

Een driedelig onderzoek naar jeugdhulp met verblijf en jeugdbescherming in de gemeente 's-Hertogenbosch

Hoe verder met verblijf en jeugdbescherming?

Maarten Kwakernaak, Mathilde Compagner, Leyla Reches, Marlinda van der Hoff en Frouke Sondeijker

Hoe verder met verblijf en jeugdbescherming?

Een driedelig onderzoek naar jeugdhulp met verblijf en jeugdbescherming in de gemeente 's-Hertogenbosch

Auteurs

Maarten Kwakernaak

Mathilde Compagner

Leyla Rechtes

Marlinda van der Hoff

Frouke Sondejker

Co-onderzoekers Team Toegang & Regie

Eline de Beer

Maartje Verhaegh

Elke Vervoort

Britt Williams

Met medewerking van

Onno de Zwart

Arwen Hoogenbosch

Milou Lunnemann

Utrecht, februari 2023

Inhoud

1	Inleiding	4	6	Deel 2: Uitstroom jeugdhulp met verblijf 16+	36
	Leeswijzer	4	6.1.	Kenmerken van jeugdigen in verblijf van 16 jaar en ouder	36
2	Vraagstelling	5	6.2.	Cijfers uitstroom uit jeugdhulp met verblijf	37
3	Methoden van onderzoek	6	6.3.	Aanleiding voor jeugdhulp met verblijf (16+)	37
3.1.	Fase 1: Cijfermatig overzicht per deelonderzoek	6	6.4.	Toekomstplannen	38
3.2.	Fase 2: Dossieronderzoek per deelonderzoek	7	6.5.	Belemmeringen uitstroom 16+	39
3.3.	Fase 3: Interviews met inwoners en professionals (deelonderzoek 1 en 3)	7	6.6.	Woontoekomst	44
3.4.	Fase 4: Validatiesessie per deelonderzoek	8	6.7.	Conclusie	45
4	Bossche jeugdhulp in perspectief	9	7	Deel 3: Instroom Jeugdbescherming	47
4.1.	Achtergrondkenmerken populatie jeugdigen	9	7.1.	Omvang inzet jeugdbeschermingsmaatregelen	47
4.2.	Cijfers jeugdzorg 's-Hertogenbosch vergeleken met referentiegemeenten	10	7.2.	Cijfers nieuwe instroom jeugdbescherming 2021-2022	49
4.3.	Jeugdigen met meerdere vormen van jeugdzorg	19	7.3.	Uitstroom jeugdbescherming	50
4.4.	Conclusie	23	7.4.	Afwegingen en redenen	51
5	Deel 1: Instroom jeugdhulp met verblijf	25	7.5.	Hulp die wordt overwogen in plaats van een jeugdbeschermingsmaatregel	53
5.1.	Omvang jeugdhulp met verblijf	25	7.6.	Knelpunten in voorkomen (noodzaak van) jeugdbeschermingsmaatregel	55
5.2.	Cijfers nieuwe instroom verblijf 2021 – 2022	27	7.7.	Conclusie	59
5.3.	Dossieranalyse	29	8	Conclusies	61
5.4.	Afwegingen en redenen	29		Conclusies per deelonderzoek	61
5.5.	Inzet voorafgaand aan verblijf	31		Overkoepelende conclusies	61
5.6.	Conclusie	35	9	Reflectie en aanbevelingen	64
				Bijlage 1 Hercodering productcodes	71
				Bijlage 2 Format codering	74

1 Inleiding

Sinds de decentralisatie van de jeugdhulp hebben gemeenten te maken met nieuwe, belangrijke opgaven. Inhoudelijke keuzes om de jeugdhulp te versterken en schaarste in financiën en personeel zorgen ervoor dat de jeugdhulp nog altijd in een proces van transformatie zit. Ook in de gemeente 's-Hertogenbosch is de ondersteuning van jeugdigen aan verandering onderhevig. In de gemeente en de regio Noordoost-Brabant is er nadruk komen te liggen op het verlagen van 'zware' jeugdhulp. Met ambulante, gezinsgerichte hulp in de thuissituatie zou problematiek klein gehouden kunnen worden. Thuis wonen zou daarnaast langer mogelijk zijn, door problematiek aan te pakken binnen het gezin, in plaats van binnen de muren van een instelling. De gedachte is dat jeugdigen beter af zijn in de thuissituatie. Bovendien is residentiële jeugdhulp meestal kostbaarder dan ambulante hulp. Via een regionaal programma en de lokale transformatieagenda is daarom ingezet op gezinsgerichte verblijfvormen en afbouw van zwaardere vormen van jeugdhulp met verblijf. Verder geeft de gemeente aan toe te willen werken naar een daling in het aantal jeugdbeschermingstrajecten.

De gemeente stelt dat deze gewenste verschuiving naar minder of lichtere vormen van jeugdhulp vooralsnog onvoldoende plaatsvindt. Hoewel het aantal jeugdigen in zware vormen van verblijf afneemt, is het aandeel en de instroom van jeugdigen in verblijf in totaal relatief hoog, geeft de gemeente aan. De uitstroom van jongeren stagneert bovendien in de groep 16+, waardoor relatief veel jeugdigen van 18 jaar of ouder in de residentiële jeugdzorg wonen. Dit zou mede liggen aan het gebrek aan geschikte woonruimte na uitstroom en knelpunten rond inkomen. Verder is er een lichte stijging te zien in het aantal jeugdigen met jeugdbescherming.

De gemeente ziet deze trends als ongewenst, maar benadrukt tegelijkertijd dat residentiële hulp en jeugdbeschermingstrajecten ingezet moeten worden waar dit ten goede komt aan de jeugdige. Om meer inzicht te krijgen in de oorzaken van deze ontwikkelingen en te komen tot een werkzame, onderbouwde aanpak rond jeugdhulp met verblijf en jeugdbescherming heeft de gemeente drie onderzoeken laten uitvoeren. Voorliggende rapportage is het resultaat van deze onderzoeken.

- Deelonderzoek 1: Instroom in jeugdhulp met verblijf.
- Deelonderzoek 2: Jeugdigen 16+ in verblijf (uitstroom).
- Deelonderzoek 3: Jeugdbescherming.

Leeswijzer

We lichten allereerst de vraagstelling van het onderzoek toe (hoofdstuk 2) en de methoden van onderzoek (hoofdstuk 3). Vervolgens geven we in hoofdstuk 4 een overzicht van de CBS cijfers met betrekking tot jeugdhulp met verblijf en jeugdbeschermingsmaatregelen. Daarna presenteren we in de hoofdstukken 5 tot en met 7 per deelonderzoek de resultaten uit de cijfers, dossiers en interviews: instroom jeugdhulp met verblijf (deelonderzoek 1, hoofdstuk 5), uitstroom jeugdhulp met verblijf 16+ (deelonderzoek 2, hoofdstuk 6), en instroom jeugdbescherming (deelonderzoek 3, hoofdstuk 7). We sluiten af met een eindconclusie en aanbevelingen aan de gemeente om instroom in jeugdhulp met verblijf en jeugdbescherming te voorkomen of verkorten en uitstroom naar zelfstandigheid waar mogelijk te versnellen (hoofdstuk 8 en 9).

2 Vraagstelling

Met de drie onderzoeken bieden we inzicht in de oorzaken van ontwikkelingen in jeugdhulp met verblijf en jeugdbescherming, om zo de randvoorwaarden te kunnen creëren voor een verschuiving van residentiële naar ambulante hulp en het voorkomen van (oorzaken van) jeugdbeschermings-trajecten. Voor elk van de drie onderzoeken zijn een centrale vraag en aantal deelvragen geformuleerd. Per deelonderzoek zijn er kleine verschillen in de aanpak. In Tabel 1 geven we een overzicht van de vragen en ingezette methoden per deelonderzoek, die we in het volgende hoofdstuk nader toelichten.

Tabel 1. Overzicht van onderzoeksvragen en methode

Onderzoeksvraag	Deelvragen	Methode
Deelonderzoek 1: instroom in jeugdhulp met verblijf (hoofdstuk 5) Hoe komt het dat de instroom in jeugdhulp met verblijf in 's-Hertogenbosch is gestegen, en welke aangrijpingspunten zijn er om de instroom in jeugdhulp met verblijf terug te brengen?	Op welke manier verschilt 's-Hertogenbosch met andere gemeenten, waar het gaat om inzet van jeugdhulp met verblijf?	Vergelijkende kwantitatieve analyse openbare data
	Hoe is de groep jeugdigen met verblijf samengesteld?	Analyse lokale data
	Hoe verloopt het proces van verwijzing en besluitvorming?	Analyse lokale data Verdieping casussen (interviews)
	Welke keuzes dragen bij aan de instroom in jeugdhulp met verblijf?	Dossieranalyse Verdieping casussen (interviews) Validatiesessie
	Wat kan bijdragen aan het verlagen van de instroom van jeugdigen in jeugdhulp met verblijf?	Validatiesessie

Deelonderzoek 2: jeugdigen 16+ in verblijf (hoofdstuk 6) Hoe komt het dat de uitstroom uit jeugdhulp met verblijf in 's-Hertogenbosch stagneert, en wat is nodig voor een duurzame uitstroom van jeugdigen van 16 jaar en ouder?	Hoe is de groep jeugdigen 16-27 samengesteld?	Dossieranalyse (kwantitatief)
	Wat belemmert hun duurzame uitstroom ('big five')?	Dossieranalyse (kwalitatief)
	Wat kan bijdragen aan het bevorderen van uitstroom?	Dossieranalyse (kwalitatief) Verificatiesessie
Deelonderzoek 3: Jeugdbescherming (hoofdstuk 7) Hoe komt het dat er in 's-Hertogenbosch relatief veel jeugdbeschermingstrajecten zijn, en welke aangrijpingspunten zijn er om dit terug te brengen?	Op welke manier verschilt de 's-Hertogenbosch met andere gemeenten, waar het gaat om inzet van jeugdbescherming?	Vergelijkende kwantitatieve analyse openbare data
	Hoe is de groep jeugdigen met jeugdbescherming samengesteld?	Analyse lokale data
	Hoe verloopt het proces richting een jeugdbeschermings-traject?	Analyse lokale data Dossieranalyse Verdieping casussen
	Welke alternatieven worden overwogen, voordat er een jeugdbeschermingstraject start?	Dossieranalyse Verdieping casussen
	Waarom is het aantal jeugdbeschermingstrajecten relatief hoog en hoe kan er gestuurd worden op een lager aantal trajecten?	Dossieranalyse en verdieping casussen Verificatiesessie

3 Methoden van onderzoek

De drie deelonderzoeken zijn onderverdeeld in vier fasen: 1) cijfermatig overzicht creëren op basis van CBS data en/of lokale data; 2) dossieronderzoek; 3) interviews met inwoners en professionals en tot slot, 4) validatiesessies met professionals. Hieronder lichten we de gebruikte methoden toe.

3.1. Fase 1: Cijfermatig overzicht per deelonderzoek¹

Voor het kwantitatieve onderzoek is gebruik gemaakt van cijfers van het CBS over jeugdhulp met verblijf en jeugdbeschermingsmaatregelen en van lokale cijfers aangeleverd door de gemeente.

Allereerst is op basis van cijfers van het CBS² een overzicht gemaakt van de achtergrondkenmerken en het aantal jeugdigen dat gebruik maakt van jeugdhulp met verblijf en jeugdbeschermingsmaatregelen³. Om de cijfers voor 's-Hertogenbosch in perspectief te kunnen plaatsen, is een vergelijking gemaakt met zeven vergelijkbare gemeenten qua achtergrondkenmerken ('referentiegemeenten'), namelijk: Oss (Noord Oost Brabant), Meierijstad (Noord Oost

Brabant), Apeldoorn (Noord Oost Gelderland), Arnhem (Gelderland Midden), Breda (West-Brabant), Nijmegen (Gelderland Zuid), Zaanstad (Zaanstreek-Waterland). Deze referentiegemeenten zijn geselecteerd op basis van totaal aantal inwoners, aandeel jeugdigen in de gemeente, mate van stedelijkheid, ligging, socio-economische status, armoede en éénoudergezinnen. In de analyses kijken we naar de cijfers over de jaren 2018 tot en met 2021, per half jaar. De voorlopige CBS cijfers van de eerste helft van 2022 zijn niet meegenomen in de analyse omdat deze cijfers ten tijde van de analyse nog niet bekend waren.

Vervolgens is een verdiepende analyse uitgevoerd aan de hand van de lokale data vanuit de gemeente, waarbij gekeken is naar achtergrondkenmerken van de jeugdigen in verblijf of jeugdbescherming, het aantal beschikkingen per jeugdige, aantallen in- en uitstroom en het type jeugdhulp met verblijf. In overleg met de gemeente hebben we ervoor gekozen de analyse te richten op de periode vanaf 1 januari 2020 tot en met 1 juli 2022. Dit omdat eerdere data onvoldoende betrouwbaar bleek: de gemeente is vanaf 2019 overgestapt van het registratiesysteem Civision naar het registratiesysteem ZorgNed en beschikkingen die afliepen, zijn niet overgezet naar ZorgNed. In de periode 2020 tot en met 2022 zijn meermalen wijzigingen geweest in productcodes en productnamen. Daarom hebben we de productcodes geclusterd tot hoofdcategorieën en op basis van deze hoofdcategorieën de analyse uitgevoerd. De hoofdcategorieën die we onderscheidde zijn pleegzorg, verblijf licht, verblijf zwaar, LVB 4 en 5, klinische jeugdverslaving, landelijk transitiearrangement (LTA) en maatwerk (zie Bijlage 1).

De dataset die aangeleverd is door de gemeente 's-Hertogenbosch omvatte in eerste instantie 1.701 indicaties voor jeugdzorg met verblijf, hiervan zijn 5 indicaties verwijderd op basis van een geboortedatum voor 1970 en een bouwbedrijf als zorgaanbieder. Hiermee bestond de dataset uit 1.696 indicaties. Start- en

- 1 De cijfers in deze rapportage kunnen verschillen van andere cijferreportages, vanwege een verschil in definitie of leeftijdsrange.
- 2 Jeugdhulpaanbieders en gecertificeerde instellingen leveren informatie over het gebruik van (vormen van) jeugdzorg aan bij het CBS; dit is geregeld via een regeling voor beleidsinformatie (vastgelegd in de Jeugdwet). Het zogeheten informatieprotocol beleidsinformatie jeugd bevat hierbij ook de te hanteren definities, onder meer van de verschillende vormen van jeugdhulp en jeugdzorg.
- 3 Het CBS rondt bij absolute aantallen van jeugdigen met (een vorm van) jeugdzorg altijd af op 5-tallen. Daardoor kan de som van verschillende onderdelen, bijvoorbeeld aantallen bij verschillende leeftijdscategorieën, afwijken van het totaalcijfer van het CBS.

einddatum zorg zijn als uitgangspunt genomen voor daadwerkelijke start en beëindiging van de beschikking. Indien deze cellen niet waren ingevuld, zijn we uitgaan van datum ingang en datum einde voorziening.

De oorspronkelijke bedoeling was om ook te kijken naar woonplaats. Echter, het adres wordt verschillend geregistreerd in de dossiers; het was onduidelijk of dit het geregistreerde adres het adres van de jeugdige betrof, van de verblijfsinstelling of dat dit het huidige of eerdere adres van de ouders van de jeugdige betrof.

3.2. Fase 2: Dossieronderzoek per deelonderzoek

Voor het dossieronderzoek is in alle deelonderzoeken waar mogelijk gebruik gemaakt van de gemeentelijke dossiers. Indien er geen gemeentelijk dossier aanwezig was, is het dossier opgevraagd bij de betreffende aanbieder of bij de jeugdbescherming. Om toegang te krijgen tot de dossiers ondertekenden de onderzoekers een integriteitsverklaring. Alle cliënten zijn door de gemeente schriftelijk geïnformeerd over het onderzoek en konden aangeven als ze bezwaar hadden tegen inzage van hun dossier.

Voor zowel **deelonderzoek 1** (instroom jeugdhulp met verblijf) en **deelonderzoek 3** (instroom jeugdbescherming) zijn 18 dossiers geanalyseerd. We keken hierbij naar recente instroom, dat wil zeggen instroom in 2020, 2021 of 2022. De dossiers zijn geselecteerd via een gestratificeerde steekproef. In de selectie van de dossiers is er op gelet dat er voldoende spreiding was gewaarborgd als het gaat om geslacht, leeftijd, type verblijf/jeugdbeschermingsmaatregel, verwijzer en eventuele aanbieder. Als we een dossier niet konden meenemen, door het ontbreken van toestemming van cliënt of tijdgebrek van zorgaanbieders of jeugdbeschermingsorganisaties inzage in dossier te verlenen, is waar mogelijk een vervangend dossier gekozen. De oorspronkelijke bedoeling was zowel voor deelonderzoek 1 en als deelonderzoek 3 20 dossiers te analyseren, echter in overleg met de gemeente is besloten het bij 18 dossiers te laten. Dit omdat ondanks meerdere herselectie pogingen het lastig bleek dossierinzage te verkrijgen en dit een tijdsintensief proces was.

Voor **deelonderzoek 2** (uitstroom 16+) zijn in totaal 63 dossiers bekeken. De oorspronkelijke bedoeling was om alle dossiers van jeugdigen van 16 jaar en ouder in verblijf te bekijken (n=71)⁴, echter een deel van de dossiers konden we niet meenemen vanwege tijdgebrek van zorgaanbieders om inzage in dossiers te leveren (n=7 dossiers) of het ontbreken van toestemming van cliënt of zorgaanbieder (n=1). Voor dit deelonderzoek werkten we samen met een uitvoerend kernteam van de gemeente, waarin toegang- en regiemedewerkers van de gemeente deelnamen en ook dossiers codeerden.

Voor alle dossiers zijn geanonimiseerde, thematische samenvattingen gemaakt. Deze samenvattingen zijn vervolgens gecodeerd op verschillende onderwerpen, zoals reden instroom, afwegingen bij het instroomproces, alternatieven overwogen/ingezet bij instroom of uitstroomperspectief. Binnen elk deelonderzoek zijn de eerste twee dossiers door meerdere onderzoekers samengevat en gecodeerd en vervolgens binnen het onderzoeksteam besproken. Naar aanleiding van deze besprekingen zijn onderdelen toegevoegd aan het codeerformat en is het codeerformat verder aangescherpt. Zie Bijlage 2 voor het definitieve codeerformat.

3.3. Fase 3: Interviews met inwoners en professionals (deelonderzoek 1 en 3)

Voor **deelonderzoek 1** (instroom met verblijf) en **deelonderzoek 3** (instroom jeugdbescherming) is de cijferanalyse en het dossieronderzoek aangevuld met interviews met inwoners en professionals (Tabel 3.1). Bij de interviews is gestreefd om diverse casussen te kiezen. Via het uitvoerend kernteam van de gemeente zijn deze inwoners en professionals benaderd met de vraag of het Verwey-Jonker Instituut hen mocht benaderen om deel te nemen aan een interview.

⁴ Volgens het gemeentesysteem waren er in totaal 73 dossiers, echter bij twee dossiers bleek dat de jeugdigen niet in verblijf zaten.

Het streven was om voor zowel deelonderzoek 1 als deelonderzoek 3 in vier casussen de betrokken jeugdige, ouders en professionals te spreken. Bij **deelonderzoek 1** (instroom met verblijf) is dit gelukt: we spraken drie jeugdigen en drie ouders uit vier verschillende gezinnen; bij deelonderzoek 3 is dit niet gelukt en spraken we twee ouders. Het bleek bij **deelonderzoek 3** (jeugdbescherming) voor team Toegang & Regie lastig om voldoende inwoners te bereiken. Van sommige inwoners bleek de gemeente geen (geldige) contactgegevens te hebben, bij andere inwoners werd niet gereageerd op telefonisch of mailcontact en in enkele gevallen stond de inwoner niet open voor deelname. De interviews met inwoners vonden telefonisch, via Teams of bij hen thuis plaats. De interviews duurden ongeveer drie kwartier en na afloop ontving de inwoner een vergoeding van 15 euro.

We spraken in **deelonderzoek 1** (instroom met verblijf) met drie professionals van team Toegang & Regie van de gemeente en 1 professional werkzaam bij een zorgaanbieder met verblijf. Voor **deelonderzoek 3** spraken we met vier professionals van team Toegang & Regie van de gemeente en drie jeugdbeschermers. De interviews duurden ongeveer een uur en vonden plaats via Microsoft Teams.

3.4. Fase 4: Validatiesessie per deelonderzoek

Op basis van het dossieronderzoek en de interviews is een eerste analyse uitgevoerd van de patronen in instroom in jeugdhulp met verblijf, uitstroom 16+ en instroom in de jeugdbescherming. Vervolgens zijn twee validatiesessies georganiseerd met gemeente en aanbieders. Veilig Thuis en Jeugdbescherming zouden ook aansluiten bij de validatiesessies, echter wegens omstandigheden lukte dit uiteindelijk niet.

Tabel 3.1 Deelnemers interviews inwoners, professionals en validatiesessies

	Deelonderzoek 1	Deelonderzoek 2	Deelonderzoek 3
Interviews inwoners	3 ouders 3 jeugdigen	n.v.t.	2 ouders
Interviews professionals	3 professionals van team Toegang & Regie 1 professional van team Toegang & Regie	n.v.t.	4 professionals van team Toegang & Regie 3 professionals vanuit de jeugdbescherming
Validatiesessie	Sessie verblijf: 2 professionals vanuit jeugdhulp met verblijf. 1 professional vanuit ambulante jeugdhulp. 1 professional vanuit team Toegang & Regie. 1 medewerker van de gemeente.		Sessie jeugdbescherming: 3 professionals van team Toegang & Regie. 1 professional vanuit jeugdhulp met verblijf. 1 professional van de Raad voor de Kinderbescherming. 1 medewerker van de gemeente.

4 Bossche jeugdhulp in perspectief

In dit hoofdstuk plaatsen we de CBS cijfers van 's-Hertogenbosch in perspectief, door een vergelijking te maken met zeven referentiegemeenten⁵ en het landelijke gemiddelde van Nederland. Eerst geven we een algemeen beeld over de achtergrondkenmerken van de populatie jeugdigen. Daarna gaan we nader in op de cijfers met betrekking tot jeugdhulp, jeugdbeschermingsmaatregel en jeugdreclassering. Tot slot bespreken we in hoeverre jeugdigen meerdere vormen van jeugdzorg hebben.

4.1. Achtergrondkenmerken populatie jeugdigen

In deze paragraaf geven we de achtergrondkenmerken weer van jeugdigen in 's-Hertogenbosch, de zeven referentiegemeenten en het gemiddelde voor Nederland. Tabel 4.1 geeft een overzicht van de leeftijdsopbouw van jeugdigen tussen de 0 en 23 jaar en Tabel 4.2 geeft een overzicht van het percentage jeugdigen tussen de 0 en 18 jaar dat opgroeit in een gezin in armoede of in een eenoudergezin. We zien dat de achtergrondkenmerken van jeugdigen in 's-Hertogenbosch op hoofdlijnen vergelijkbaar is met het Nederlands gemiddelde. De referentiegemeenten zijn over het algemeen ook vergelijkbaar met 's-Hertogenbosch, al zijn er enkele kleine verschillen. In Nijmegen is het aandeel jongvolwassenen (18-23 jaar) relatief hoger dan in de andere gemeenten en het

aandeel 4 tot 18-jarigen juist wat lager. Verder hebben Nijmegen en Arnhem in vergelijking met de meeste andere gemeenten een relatief hoog percentage armoede en een relatief hoog percentage kinderen in eenoudergezinnen. In Meierijstad zien we dat het percentage gezinnen met armoede of eenoudergezinnen aanzienlijk lager ligt ten opzichte van de andere gemeenten.

Tabel 4.1 **Leeftijdsopbouw jeugdigen 0-23 jaar per gemeente, 2021**

	Totaal jeugdigen 0-23 jaar	0-4 jaar	4-12 jaar	12-18 jaar	18-23 jaar
's-Hertogenbosch	36.451	14,4%	34,4%	26,6%	24,6%
Oss	22.141	14,0%	33,1%	26,8%	26,1%
Meierijstad	19.858	13,9%	33,4%	27,4%	25,3%
Apeldoorn	40.028	13,6%	33,7%	27,8%	24,8%
Arnhem	39.872	13,8%	33,1%	25,9%	27,2%
Breda	45.933	13,2%	32,2%	26,6%	28,0%
Nijmegen	43.075	13,8%	29,8%	22,1%	34,3%
Zaanstad	39.317	14,9%	34,9%	26,8%	23,4%
Nederland		13,9%	33,5%	26,9%	25,7%

⁵ Oss (Noord Oost Brabant), Meierijstad (Noord Oost Brabant), Apeldoorn (Noord Oost Gelderland), Arnhem (Gelderland Midden), Breda (West-Brabant), Nijmegen (Gelderland Zuid), Zaanstad (Zaanstreek-Waterland).

Tabel 4.2 Achtergrondkenmerken (armoede en eenoudergezinnen) kinderen 0-18 jaar per gemeente

	Totaal jeugdigen 0-18 jaar	Kinderen in huishouden tot lage-inkomensgrens (100%) 4 jaar of langer (2020)	% eenoudergezinnen (van alle huishouden met kinderen) (2020)
's-Hertogenbosch	27.479	3,1%	23,4%
Oss	16.356	2,6%	20,4%
Meerijstad	14.829	1,8%	17,9%
Apeldoorn	30.085	2,7%	22,0%
Arnhem	29.034	5,1%	29,3%
Breda	33.092	3,3%	23,8%
Nijmegen	28.281	3,9%	28,4%
Zaanstad	30.103	3,4%	26,8%
Nederland		3,1%	22,6%

4.2. Cijfers jeugdzorg 's-Hertogenbosch vergeleken met referentiegemeenten

We hebben bij het CBS gekeken naar jeugdigen met jeugdzorg. Daaronder vallen jeugdigen die gebruik maken van jeugdhulp, jeugdbescherming of jeugdreclassering. In tabel 4.3 staan de cijfers voor 's-Hertogenbosch weergegeven voor deze verschillende vormen van jeugdzorg, en soms ook uitgesplitst naar meerdere vormen van jeugdhulp en jeugdbescherming. De leeftijden zijn verschillend voor deze vormen van hulp. Zo gaat het bij jeugdhulp in principe over jeugdigen tot 18 jaar, maar kan in uitzonderlijke gevallen de hulp of zorg worden voortgezet tot de leeftijd van 23 jaar. Bij jeugdbescherming gaat het alleen om jeugdigen van 0 tot 18 jaar. En wat betreft jeugdreclassering gaat het om jeugdigen van 12 tot 23 jaar.

Tabel 4.3 Jongeren met verschillende typen jeugdzorg in 's-Hertogenbosch (gespecificeerd naar leeftijd)

	Peildatum 1 januari 2018				Peildatum 1 januari 2019				Peildatum 1 januari 2020			
	1e halfjaar 2018		2e halfjaar 2018		1e halfjaar 2019		2e halfjaar 2019		1e halfjaar 2020		2e halfjaar 2020	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Totaal aantal jeugdigen (0 tot 18 jaar)			29395				28962				28658	
Totaal aantal jeugdigen (0 tot 23 jaar)			38245				38054				37697	
Totaal aantal jeugdigen met jeugdzorg (0 tot 23 jaar)	2905	7,6	2985	7,8	3105	8,2	3175	8,3	3070	8,1	3105	8,2
Totaal aantal jeugdigen met jeugdhulp (0 tot 23 jaar)	2765	7,2	2845	7,4	2995	7,9	3065	8,1	2945	7,8	2980	7,9
Totaal aantal jeugdigen met jeugdhulp in natura (0 tot 23 jaar)	2685	7	2765	7,2	2890	7,6	2965	7,8	2835	7,5	2885	7,7
Totaal aantal jeugdigen met jeugdhulp met verblijf (0 tot 23 jaar)	290	0,8	290	0,8	300	0,8	300	0,8	315	0,8	330	0,9
Totaal aantal jeugdigen met pleegzorg (0 tot 23 jaar)	135	0,4	135	0,4	140	0,4	140	0,4	145	0,4	155	0,4
Totaal aantal jeugdigen met ander verblijf (0 tot 23 jaar)	105	0,3	105	0,3	110	0,3	120	0,3	125	0,3	130	0,3
Totaal aantal jeugdigen met gezinsgericht (0 tot 23 jaar)	45	0,1	50	0,1	55	0,1	55	0,1	45	0,1	55	0,1
Totaal aantal jeugdigen met jeugdhulp zonder verblijf (0 tot 23 jaar)	2530	6,6	2615	6,8	2745	7,2	2820	7,4	2670	7,1	2720	7,2
Totaal aantal jeugdigen met jeugd-bescherming (0 tot 18 jaar)	335	1,1	360	1,2	355	1,2	365	1,3	365	1,3	375	1,3
Totaal aantal jeugdigen met onder-toezichtstelling (0 tot 18 jaar)	250	0,9	270	0,9	270	0,9	275	0,9	275	1	280	1
Totaal aantal jeugdigen met voogdij (0 tot 18 jaar)	95	0,3	95	0,3	95	0,3	95	0,3	100	0,3	100	0,3
Totaal aantal jeugdigen met jeugd-reclassering (12 tot 23 jaar)	70	0,4	75	0,4	75	0,4	70	0,4	70	0,4	65	0,3

In de volgende paragrafen plaatsen we deze cijfers van 's-Hertogenbosch in perspectief, door ze te vergelijken met zeven referentiegemeenten. Paragraaf 4.2.1 geeft een weergave van de cijfers voor (verschillende vormen van) jeugdhulp, waarbij we telkens onderscheid maken tussen de groep jeugdigen van 0 tot 18 jaar, en de groep jeugdigen van 18 tot 23 jaar. In paragraaf 4.4.2 beschrijven we de cijfers wat betreft jeugdbescherming, waarbij het alleen gaat om jeugdigen van 0 tot 18 jaar. Tot slot beschrijven we de cijfers wat betreft jeugdreclassering van jeugdigen van 12 tot 23 jaar in paragraaf 4.4.3.

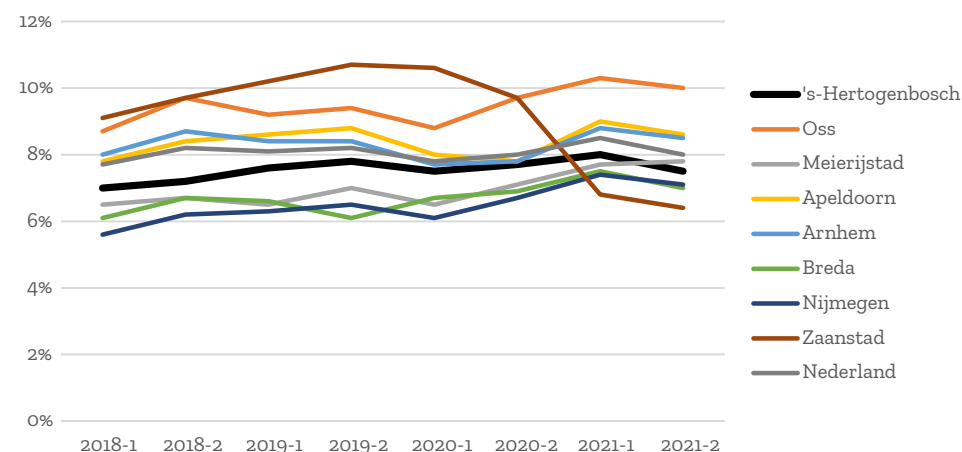
4.2.1. Jeugdhulp

In deze paragraaf kijken we allereerst naar de bredere context van jeugdhulp in natura: hoeveel procent van de jeugdigen van 0 tot 23 jaar maakt hiervan gebruik, en hoe kunnen zij worden ingedeeld qua persoonskenmerken? Vervolgens zoomen we in op jeugdhulp met verblijf. We onderzoeken hoeveel procent van de jeugdigen hiervan gebruik maakt, en hoe zij kunnen worden ingedeeld qua persoonskenmerken. Daarna kijken we nog naar jeugdhulp zonder verblijf.

Jeugdhulp in natura

Het percentage jeugdigen tussen 0 en 23 jaar dat gebruik maakt van jeugdhulp in natura (figuur 4.1), is in gemeente 's-Hertogenbosch in de afgelopen jaren stabiel gebleven tussen de 7 en 8 procent. Vergeleken met de referentiegemeenten liggen de cijfers van 's-Hertogenbosch ongeveer in het midden. Als we kijken naar de referentiegemeenten, variëren de percentages jeugdigen die gebruik maken van jeugdhulp in natura van 5,6% tot 10,7%. Op hoofdlijnen lijkt sprake van een (zeer licht) stijgende trend, zowel in 's-Hertogenbosch als in de andere gemeenten. In 's-Hertogenbosch neemt het percentage eerst toe van 7,0% (begin 2018) tot 8,0% (begin 2021); daarna neemt het af tot 7,5% in de tweede helft van 2021.

Figuur 4.1 Percentage jeugdigen dat gebruik maakt van jeugdhulp in natura

Persoonskenmerken

Als we de persoonskenmerken (geslacht, leeftijd, migratieachtergrond, gezinsamenstelling) van de jeugdigen die gebruik maken van jeugdhulp in natura voor 's-Hertogenbosch bekijken zijn er geen grote verschillen te zien over de jaren heen. In tabel 4.4 staan de meest recente cijfers (2^e halfjaar 2021). Te zien is dat de verhouding jongens en meisjes ongeveer gelijk is (56% jongen), ruim de helft is tussen de 4 en 12 jaar oud. Bijna 40 procent is tussen de 12 en 18 jaar oud, ongeveer 5 procent is tussen 0 en 4 jaar oud en bijna 2 procent is 18 jaar en ouder. Verder heeft ongeveer een vijfde deel een migratieachtergrond en komt ongeveer een kwart uit een eenoudergezin.

Zetten we de cijfers van 's-Hertogenbosch af tegen de zeven referentiegemeenten, is met name te zien dat het percentage jeugdhulpgebruik onder jeugdigen met een migratieachtergrond en onder jeugdigen uit een eenoudergezin varieert tussen de gemeenten. In vergelijking met de andere gemeenten zijn deze percentages in 's-Hertogenbosch relatief laag. Ook wat betreft leeftijd zien we kleine verschillen; het percentage 4-12 jarigen met jeugdhulp is in

's-Hertogenbosch iets hoger, en het percentage 0-4 jarigen en 12-18 jarigen met jeugdhulp iets lager dan in de andere gemeenten. Soortgelijke verschillen zagen we ook bij de algemene populatie jeugdigen (paragraaf 4.1, tabel 2). Kijken we naar het Nederlands gemiddelde, scoort 's-Hertogenbosch wat betreft migratieachtergrond en eenoudergezin van jeugdigen met jeugdhulp in natura vergelijkbaar.

Tabel 4.4 **Persoonskenmerken van jeugdigen met jeugdhulp in natura, weergegeven als percentage t.o.v. het totaal jeugdigen met jeugdhulp in natura, 2^e halfjaar 2021**

	Geslacht: jongen	Leeftijd: 0-4 jaar	Leeftijd: 4-12 jaar	Leeftijd: 12-18 jaar	Leeftijd: 18-23 jaar	Mi- gratieach- tergrond	Eenoud- ergezin
's-Herto- genbosch	56,1%	5,0%	56,3%	37,1%	1,6%	21,0%	27,3%
Oss	56,0%	11,8%	49,5%	37,2%	1,5%	18,2%	40,5%
Meerij- stad	54,9%	6,6%	53,3%	38,5%	1,6%	16,7%	30,0%
Apeldoorn	54,1%	6,1%	49,7%	42,0%	2,1%	17,5%	25,8%
Arnhem	54,2%	7,4%	50,2%	39,7%	2,8%	29,2%	33,3%
Breda	53,2%	5,0%	52,6%	41,4%	1,2%	25,3%	27,7%
Nijmegen	55,2%	10,0%	52,0%	34,6%	3,1%	28,1%	33,2%
Zaanstad	55,0%	6,4%	49,2%	42,2%	1,9%	32,2%	32,8%
Nederland	54,8%	7,0%	50,2%	39,9%	3,0%	24,9%	27,4%

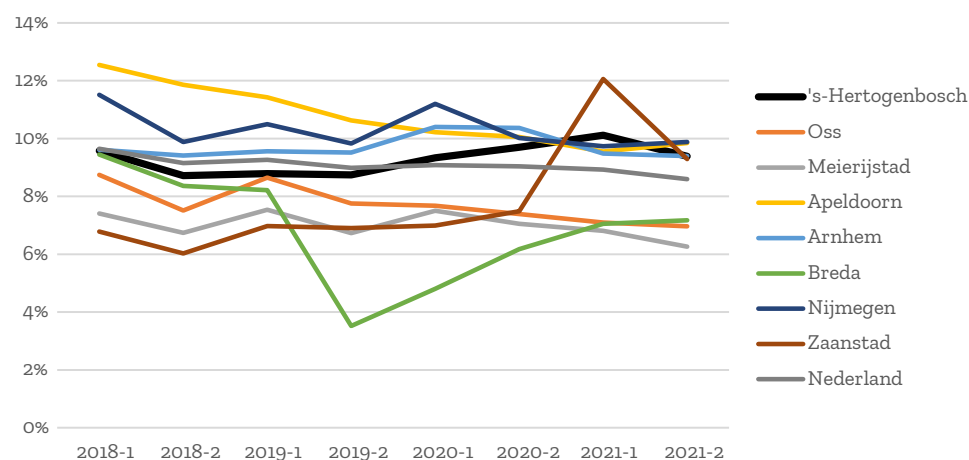
* Het percentage meisje is de inverse van het percentage jongen.

* T.a.v. huishoudensituatie worden 3 categorieën gehanteerd: kind bij paar, kind in eenouderhuishouden en overig lid. De aantallen/percentages voor de laatste categorie (overig lid) zijn zeer laag. Het percentage kind bij paar is vrijwel gelijk aan de inverse van het percentage kind in eenouderhuishouden.

Jeugdhulp met verblijf

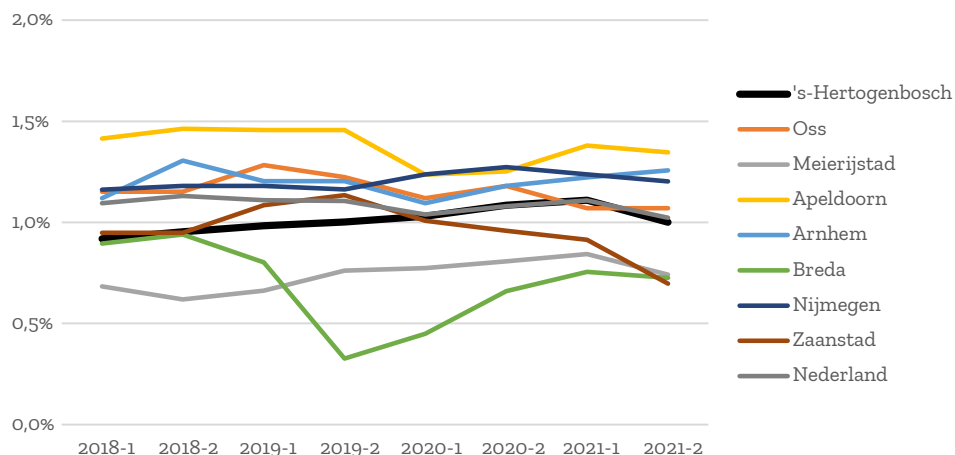
Kijken we naar het percentage trajecten jeugdhulp met verblijf binnen de trajecten van jeugdhulp natura, dan varieert dit begin 2018 tussen de gemeenten met een range van 6% tot 12,5% (figuur 4.2). De gemeente 's-Hertogenbosch ligt hierbij ongeveer in het midden. Hoe het percentage zich in de periode erna ontwikkelt, is per gemeente verschillend, met voor sommige gemeenten pieken en dalen. Voor de gemeente 's-Hertogenbosch – en ook voor Oss, Meierijstad, Arnhem en Nijmegen – geldt dat het percentage algemeen genomen stabiel blijft, zonder noemenswaardige stijgingen of dalingen.

Figuur 4.2 **Trajecten jeugdhulp in natura: aandeel jeugdhulp met verblijf**

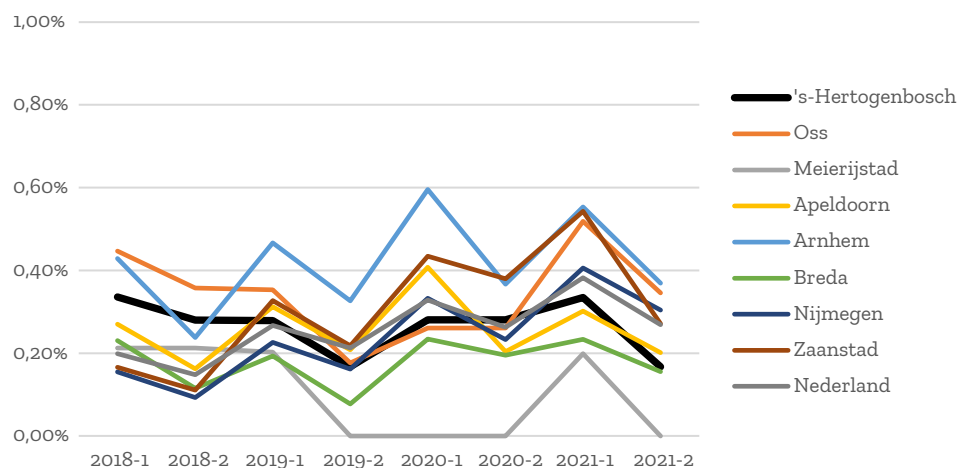

Kijken we naar alle jeugdigen tot 18 jaar in 's-Hertogenbosch, dan is het percentage jeugdigen dat gebruik maakt van jeugdhulp met verblijf in de afgelopen jaren stabiel gebleven rond 1 procent en van de jeugdigen tussen 18 en 23 jaar is het percentage stabiel rond ongeveer 0,3 procent. Net als in 's-Hertogenbosch blijven ook in de referentiegemeenten de percentages redelijk stabiel. Vergelijken met de referentiegemeenten liggen de cijfers van 's-Hertogenbosch ongeveer in het midden. Voor jeugdigen tot 18 jaar variëren de percentages van 0,3% tot 1,5% (figuur 4.3); voor jeugdigen 18 tot 23 jaar variëren de percentages van 0,1% tot 0,6% (figuur 4.4).

Figuur 4.3 Percentage jeugdigen dat gebruik maakt van jeugdhulp met verblijf: tot 18 jaar

Figuur 4.4 Percentage jeugdigen dat gebruik maakt van jeugdhulp met verblijf: 18 tot 23 jaar

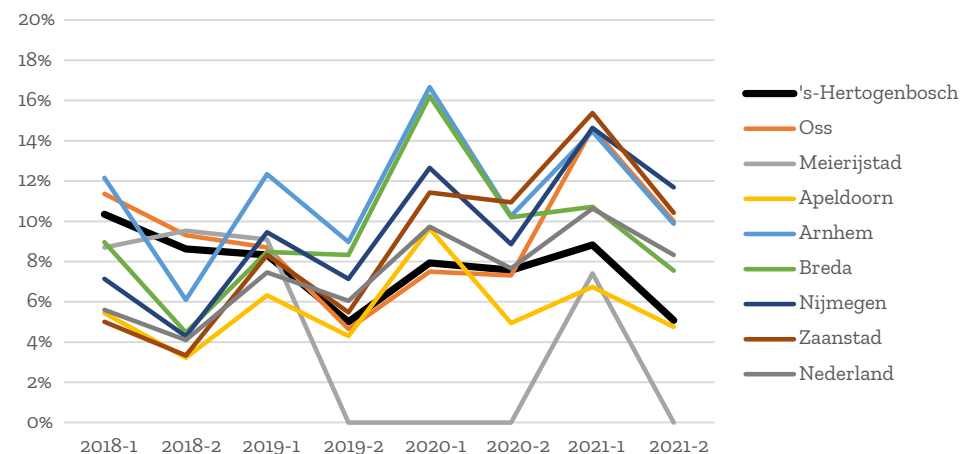

* De percentages zijn berekend op basis van de gemiddelde bevolking per gemeente per jaar (gemiddelde op basis van 1 januari en 31 december), uitgesplitst naar leeftijd.

Persoonskenmerken

Wat betreft de persoonskenmerken van jeugdigen in verblijf hebben we allereerst gekeken naar ontwikkelingen tussen 2018 en 2021 (figuur 4.5). Over de jaren heen zijn, behalve voor het aandeel 18-23 jaar, geen grote verschillen te zien. Kijken we naar de ontwikkeling wat betreft het aandeel jeugdigen in de leeftijd 18-23 jaar is een schommeling te zien, zowel in 's-Hertogenbosch als in de andere gemeenten. Dit zou verklaard kunnen worden doordat de aantallen jeugdigen (met jeugdhulp met verblijf) absoluut gezien niet heel hoog zijn.⁶ Voor 's-Hertogenbosch is het aandeel 18-23 jaar over het algemeen afgenomen, namelijk van 10,3% naar 5,1%. Vergeleken met de referentiegemeenten was het aandeel 18-23 jaar begin 2018 relatief hoog in 's-Hertogenbosch, maar eind 2021 is dit aandeel in 's-Hertogenbosch juist relatief laag.

Figuur 4.5 Jeugdigen met jeugdhulp met verblijf: aandeel 18-23 jaar

⁶ Zo hebben in 's-Hertogenbosch in de 2e helft van 2021 (afgerond) 295 jeugdigen gebruik gemaakt van jeugdhulp met verblijf, waarvan (afgerond) 15 jeugdigen 18 jaar of ouder zijn. Dergelijke absolute aantallen schommelen over de tijd heen.

Voor de (overige) persoonskenmerken van de jeugdigen die gebruik maken van jeugdhulp met verblijf is gekeken naar de meest recente cijfers (2^e halfjaar 2021, tabel 4.5). Dit beeld komt voor jeugdhulp met verblijf in grote lijnen overeen met het beeld voor jeugdhulp in natura (dus met en zonder verblijf totaal); de verhouding tussen jongens en meisjes is nagenoeg gelijk (56% jongen), de helft is tussen 12 en 18 jaar oud, bijna 40 procent is tussen 4 en 12 jaar oud, en de leeftijd 0 tot 4 jaar, net als 18 tot 23 jaar zit op ongeveer 5 procent. Ongeveer een kwart heeft een migratieachtergrond.

Zetten we de cijfers van 's-Hertogenbosch af tegen de cijfers van de referentiegemeenten, is met name te zien dat het jeugdhulpgebruik onder jeugdigen met een migratieachtergrond relatief laag is. Dit kan mogelijk worden verklaard doordat er in 's-Hertogenbosch (relatief) minder jeugdigen zijn met een migratieachtergrond; dat hebben we niet onderzocht. Verder is in 's-Hertogenbosch – in vergelijking met de andere gemeenten – het aandeel/percentage 18-23 jaar iets lager.

Tabel 4.5 Persoonskenmerken van jeugdigen die in een jeugdhulpinstelling verblijven, weergegeven als percentage t.o.v. het totaal jeugdigen die in een jeugdhulpinstelling verblijven, 2^e halfjaar 2021

	Geslacht: jongen	Leeftijd: 0-4 jaar	Leeftijd: 4-12 jaar	Leeftijd: 12- 18 jaar	Leeftijd: 18- 23 jaar	Met mi- gratieach- tergrond
's-Herto- genbosch	55,9%	5,1%	37,3%	50,9%	5,1%	23,7%
Oss	55,0%	5,0%	35,0%	47,5%	10,0%	25,0%
Meerij- stad	56,5%	0,0%	39,1%	56,5%	0,0%	26,1%
Apeldoorn	50,0%	7,1%	34,5%	54,8%	4,8%	22,6%
Arnhem	54,3%	11,1%	32,1%	46,9%	9,9%	33,3%
Breda	52,8%	7,6%	34,0%	49,1%	7,6%	34,0%
Nijmegen	57,1%	11,7%	35,1%	41,6%	11,7%	29,9%
Zaanstad	54,2%	6,3%	31,3%	50,0%	10,4%	37,5%
Nederland	53,0%	7,6%	34,8%	49,2%	8,3%	30,1%

* Het percentage meisje is de inverse van het percentage jongen.

* T.a.v. huishoudensituatie registreert CBS dat, overall, meer dan de helft van de jeugdigen die in een jeugdhulpinstelling verblijven, binnen de categorie 'overig lid' valt. Mogelijk heeft dit te maken met de verblijfsituatie van deze jeugdigen. We kunnen dan ook geen uitspraken doen over de huishoudensituaties m.b.t. de gezinnen waar de jeugdigen vandaan komen.

Uitsplitsing naar verschillende vormen van jeugdhulp met verblijf

Ook hebben we gekeken naar de ontwikkeling qua cijfers wat betreft specifieke vormen van jeugdhulp met verblijf. Zowel het percentage jeugdigen met pleegzorg⁷ als ander verblijf bij een jeugdhulpaanbieder (oftewel overig)⁸ is in gemeente 's-Hertogenbosch in de afgelopen jaren stabiel gebleven, en ligt voor beide rond de 0,4%. In de overige gemeenten zijn deze percentages ook stabiel gebleven, en variëren voor beide vormen tussen de 0,2% en 0,6%. De cijfers van 's-Hertogenbosch liggen ongeveer in het midden, vergeleken met de referentiegemeenten⁹. Het percentage jeugdigen met een gezinsgerichte

- Definitie pleegzorg uit informatieprotocol beleidsinformatie jeugd: *De jeugdige verblijft in een pleeggezin. Er is van pleegzorg sprake als er een pleegcontract is tussen de pleegouder(s) en een pleegzorgaanbieder. Hiervan is ook sprake in geval van vakantie-/weekendopvang indien dat onderdeel uitmaakt van het hulpaanbod.*
- Definitie ander verblijf bij jeugdhulpaanbieder uit informatieprotocol beleidsinformatie jeugd: *De jeugdige verblijft op de accommodatie van de jeugdhulpaanbieder, veelal in een groep met andere jeugdigen. In feite betreft het alle vormen van verblijf die niet onder een van de andere categorieën vallen. Hieronder vallen ook begeleid wonen en kamertraining. Deze hulpvormen vinden doorgaans plaats in een verblijf van de hulpaanbieder.*
- Onderzoeksbureau Rebel constateert dat de categorie 'overig verblijf' voor diverse zaken wordt gebruikt. Het omvat alle reguliere residentiële jeugdhulpvormen met als belangrijkste discriminerende kenmerken: wonen versus behandelen, langdurig en kortdurend verblijf; waaronder deeltijd en crisis. De ontwikkeling van het gebruik van hulpvormen die worden geschaard onder overig verblijf is regionaal verschillend en hangt sterk samen met de verwijs/toegangspatronen, beschikbaar regionaal aanbod en de wijze waarop gemeenten en jeugdhulpinstellingen omgaan met substitutie van verblijf/specialistische jeugdhulp naar bijvoorbeeld ambulante zorgvormen of pleegzorg/gezinsgericht verblijf. Bron: Rebel (2018). Onderzoek 'Jeugdhulp met verblijf, anders dan'. Kwalitatieve verdieping naar onderliggende oorzaken van de waargenomen stijging 'ander verblijf' in de CBS beleidsinformatie.

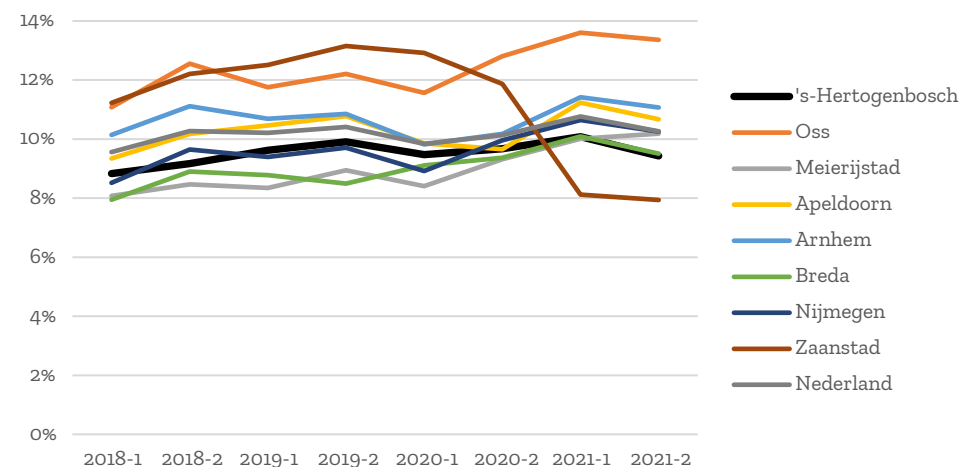
vorm van jeugdhulp met verblijf¹⁰ is in gemeente 's-Hertogenbosch in de afgelopen jaren stabiel gebleven rond 0,1%. Ook in de overige gemeenten zijn de percentages stabiel gebleven variërend tussen 0,1% en 0,2%. Het aantal en percentage jeugdigen bij wie sprake is van gesloten plaatsing¹¹ is dusdanig laag – in de meeste gevallen afgerond 0 per gemeente – dat we hierover geen verdere analyses doen.

Jeugdhulp zonder verblijf

Hierboven hebben we gekeken naar jeugdigen met jeugdhulp met verblijf. Hieronder zullen we een overzicht geven van de cijfers van jeugdigen met jeugdhulp zonder verblijf, waarbij we zowel kijken naar de groep jeugdigen tot 18 jaar, als de groep jeugdigen 18 tot 23 jaar.

Van de jeugdigen tot 18 jaar is het percentage dat gebruik maakt van jeugdhulp zonder verblijf in 's-Hertogenbosch in de afgelopen jaren stabiel gebleven tussen ongeveer 9 en 10 procent (figuur 4.6). Vergeleken met de referentiegemeenten liggen de cijfers van 's-Hertogenbosch relatief laag. Op hoofdlijnen lijkt er sprake van een (zeer licht) stijgende trend, zowel in 's-Hertogenbosch als in de andere gemeenten.

Figuur 4.6 Percentage jeugdigen dat gebruik maakt van jeugdhulp zonder verblijf: tot 18 jaar

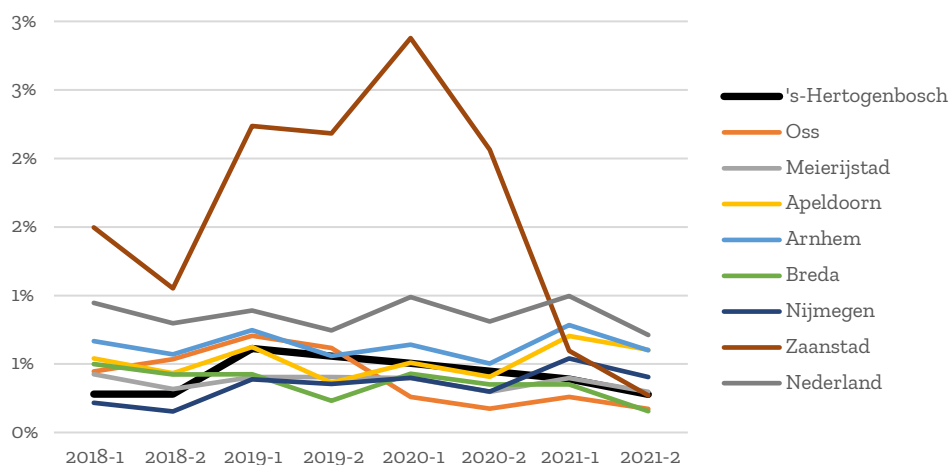
* De percentages zijn berekend op basis van de gemiddelde bevolking per gemeente per jaar (gemiddelde op basis van 1 januari en 31 december), uitgesplitst naar leeftijd.

Van de jeugdigen van 18 tot 23 jaar is het percentage jeugdigen dat gebruik maakt van jeugdhulp zonder verblijf stabiel tussen ongeveer 0,3 en 0,6 procent (figuur 4.7). Vergeleken met de referentiegemeenten liggen de cijfers van 's-Hertogenbosch ongeveer in het midden; bij de referentiegemeenten variëren de percentages van ongeveer 0,2 procent tot 0,8 procent. In de referentiegemeenten blijven de percentages ook redelijk stabiel.

10 Definitie gezinsgericht uit informatieprotocol beleidsinformatie jeugd: Alle vormen van verblijf die een gezinssituatie benaderen, maar geen pleegzorg zijn. Te denken valt aan gezinshuizen, logeerhuizen en zorgboerderijen waar overnacht wordt.

11 Definitie gesloten plaatsing uit informatieprotocol beleidsinformatie jeugd: De jeugdige verblijft bij een jeugdhulpaanbieder op basis van een machtiging gesloten jeugdzorg of op basis van een zorgmachtiging of crisismaatregel vanwege de Wet verplichte ggz (Wvvgz).

Figuur 4.7 Percentage jeugdigen dat gebruik maakt van jeugdhulp zonder verblijf: 18 tot 23 jaar

* De percentages zijn berekend op basis van de gemiddelde bevolking per gemeente per jaar (gemiddelde op basis van 1 januari en 31 december), uitgesplitst naar leeftijd.

4.2.2. Cijfers Jeugdbescherming 's-Hertogenbosch vergeleken met referentiegemeenten

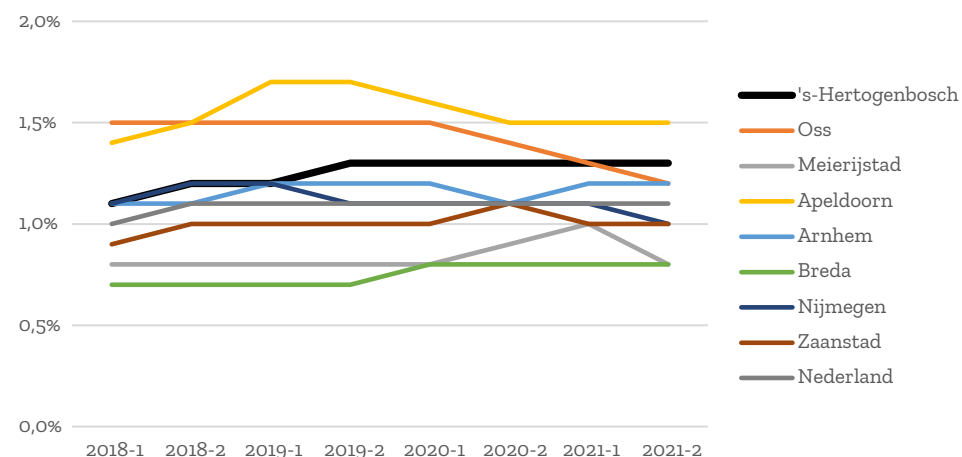
In deze paragraaf kijken we eerst naar jeugdbescherming in zijn geheel: hoeveel procent van de jeugdigen heeft een jeugdbeschermingsmaatregel, en hoe kunnen zij worden ingedeeld qua persoonskenmerken? Vervolgens gaan we kort in op de twee jeugdbeschermingsmaatregelen: ondertoezichtstelling en voogdij.

Totaal aantal jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel

Als we kijken naar het percentage jeugdigen tussen de 0 en 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel zien we dat het percentage in de gemeente 's-Hertogenbosch in de afgelopen jaren (zeer) licht toegenomen is van 1,1%

(2018-1) tot 1,3% (2021-2; figuur 4.8). In de overige gemeenten zijn de percentages stabiel gebleven, met uitzondering van Oss; hier is het percentage jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel (zeer) licht afgenomen van 1,5% (2018-1) tot 1,2% (2021-2). Begin 2018 lagen de cijfers van 's-Hertogenbosch, vergeleken met de referentiegemeenten, ongeveer in het midden. Eind 2021 lagen de percentages voor gemeente 's-Hertogenbosch iets hoger.

Figuur 4.8 Percentage jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel

Persoonskenmerken

Hieronder gaan we in op de persoonskenmerken van de jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel. Over de jaren heen zijn er bijna geen (noemenswaardige) ontwikkelingen te zien t.a.v. persoonskenmerken voor de gemeente 's-Hertogenbosch. Daarnaast hebben we gekeken naar de meest recente cijfers (2^e halfjaar 2021, tabel 4.6).

De persoonskenmerken van jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel komt in grote lijnen overeen met het beeld wat we zagen bij jeugdhulp in natura. Van de jeugdigen in 's-Hertogenbosch met een jeugdbeschermingsmaatregel

is de verhouding tussen jongens en meisjes nagenoeg gelijk (56% jongen), is bijna de helft tussen de 4 en 12 jaar oud en ongeveer 40 procent is tussen de 12 en 18 jaar oud, en ongeveer 10 procent is tussen 0 en 4 jaar oud. Daarnaast heeft ongeveer 30 procent een migratieachtergrond.

Zetten we de cijfers van 's-Hertogenbosch af tegen de cijfers van de referentiegemeenten, dan zien we dat de cijfers van 's-Hertogenbosch voor alle persoonskenmerken – behalve leeftijd 0 tot 4 jaar – redelijk gemiddeld liggen. "Het percentage 0-4 jaar ligt iets lager vergeleken met de referentiegemeenten.

Tabel 4.6 Persoonskenmerken van jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel, weergegeven als percentage t.o.v. het totaal jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel, 2^e halfjaar 2021

	Geslacht: jongen	Leeftijd: 0-4 jaar	Leeftijd: 4-12 jaar	Leeftijd: 12-18 jaar	Met migratie-achtergrond
's-Hertogenbosch	55,6%	11,1%	48,6%	40,3%	30,6%
Oss	57,5%	12,5%	42,5%	45,0%	27,5%
Meierijstad	62,5%	20,8%	45,8%	37,5%	29,2%
Apeldoorn	52,7%	14,0%	50,5%	35,5%	29,0%
Arnhem	52,8%	15,3%	48,6%	37,5%	38,9%
Breda	57,7%	13,5%	50,0%	36,5%	34,6%
Nijmegen	55,7%	14,8%	50,8%	34,4%	36,1%
Zaanstad	50,8%	14,8%	45,9%	37,7%	37,7%
Nederland	52,6%	12,9%	47,1%	40,0%	33,7%

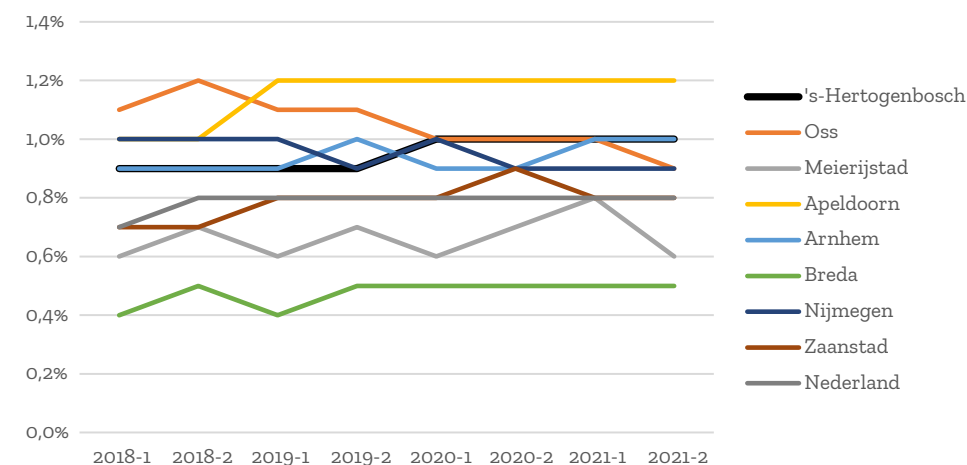
* Het percentage meisje is de inverse van het percentage jongen.

* T.a.v. huishoudensituatie registreert het CBS dat meer dan de helft van de jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel binnen de categorie 'overig lid' valt. Mogelijk heeft dit te maken met de verblijfssituatie van deze jeugdigen. We kunnen dan ook geen uitspraken doen over de huishoudensituaties m.b.t. de gezinnen waar de jeugdigen vandaan komen.

Ondertoezichtstelling (OTS)

Als we dan alleen kijken naar het percentage jeugdigen die als jeugdbeschermingsmaatregel een ondertoezichtstelling hebben (figuur 4.9), blijkt dat in de gemeente 's-Hertogenbosch deze cijfers de afgelopen jaren stabiel zijn gebleven rond de 1 procent. Ook in de overige gemeenten zijn de percentages ongeveer stabiel gebleven, variërend tussen 0,4% en 1,2%.

Figuur 4.9 Percentage jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel in de vorm van een ondertoezichtstelling

Voogdij

Vervolgens hebben we gekeken naar het percentage jeugdigen met een voogdijmaatregel als jeugdbeschermingsmaatregel. We zien dat in de gemeente 's-Hertogenbosch deze cijfers de afgelopen jaren stabiel zijn gebleven rond de 0,3 procent. Ook in de overige gemeenten zijn de percentages ongeveer stabiel gebleven, variërend tussen 0,2 en 0,5 procent.

4.2.3. Jeugdreclassering

Tot slot hebben we gekeken naar het percentage jeugdigen tussen de 12 en 23 jaar met jeugdreclassering. In de gemeente 's-Hertogenbosch is het aantal jeugdigen met jeugdreclassering de afgelopen jaren stabiel gebleven rond de 0,4 procent. Vergeleken met de referentiegemeenten liggen de cijfers van 's-Hertogenbosch ongeveer in het midden; de percentages van de referentiegemeenten variëren van 0,1% tot 0,7%. Ook in de referentiegemeenten blijven de percentages redelijk stabiel.

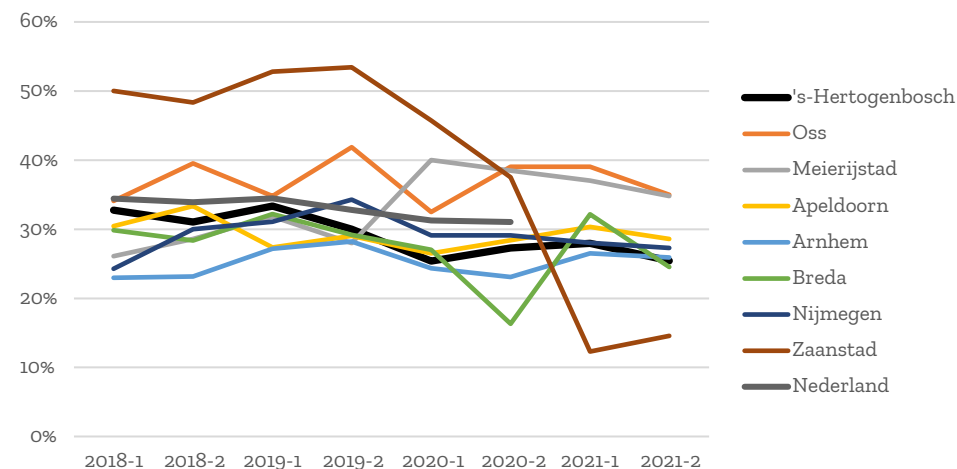
4.3. Jeugdigen met meerdere vormen van jeugdzorg

In deze paragraaf bekijken we eerst hoeveel jeugdigen die jeugdhulp met verblijf hebben ook een andere vorm van jeugdzorg hebben¹². Daarna bekijken we hoeveel jeugdigen die een beschermingsmaatregel hebben, ook een andere vorm van jeugdhulp¹³. We vergelijken hierbij de cijfers van 's-Hertogenbosch telkens met de zeven referentiegemeenten en het landelijke cijfers van Nederland¹⁴.

4.3.1. Overlap jeugdhulp met verblijf en andere vormen van jeugdzorg

Het percentage dat, naast jeugdhulp met verblijf, óók een beschikking heeft voor jeugdhulp zonder verblijf, is in gemeente 's-Hertogenbosch in de afgelopen jaren afgenomen van 32,8% (2018-1) naar 25,4% (2021-2; figuur 4.10). De percentages en de ontwikkelingen over de tijd zijn bij de referentiegemeenten variërend; gemeente 's-Hertogenbosch springt er niet specifiek tussenuit.

Figuur 4.10 Jeugdigen die in een jeugdhulpinstelling verblijven: percentage dat óók een beschikking heeft voor jeugdhulp zonder verblijf

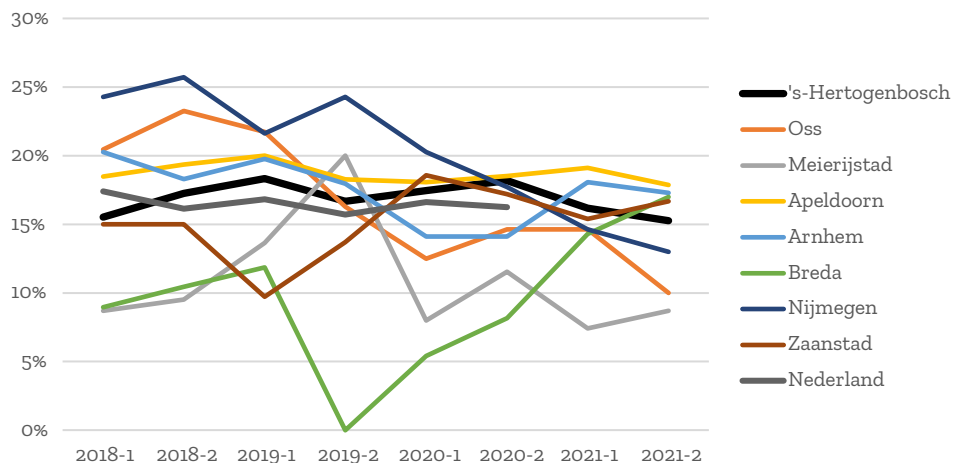
Het percentage jeugdigen dat, naast jeugdhulp met verblijf, óók een jeugdbeschermingsmaatregel heeft in de vorm van een ondertoezichtstelling, is in gemeente 's-Hertogenbosch in de afgelopen jaren stabiel gebleven tussen 15,3% en 18,3% (figuur 4.11). De percentages en de ontwikkelingen over de tijd zijn bij de referentiegemeenten variërend; de cijfers van 's-Hertogenbosch liggen ongeveer in het midden vergeleken met de referentiegemeenten.

12 Het aantal jeugdigen die in een jeugdhulpinstelling verblijven en óók een jeugdreclasseringsmaatregel, is dusdanig laag – in de meeste gevallen afgerond 0 per gemeente – dat we hierover geen verdere analyses doen.

13 Het aantal jeugdigen met zowel een jeugdbeschermingsmaatregel als een jeugdreclasseringsmaatregel is dusdanig laag – in de meeste gevallen afgerond 0 per gemeente – dat we hierover geen verdere analyses doen.

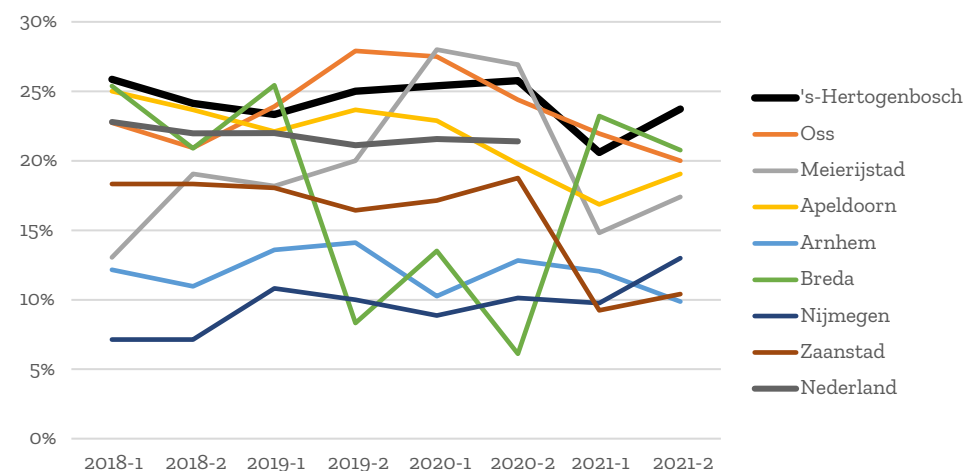
14 Alleen voor de periode 2018-2020 zijn de cijfers bekend van het landelijke gemiddelde van Nederland.

Figuur 4.11 Jeugdigen die in een jeugdhulpinstelling verblijven: percentage dat óók een jeugdbeschermingsmaatregel heeft in de vorm van een ondertoezichtstelling (OTS)

Het percentage jeugdigen dat óók een jeugdbeschermingsmaatregel heeft in de vorm van voogdij, is in gemeente 's-Hertogenbosch in de afgelopen jaren stabiel gebleven tussen 20,6% en 25,9% procent (figuur 4.12). De percentages en de ontwikkelingen over de tijd zijn bij de referentiegemeenten variërend. De cijfers voor 's-Hertogenbosch liggen in vergelijking met de referentiegemeenten wel relatief hoog.

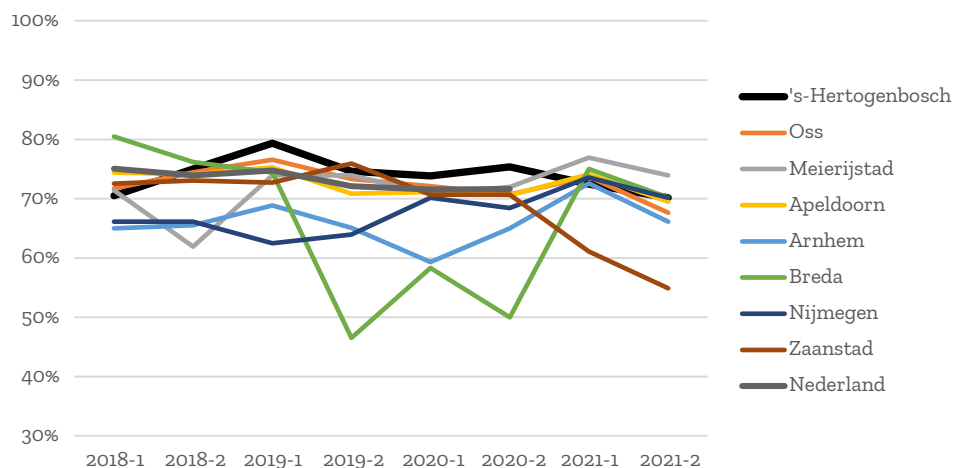
Figuur 4.12. Jeugdigen die in een jeugdhulpinstelling verblijven: percentage dat óók een jeugdbeschermingsmaatregel heeft in de vorm van voogdij

4.3.2. Overlap jeugdbescherming en andere vormen van jeugdhulp

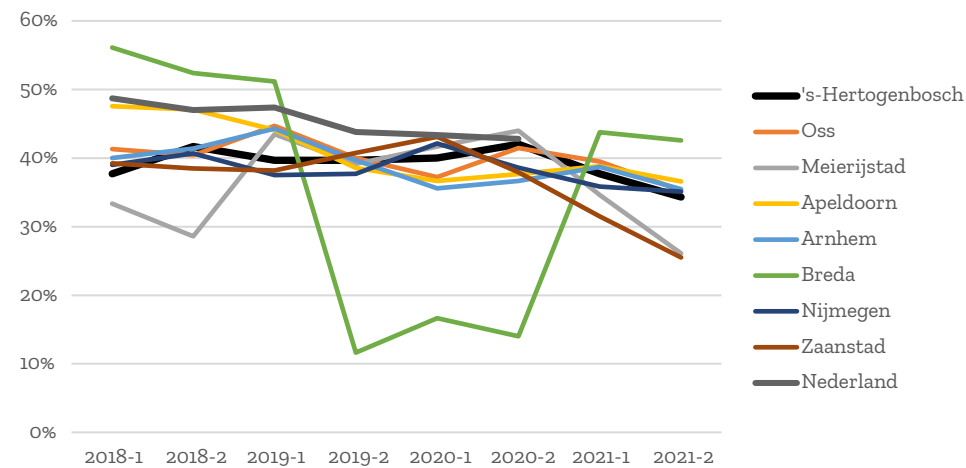
Het percentage jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel dat óók een beschikking heeft voor jeugdhulp in natura, schommelt in gemeente 's-Hertogenbosch tussen 70,1% en 79,4% en zit daarmee aan de bovenkant (figuur 4.13). In enkele referentiegemeenten (Oss, Meierijstad en Apeldoorn) zijn ook hoge percentages te zien (tussen ongeveer 70 en 80 procent). In de andere referentiegemeenten (Arnhem, Breda, Nijmegen en Zaanstad) zijn (grotere) schommelingen over de tijd te zien, met uitschieters naar beneden (richting 50 procent).

Figuur 4.13 Jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel: percentage dat óók een beschikking heeft voor jeugdhulp in natura

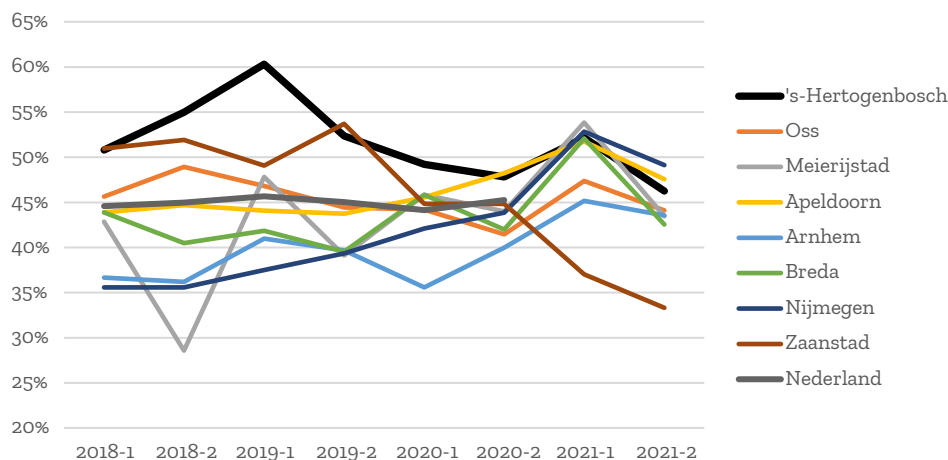
Het percentage jeugdigen dat naast een jeugdbeschermingsmaatregel óók een beschikking heeft voor jeugdhulp met verblijf, schommelt in gemeente 's-Hertogenbosch tussen 34,3% en 42,0% (figuur 4.14). De percentages en de ontwikkelingen over de tijd zijn bij de referentiegemeenten variërend, met in sommige gemeenten overall een (lichte) toename en in andere gemeenten een (lichte) afname. De cijfers voor 's-Hertogenbosch liggen in vergelijking met de referentiegemeenten ongeveer in het midden.

Figuur 4.14 Jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel: percentage dat óók een beschikking heeft voor jeugdhulp met verblijf

Wanneer we kijken naar het percentage jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel en jeugdhulp zonder verblijf, zien we een soortgelijk patroon (figuur 4.15). Dit percentage schommelt in de gemeente 's-Hertogenbosch tussen 46,3% en 60,3%. De percentages en de ontwikkelingen over de tijd zijn bij de referentiegemeenten variërend, met in sommige gemeenten een (lichte) toename en in andere gemeenten een (lichte) afname. In gemeente 's-Hertogenbosch zijn de percentages wel aan de hoge kant, vergeleken met de overige gemeenten.

Figuur 4.15 Jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel: percentage dat óók een beschikking heeft voor jeugdhulp zonder verblijf

4.3.3. Verhouding jeugdhulp versus jeugdbescherming

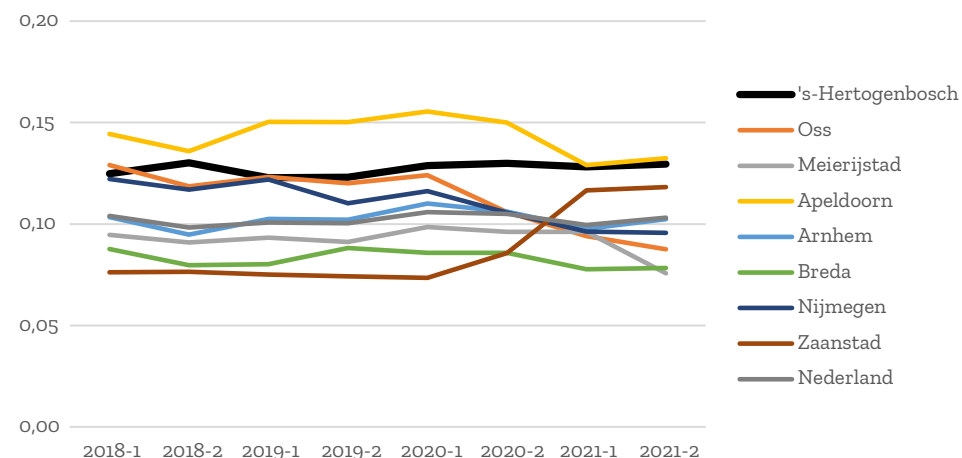
Hierboven hebben we gezien dat een aanzienlijk deel van de jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel ook een beschikking heeft voor jeugdhulp in natura. Hieronder gaan we dieper in hoe het aantal jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel zich verhoudt tot het aantal jeugdigen met jeugdhulp in natura (en vervolgens uitgesplitst naar jeugdhulp met en zonder verblijf). Op basis van de CBS data berekenen we hiervoor steeds een zogeheten factor door het aantal jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel te delen door het aantal jeugdigen met jeugdhulp in natura (met/zonder verblijf). Hoe hoger de factor, hoe groter het aantal jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel in verhouding tot het aantal jeugdigen met jeugdhulp in natura.

Verhouding jeugdbeschermingsmaatregel en jeugdhulp in natura

Als we het aantal jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel delen door het aantal jeugdigen met jeugdhulp in natura zien we in 's-Hertogenbosch dat

deze verhouding 'relatief stabiel blijft tussen 2018 en 2021, met waarden variërend tussen 0,125 en 0,130 (figuur 4.16). Dit betekent dat het aantal jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel dus ongeveer 0,125 tot 0,130 keer zo groot is als het aantal jeugdigen met jeugdhulp in natura. De percentages en de ontwikkelingen over de tijd zijn bij de referentiegemeenten variërend. In de gemeente 's-Hertogenbosch is de factor, vergeleken met de overige gemeenten, aan de hoge kant. Het deel jeugdbescherming is in verhouding tot het deel jeugdhulp in natura in 's-Hertogenbosch dus relatief groot.

Figuur 4.16 Aantal jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel in verhouding tot het aantal jeugdigen met jeugdhulp in natura (factor)

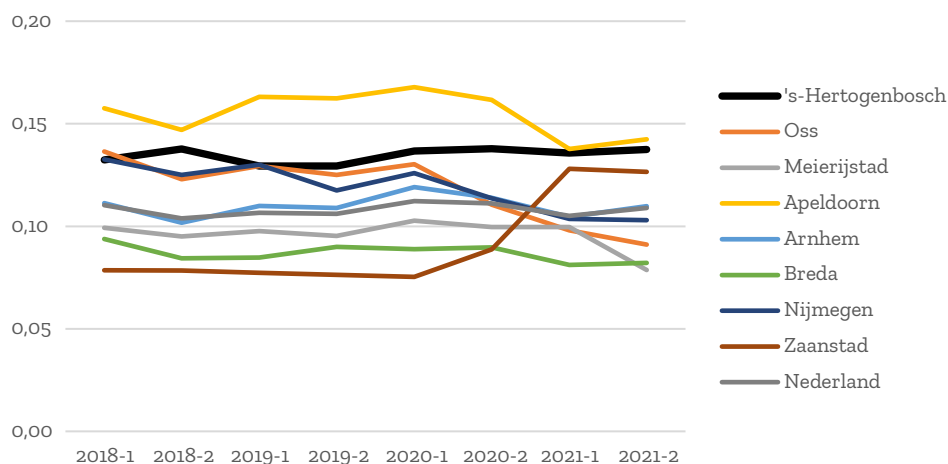
Verhouding jeugdbeschermingsmaatregel t.o.v. jeugdhulp met en jeugdhulp zonder verblijf

Wanneer we specifiek kijken naar jeugdhulp met verblijf (figuur 4.17) en jeugdhulp zonder verblijf (figuur 18), zien we een soortgelijk patroon als bij het totale aantal jeugdhulp (met natura). Voor zowel jeugdhulp met als zonder verblijf blijft de factor in de gemeente 's-Hertogenbosch relatief stabiel. Jeugdhulp met verblijf varieert in waarden tussen 1,13 en 1,24, wat betekent dat er dus

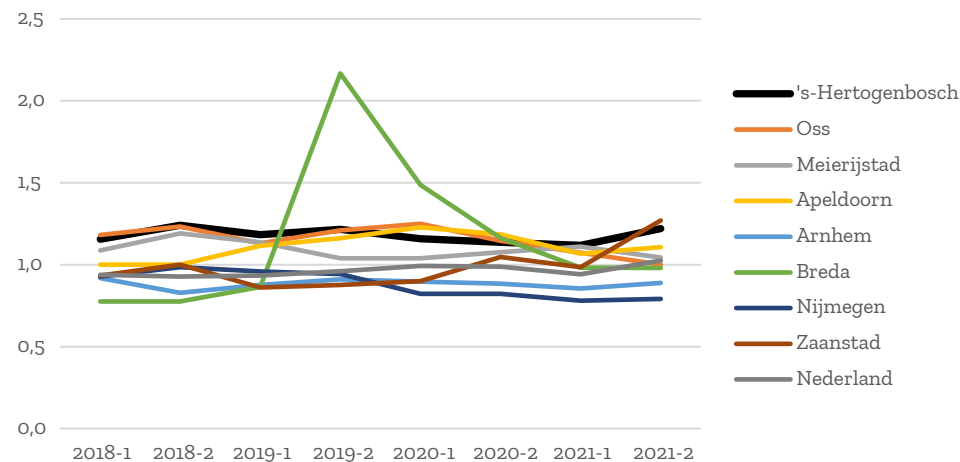
meer jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel zijn dan jeugdigen met jeugdhulp met verblijf. Voor jeugdhulp zonder verblijf variëren de waarden rond de 0,135, dus het aantal jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel is lager dan het aantal jeugdigen met jeugdhulp zonder verblijf.

Als we 's-Hertogenbosch vergelijken met de referentiegemeenten blijkt dat voor zowel jeugdhulp met als jeugdhulp zonder verblijf de factor in 's-Hertogenbosch aan de bovenkant zit. Dit betekent dat in verhouding jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel tot het deel jeugdhulp met en het deel jeugdhulp zonder verblijf in 's-Hertogenbosch dus relatief groot is. Kijken we naar de ontwikkelingen over tijd bij de referentiegemeenten, blijkt dat de factor daar ook stabiel is voor zowel jeugdhulp met en zonder verblijf, met uitzondering van Breda en Zaanstad. In gemeente 's-Hertogenbosch is de factor aan de hoge kant, vergeleken met de overige gemeenten. Het deel jeugdbescherming in verhouding tot het deel jeugdhulp met verblijf is in 's-Hertogenbosch dus relatief groot

Figuur 4.17 Aantal jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel in verhouding tot het aantal jeugdigen met jeugdhulp zonder verblijf (factor)

Figuur 4.18 Aantal jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel in verhouding tot het aantal jeugdigen met jeugdhulp met verblijf (factor)

4.4. Conclusie

In dit hoofdstuk hebben we een weergave gegeven van de ontwikkeling qua cijfers wat betreft de verschillende vormen van jeugdhulp in natura en jeugdbeschermingsmaatregelen.

Wat betreft jeugdhulp in natura, zijn de cijfers in de periode 2018 tot en met 2021 stabiel gebleven over de tijd en scoort 's-Hertogenbosch gemiddeld in vergelijking met de referentiegemeenten. Dit geldt zowel voor alle vormen van jeugdhulp in natura bij elkaar, als specifiek voor de verschillende vormen van jeugdhulp (met verblijf, zonder verblijf, pleegzorg, gezinsgerichte vorm, ander verblijf bij een jeugdhulpaanbieder of jeugdreclassering). Als we een uitsplitsing maken naar jeugdigen tot 18 jaar en jeugdigen van 18 tot 23 jaar, wijkt het patroon iets af. Zo schommelt het percentage jeugdigen van 18 tot 23 jaar die jeugdhulp met verblijf hebben gehad, maar deze schommelingen zijn ook te zien in de referentiegemeenten en komen mogelijk door het lage (absolute) aantal jeugdigen. Daarnaast is het percentage jeugdigen tot 18 jaar dat jeugdhulp zonder verblijf heeft in 's-Hertogenbosch relatief laag ten opzichte van de referentiegemeenten.

Wat betreft jeugdbescherming, is het percentage jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel in 's-Hertogenbosch relatief stabiel gebleven. Deze cijfers zijn relatief hoog in vergelijking met de referentiegemeenten. Kijken we specifiek naar de ondertoezichtstellingen en voogdijmaatregelen, dan zien we dat de cijfers stabiel zijn gebleven en 's-Hertogenbosch gemiddeld scoort in vergelijking met de referentiegemeenten.

Ook hebben we gekeken naar de overlap en verhouding tussen de verschillende vormen van jeugdhulp en beschermingsmaatregelen in de periode 2018 tot en met 2021. 's-Hertogenbosch scoort de ene keer gemiddeld, maar andere cijfers liggen relatief hoog ten opzichte van de referentiegemeenten.

Eerst zijn de jeugdigen die jeugdhulp met verblijf hebben als uitgangspunt genomen. Het aantal jeugdigen dat – naast jeugdhulp met verblijf – ook jeugdhulp zonder verblijf heeft, neemt zowel in 's-Hertogenbosch als in de andere referentiegemeenten af. In combinatie met een jeugdbeschermingsmaatregel blijven de cijfers stabiel, ook de combinatie jeugdhulp met verblijf en specifiek een ondertoezichtstelling of voogdijmaatregel. 's-Hertogenbosch scoort gemiddeld wat betreft de combinatie met jeugdbeschermingsmaatregel totaal en specifiek ondertoezichtstelling, maar relatief hoog wat betreft jeugdigen die jeugdhulp met verblijf hebben in combinatie met een voogdijmaatregel.

Daarna zijn de jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel als uitgangspunt genomen. Het aantal jeugdigen dat – naast een jeugdbeschermingsmaatregel - jeugdhulp in natura heeft, blijft stabiel blijft over de tijd. 's-Hertogenbosch scoort relatief hoog in vergelijking met de referentiegemeenten. In combinatie met jeugdhulp met verblijf schommelen de cijfers over de tijd, zowel in 's-Hertogenbosch als referentiegemeenten. Ook de combinatie met jeugdhulp zonder verblijf schommelt, waarbij 's-Hertogenbosch een relatief hoog aandeel jeugdigen heeft dat naast een jeugdbeschermingsmaatregel ook jeugdhulp zonder verblijf heeft.

Tot slot is berekend wat de verhouding jeugdigen met jeugdhulp in natura is ten opzichte van jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel. Deze cijfers blijven stabiel over de periode 2018 tot 2021, maar 's-Hertogenbosch heeft relatief een groot deel jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel in verhouding met het aantal jeugdigen met jeugdhulp in natura. Dit patroon zien we ook als we specifiek kijken naar de verhouding jeugdhulp met / zonder verblijf en jeugdbescherming.

5 Deel 1: Instroom jeugdhulp met verblijf

In dit hoofdstuk bespreken we de resultaten uit het eerste deelonderzoek waarin we kijken naar de instroom van jeugdigen in jeugdhulp met verblijf¹⁵. We gaan eerst in op de cijfers (vanuit ZorgNed) met betrekking tot omvang jeugdhulp met verblijf (paragraaf 5.1) en nieuwe instroom (paragraaf 5.2) in de periode januari 2020 tot en met juni 2022. Daarna gaan we in op de resultaten uit het dossieronderzoek en de verdiepende interviews (paragraaf 5.3 t/m 5.6). We sluiten af met een conclusie (paragraaf 5.7).

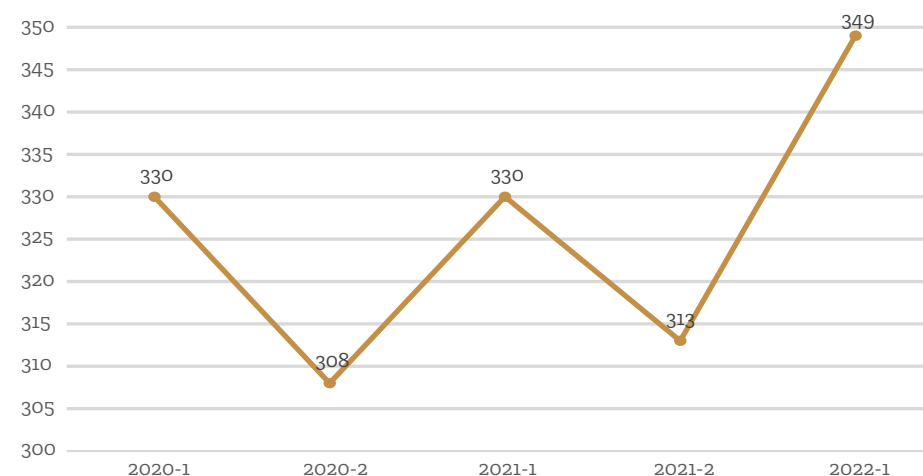
5.1. Omvang jeugdhulp met verblijf

Zoals in onderstaande tabel te zien is, waren er binnen de onderzoeksperiode in totaal 1696 indicaties voor jeugdhulp met verblijf, waarbij het gaat om 590 jeugdigen. Per halfjaar zien we een vrij stabiel verloop van het aantal jeugdigen in verblijf. Dit betreffen jeugdigen die binnen de periode een lopende indicatie voor verblijf hebben lopen (figuur 5.1).

Tabel 5.1 **Indicaties jeugdhulp met verblijf**

Indicaties jeugdhulp met verblijf in periode 1 januari 2020 – 30 juni 2022.	1.696
Aantal jeugdigen die een of meerdere indicaties jeugdhulp met verblijf hebben binnen de onderzoeksperiode	590
Aantal personen die in deze periode één indicatie jeugdhulp met verblijf hebben	196
Aantal personen die in deze periode meerdere indicaties jeugdhulp met verblijf hebben	394

Figuur 5.1 **Aantal jeugdigen in verblijf per half jaar**

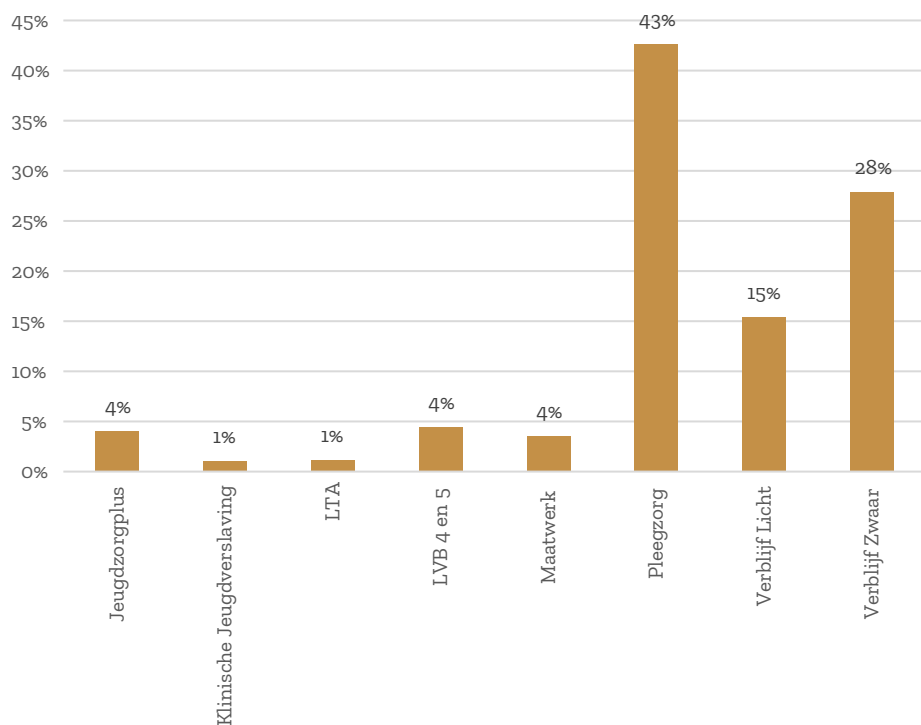

Voorzieningen

Van het totaal aantal afgegeven/lopende indicaties in de onderzoeksperiode is te zien dat bijna de helft van de indicaties pleegzorg betreffen (43%). Meer dan een kwart betreft jeugdhulp met verblijf zwaar (28%) en 15% jeugdhulp met verblijf licht. Voor jeugdzorgplus, maartwerk, LVB 4 en 5, LTA en klinische jeugdverslaving worden in verhouding relatief weinig indicaties afgegeven (zie figuur 5.2).

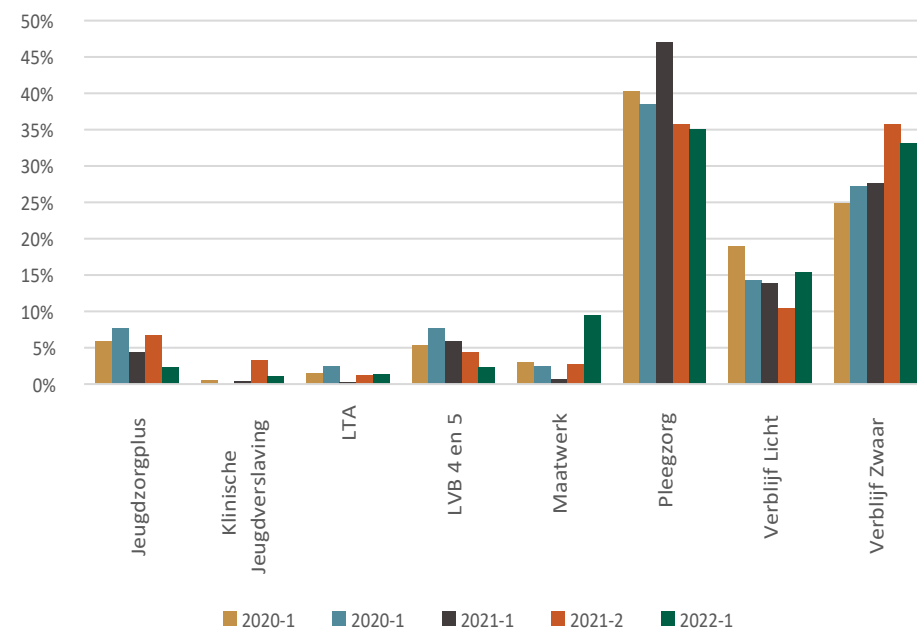
¹⁵ Onder jeugdhulp met verblijf verstaan wij de 'producten' residentieel verblijf (zwaar/licht), jeugdzorgplus, klinische jeugdverslaving, LTA, LVB 4 en 5, maatwerk, gezinsvervangend, gezinsgericht en pleegzorg. Zie ook hoofdstuk 3

Figuur 5.2 Voorzieningen waarnaar verwezen wordt voor het totaal aantal afgegeven indicaties (N=1.696)

Op basis van de startdatum van de indicatie is er gekeken of er bepaalde trends te zien zijn in de voorzieningen waarnaar verwezen wordt. Te zien is dat er een kleine piek is in de eerste helft van 2021 waarbij in verhouding 47% van de afgegeven indicaties in die periode een pleegzorg indicatie betroffen. Verder valt op dat in verhouding een steeds groter aandeel van de nieuwe indicaties verblijf zwaar betreffen, dit zwakt weer af in de eerste helft van 2022 (zie figuur 5.3).

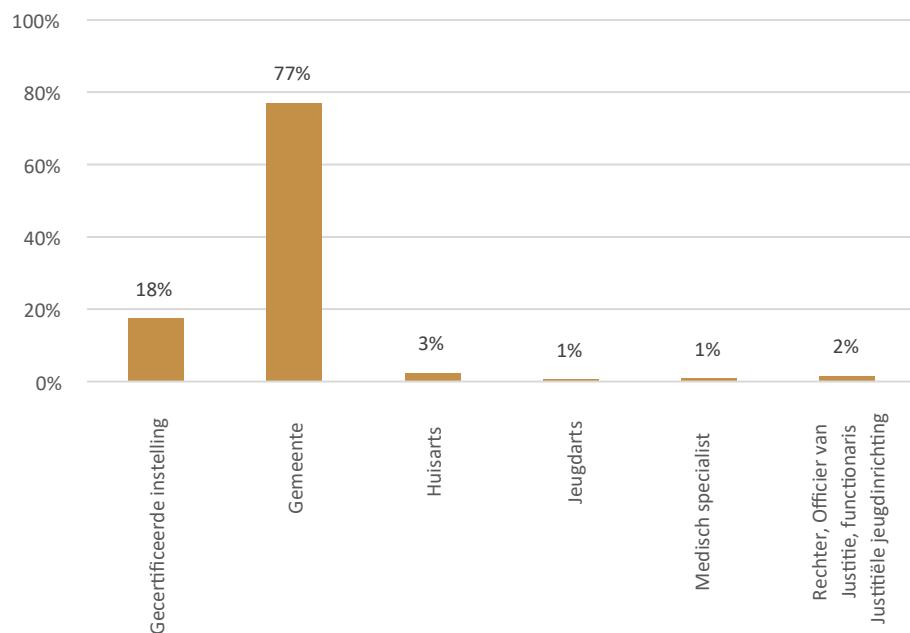
Figuur 5.3 Voorzieningen op indicatieniveau op basis van startdatum

Verwijzers

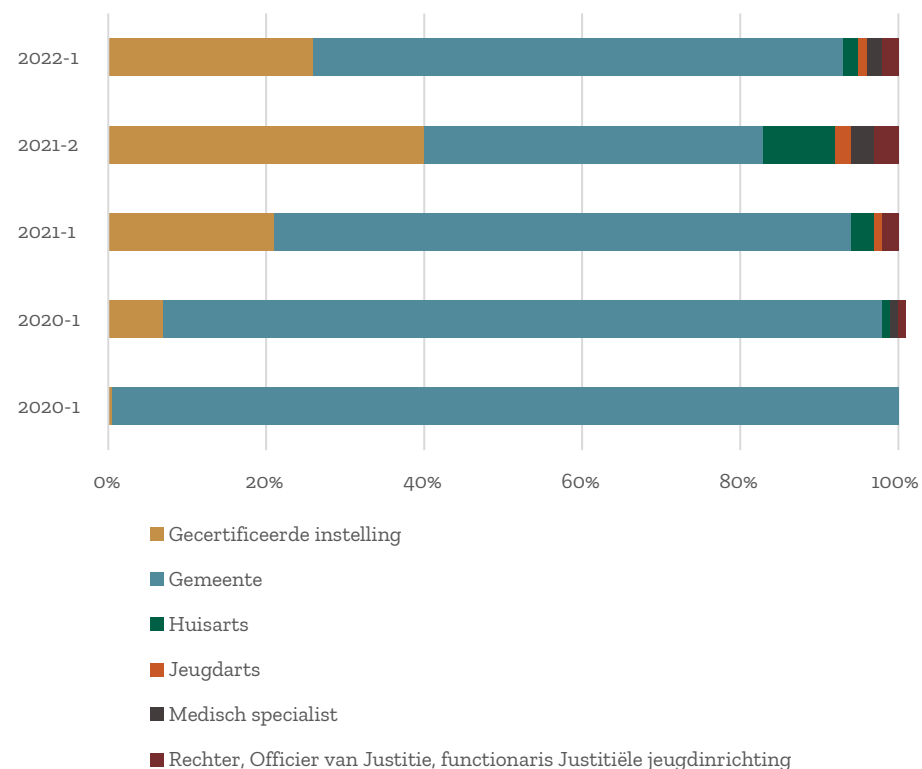
Van het totaal aantal afgegeven/lopende indicaties in de onderzoeksperiode is te zien dat in meer dan driekwart van gevallen de gemeente de verwijzer is (77%). Voor 18% van de indicaties is de verwijzer een gecertificeerde instelling. De huisarts, jeugdarts, medisch specialist of de rechtelijke macht zijn in zeer weinig van de gevallen de verwijzers (zie figuur 5.4).

Figuur 5.4 Verhouding verwijzers voor het totaal aantal afgegeven indicaties (N=1696)

Op basis van de startdatum van de indicatie is er gekeken of er bepaalde trends te zien zijn in het type verwijzers. Te zien is dat er in de eerste helft van 2021 een daling is in verhouding van de afgegeven indicaties door de gemeente. In die periode is er juist een toename van verwijzingen door de GI's en /de huisartsen. (zie figuur 5.5).

Figuur 5.5 Verwijzers op indicatieniveau op basis van startdatum

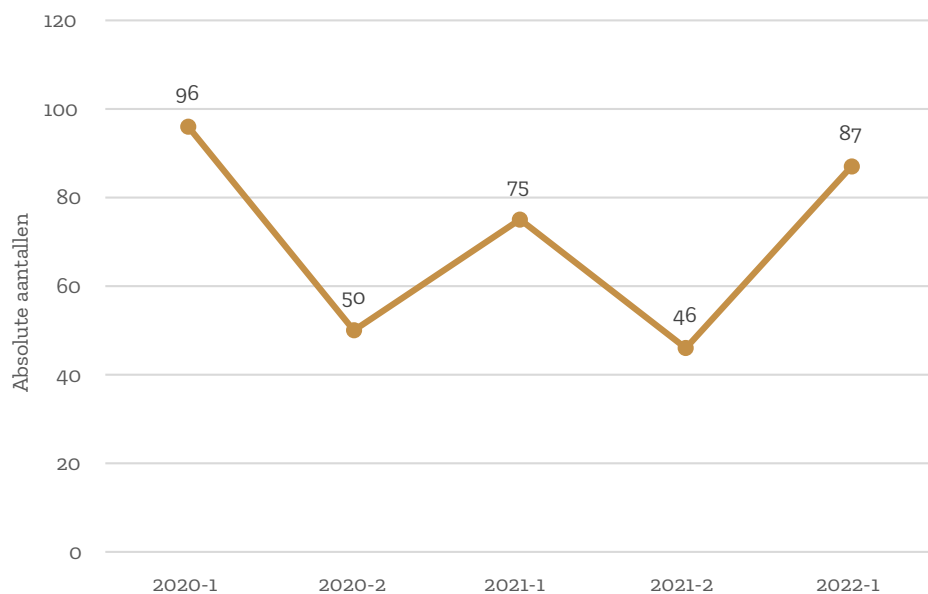

5.2. Cijfers nieuwe instroom verblijf 2021 – 2022

Per half jaar is er gekeken naar de nieuwe instroom van jongeren in verblijf. Onder nieuwe instroom verstaan we jongeren die in de beschikbare dataset geen eerdere indicatie voor verblijf hebben gehad. Wegens de onvolledigheid van de dataset is het mogelijk dat dit bij enkele jongeren wel het geval was maar dat wij deze data niet tot onze beschikking hebben. In figuur 5.6 is te zien dat de instroom vooral in de eerste helft van het jaar is, in de tweede helft stagneert het aantal nieuwe jongeren dat instroomt in verblijf. In 2020 stroomden er in totaal 146 jongeren in bij verblijf, in 2021 lag dit aantal lager,

namelijk op 121 jongeren. De relatief hoge instroom in verblijf in 2020 is mogelijk te verklaren door de overgang naar een nieuw registratiesysteem bij de gemeente, waardoor er een opvallend hoog aantal jeugdigen op 1 januari 2020 instroomden in verblijf.

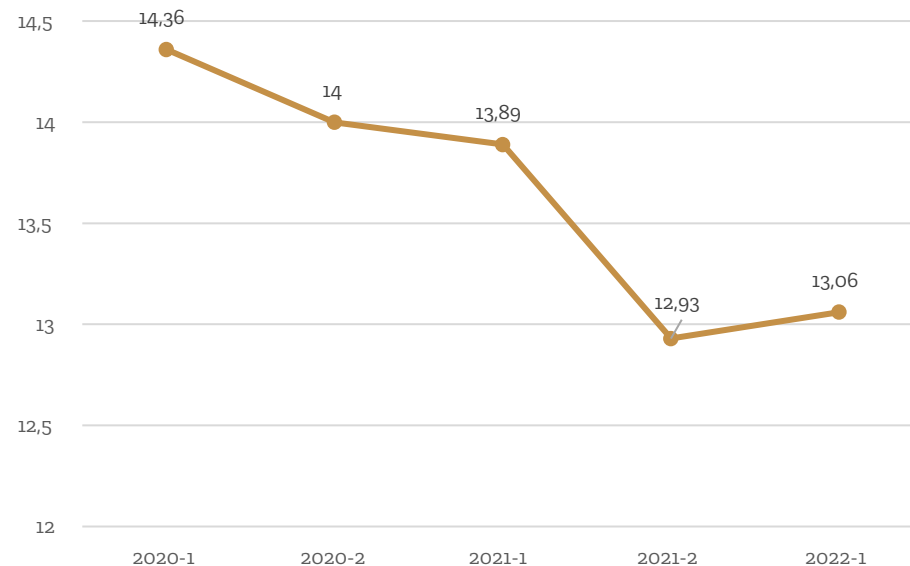
Figuur 5.6 Nieuwe instroom van individuele jongeren in verblijf

Kenmerken jeugdigen die instromen in verblijf

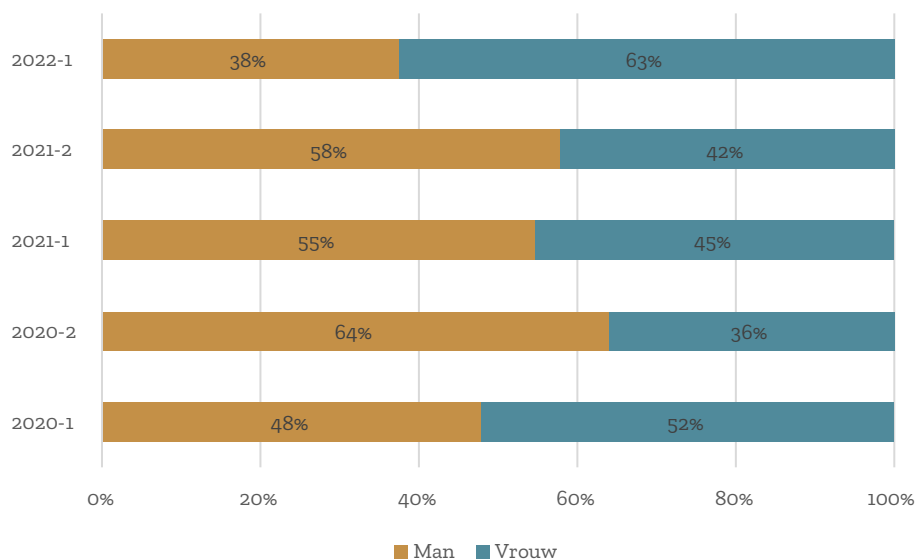
Van de jongeren die nieuw instromen valt er op dat deze groep per periode relatief jonger wordt. Waar de jongeren die instroomden in de eerste helft van 2020 gemiddeld nog 14,39 jaar oud waren, zien we dat in de eerste helft van 2022 dit nog maar 13,06 jaar is (figuur 5.7).

Figuur 5.7 Gemiddelde leeftijd jongeren nieuwe instroom in verblijf

Wat betreft gender stromen er in de verschillende periodes iets meer jongens in dan meisjes. Alleen in het eerste half jaar van 2020 en het eerste half jaar van 2022 stromen er meer meisjes in dan jongens (zie figuur 5.8)

Figuur 5.8 Gender jongeren nieuwe instroom in verblijf

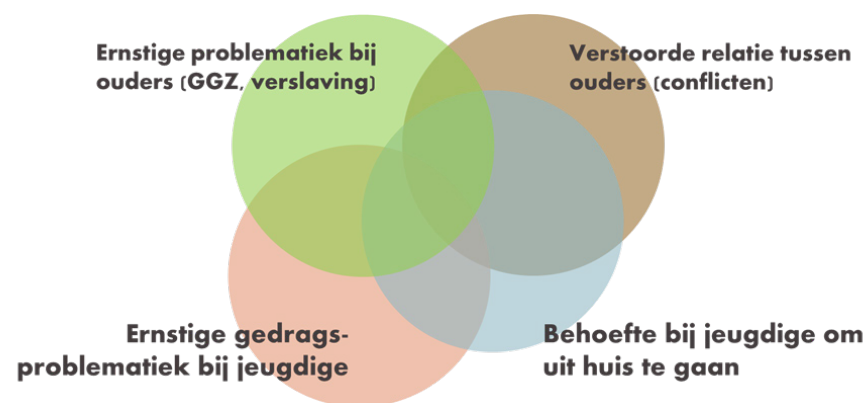
5.3. Dossieranalyse

In dit deelonderzoek hebben wij 18 dossiers bekeken van jeugdigen die in 2021 of 2022 een indicatie voor jeugdhulp met verblijf hebben gekregen. Bij vier dossiers zijn aanvullende, verdiepende interviews afgenomen met professionals, jeugdigen en/of ouders. Daarbij gaat het om zowel jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel als jeugdigen die vanuit het vrijwillig kader in een verblijfsinstelling terechtkomen. Het onderzoek is gericht op de periode voorafgaand aan het verblijf. We gaan in op de afwegingen en redenen die genoemd worden voor plaatsing in verblijf (paragraaf 5.4), wat er is overwogen en ingezet voorafgaand aan de plaatsing in verblijf (paragraaf 5.5) en de knelpunten in het voorkomen van jeugdhulp met verblijf (paragraaf 5.6).

5.4. Afwegingen en redenen

In de dossiers¹⁶ is beperkte informatie te vinden over het proces van besluitvorming en verwijzing. Wel is duidelijk dat voor een beslissing voor plaatsing in verblijf veel partijen betrokken zijn, inclusief ouders en jeugdige. De jeugdigen in de onderzochte dossiers vormen een zeer diverse groep. De zwaarte en aard van problematiek van de jeugdigen en hun gezinssituatie lopen sterk uiteen. Er zijn grofweg vier - sterk overlappende - 'profielen' te onderscheiden: 1) gezinnen met een conflictrelatie tussen ouders (complexe scheidingen), 2) gezinnen waar ernstige problematiek is bij ouders, 3) jeugdigen met ernstige gedragsstoornis/gedragsprobleem en 4) jeugdigen met behoefte uit huis te gaan (figuur 5.9). Hieronder gaan we per profiel in op de afwegingen en redenen voor plaatsing in jeugdhulp met verblijf.

Figuur 5.9 Profielen van jeugdigen in verblijf

16 Er zijn verschillende soorten dossiers bekeken, namelijk: 1) Gemeentelijk dossier, en 2) Dossiers bij huidige aanbieder van het verblijf. In principe werd alleen het gemeentelijk dossier bekeken, tenzij dit er niet was of de informatie te beperkt was, in dat geval werd het dossier opgevraagd bij de huidige aanbieder waar de jongere verbleef.

Profiel 1: Gezinnen waar ernstige problematiek is bij ouders (psychische problemen, verslavingen)

Van de 18 casussen is bij 6 gezinnen sprake van ernstige psychische aandoeningen en/of verslaving bij de ouder, waardoor een opvoedcrisis is ontstaan. Door deze problematiek is de ouder niet in staat zijn of haar opvoedvaardigheden te versterken en komen de veiligheid en/of ontwikkelkansen van de jeugdige onder druk te staan. Hechtingsproblematiek komt hierdoor veel voor en de psychische problematiek van ouders lijkt overgedragen te worden op het kind. Ouder staat niet altijd open voor hulp voor hun eigen problematiek of soms heeft de hulp gericht op ouders of het gezin onvoldoende effect. In veel van deze gezinnen is een jeugdbeschermingsmaatregel. Een voorbeeld is een alleenstaande vader die zorg draagt voor twee kinderen en een langdurige alcoholverslaving en trauma gerelateerde problematiek heeft. Het alcoholgebruik van vader leidde tot een onveilige situaties in het huishouden. Ook na behandeling blijft hij terugvallen in zijn verslaving. Binnen het netwerk wordt een pleeggezin gevonden, waar de kinderen permanent verblijven met pleegzorg.

Profiel 2: Jeugdigen met ernstig probleemgedrag

Van de 18 onderzochte casussen staat bij 10 gezinnen het problematische gedrag van de jeugdige op de voorgrond. Het kan daarbij gaan om aangeboren gedrag (gedragsstoornis) of gedrag voortkomend uit problemen in het gezin (gedragsproblematiek). Het gedrag is dermate complex en problematisch, dat de veiligheid en ontwikkelingskansen van de jeugdige en andere gezinsleden onder druk staat. Het gezinsleven wordt bepaald door de problematiek van de jeugdige. Verblijf is dan meestal vrijwillig en noodzakelijk; (pleeg)ouders en ambulante hulpverlening hebben al veel geprobeerd maar de situatie is niet houdbaar. In deze gezinnen is vaak een sterke behoefte aan hulp en ontlasting. Netwerkplaatsing of pleeggezin is in die situaties meestal ook niet realistisch. De plaatsing in jeugdhulp met verblijf is voor deze gezinnen (en de jeugdige zelf) een stap vooruit; een verblijfssetting is passender voor de jeugdige en er kan weer voldoende aandacht naar de andere kinderen in het gezin. In deze casussen had een eerdere plaatsing in verblijf waarschijnlijk verergering van

problematiek bij de jeugdige en het gezin kunnen voorkomen. Een voorbeeld is een jeugdige met ADD, drugsgebruik en hechtingsproblematiek. De jeugdige heeft moeite met impulsbeheersing en heeft daardoor steeds meer afstand tot de buitenwereld. De thuissituatie is onhoudbaar, ook omdat moeder een verslaving heeft. De jeugdige wordt daarom tijdelijk geplaatst in een klinische instelling voor jeugdverslaving. Een ander voorbeeld is een jeugdige met een ernstige, aangeboren gedragsstoornis waarvan ouders na conflict uit elkaar gegaan zijn. Met zeer intensieve ambulante hulp wordt onvoldoende ruimte en veiligheid in het gezin gecreëerd. Hij wordt daarom geplaatst op een leefgroep. Zowel voor de ouder als de jeugdige was dit een grote vooruitgang; hij kan daar de zorg krijgen die hij nodig heeft en in het gezin is meer aandacht voor de andere kinderen.

“Het merendeel komt hier vrijwillig. Ze willen ook graag hier zijn. Ze willen een andere situatie dan thuis hebben, niet gedwongen.”

■ **Begeleider verblijfsinstelling**

“Hij vond het fijn hier te wonen, hij wilde niet meer thuis zijn. Het gaf hem veel rust. Natuurlijk was het hartstikke spannend.”

■ **Begeleider verblijfsinstelling**

“In een aantal situaties wordt ook te lang geprobeerd. [...] Soms is eerdere inzet [van verblijf] helpend, dan is het probleem gelijk opgelost.”

■ **Medewerker Toegang & Regie**

“Dit hadden ze veel eerder moeten doen, de gemeente was heel laat. Ze is al begonnen op haar 13e [met drugsgebruik], ze is nu bijna 16. Maar ik vind het wel fijn dat ze opgenomen wordt, want ik kan haar zelf niet meer handelen, Ik heb haar niet meer onder mijn controle en dat is heel vervelend. [...] Ik had zelf aangegeven: luister, zij moet eigenlijk opgenomen worden, zij doet allemaal dingen die een 13 jarige niet mag doen. Ze ging om met jongens die veel ouder zijn dan haar. De gemeente gaf aan: ‘we moeten eerst dit proberen of dat

proberen'. Tweeënhalf jaar later gaf de gemeente aan dat het toch wel fijn was dat ze bij zo'n kliniek behandeld wordt. Maar ondertussen heeft ze zoveel [drugs] geslikt. Ik weet niet of ze normaal gaat doen na die 10 weken in de kliniek."

■ **Vader van jeugdige die recent in verslavingskliniek is opgenomen**

Profiel 3: Gezinnen met een conflictrelatie tussen ouders (complexe scheidingen)

In de 18 onderzochte casussen is er slechts één jeugdige waarvan de ouders samenwonend zijn. Ouders zijn veelal gescheiden, waarbij er in drie casussen duidelijk sprake is van een conflictscheiding. In deze gezinnen is sprake van een conflict tussen ouders dat zo ernstig is, dat de veiligheid thuis onder druk staat en/of de ontwikkelingskansen van jeugdigen beperkt worden door het conflict. Ouders komen niet tot een eenduidige visie op de opvoeding. Ouders erkennen hun aandeel in deze problematiek niet of zeer beperkt, wat het werken aan een oplossing moeilijk maakt. Er is weerstand tegen voorliggende hulp gericht op opvoeding en omgang met elkaar. Een plaatsing in een verblijfsinstelling wordt nodig geacht om de veiligheid van de jeugdige te borgen. Er is in deze gezinnen vaak ook een jeugdbeschermingsmaatregel. Een voorbeeld is een gezin met meerdere kinderen, waar ernstige zorgen zijn over de (fysieke) veiligheid van de kinderen. Ondanks dat ouders open stonden voor hulp, lukt het hen niet samen te werken, waardoor vrijwillige hulp onvoldoende opleverde en kinderen het slachtoffer bleven van het conflict tussen ouders. De kinderen zijn daarom uit huis geplaatst en wonen in een verblijfsinstelling.

"Ik denk, als ouders bij elkaar blijven en één team vormen in de opvoeding dat het minder snel fout gaat."

■ **Vader van jeugdige in verblijfsinstelling**

"De vechtscheiding was eigenlijk niet alleen tussen vader en moeder, maar ook familie van moeder en gedeelte van vaderskant. [...] Iedereen sprak negatief over moeder, wat maakte dat de jongere continu in conflict raakte met zijn moeder en uitspraken deed die hij hoorde van volwassenen van de andere kant. Het was heel lastig daar iets in te doen."

■ **Medewerker Toegang & Regie**

Profiel 4: Complexe gezinssituatie waardoor jeugdige en/of ouders een voorkeur voor verblijf hebben

In ten minste 2 van de 18 gezinnen hebben jeugdigen en/of ouder een sterke voorkeur dat de jeugdige niet meer thuis woont. Dit is op zichzelf niet voldoende reden voor een indicatie jeugdhulp met verblijf, maar weegt in deze casussen wel sterk mee. In deze gezinnen is geen acute onveiligheid, maar de relatie tussen ouder(s) en kind is verstoord en er worden wel risico's gezien in de relatie tussen ouder(s) en kind. Ouder(s) lijken verantwoordelijkheid over zorg en opvoeding te verleggen naar de jeugdhulp. Het kan ook meespelen dat de woning van ouder(s) niet passend is voor een jeugdige om verder op te groeien. In hoeverre het gesprek aangegaan wordt over plichten (naast de rechten) van ouderschap is niet duidelijk vanuit dossiers. Het gaat hier om jeugdigen tegen de volwassenleeftijd, die in jeugdhulp met verblijf geplaatst worden als stap voorafgaand aan zelfstandigheid. Een voorbeeld is een jeugdige waarvan de ouders op afstand van elkaar wonen. De jeugdige kan bij vader terecht, maar kan niet aarden in de woonplaats van vader. Eerder heeft de jeugdige bij moeder gewoond, maar dit liep niet goed, ook niet na inzet van multisysteemtherapie. Na een zoektocht wordt de jeugdige geplaatst in kamertraining in de woonplaats die zijn voorkeur heeft.

5.5. Inzet voorafgaand aan verblijf

In alle onderzochte gezinnen werd voorafgaand aan de indicatie voor jeugdhulp met verblijf ambulante hulp geboden. De ambulante hulp hielp echter niet voldoende om de omstandigheden te creëren om veilig thuis te kunnen

blijven wonen. In de casussen zien we dat hulp niet voldoende aanslaat of niet tijdig kan worden ingezet, of dat bepaalde hulp wellicht helpend had kunnen zijn, maar niet is overwogen (zie paragraaf 5.6).

Er zijn grofweg drie soorten hulp die ingezet werden voorafgaand aan plaatsing in verblijf: intensieve, ambulante gezinshulp, de inzet van hulp rondom zwangerschap en jong ouderschap, en de inzet van het sociaal netwerk van het gezin.

5.5.1. Intensieve ambulante gezinshulp

In de dossiers is te zien dat intensieve ambulante gezinshulp wordt gezien als de laatste mogelijkheid om een plaatsing in verblijf te voorkomen. In enkele gezinnen is inderdaad zeer intensieve ambulante gezinshulp ingezet, vaak expliciet gericht op het voorkomen van verergering en de noodzaak tot inzetten van jeugdhulp met verblijf. In de dossiers zijn we tegengekomen: multisysteemtherapie (MST), Opname en Observatiegroep (O&O) en Intensieve, Ambulante Gezinsbegeleiding (IAG).

In de onderzochte casussen is in enkele gevallen **Multisysteemtherapie (MST)** ingezet. Deze intensieve aanpak is bedoeld voor gezinnen waar één of meerdere kinderen (12 jaar en ouder) ernstige gedragsproblemen hebben. Het gaat om een intensieve behandeling thuis. In één van de casussen is MST ingezet, maar lukt het niet om passende vervolgzorg in te zetten, waardoor de situatie niet houdbaar bleef.

Een andere vorm van ondersteuning die wordt ingezet is de **Opname- en Observatiegroep (O&O)**. Een jeugdige verblijft kortdurend, 24 uur op een residentiële groep. Tijdens het verblijf wordt met ouders intensief gewerkt aan de voorwaarden om weer thuis te kunnen wonen. Voorwaarde is wel dat ouders vrijwillig meewerken en zelf ook hulp accepteren; dit leidde er in een casus toe dat ouders uiteindelijk niet meewerkten en de jeugdige in een verblijfsinstelling

terecht kwam. In een andere casus was de intensiteit van het traject voor ouders te zwaar om te combineren met alle andere afspraken en hun werk. In één casus leidde O&O niet tot volledige terugkeer naar huis, maar kon het kind wel een gedeelte van de week thuis wonen.

Ook wordt **Intensieve Ambulante Gezinsbegeleiding (IAG)** genoemd in de casussen, een maatwerktraject voor gezinnen met meervoudige problematiek. In één casus is dit wel overwogen, maar niet opgestart, omdat het gezin niet aan de voorwaarden kon voldoen om te starten. In de andere casus had het traject niet voldoende effect om te voorkomen dat een jeugdige in verblijf terecht kwam.

Jeugdbeschermingsorganisaties in 's-Hertogenbosch bieden de aanpak **Begeleiding zonder maatregel**, waarin een GI vanuit het vrijwillig kader intensieve begeleiding op maat biedt. Het gaat om gezinnen met kinderen (op komst) waarbij er zorgen zijn over de veiligheid van kinderen. Het is gericht op het herstel van ouderlijk oplossend vermogen, sociale en familiale binding centraal staat. Begeleiding zonder maatregel wordt op verzoek van team Toegang & Regie ingezet voor een periode van maximaal 6 maanden. We zien geen toepassing van Begeleiding zonder maatregel, terwijl dit mogelijk wel een passend antwoord had kunnen zijn voor gezinnen waarbij een jeugdbeschermingsmaatregel werd overwogen, maar de situatie nog niet dusdanig was geëscaleerd dat er inzet vanuit het gedwongen kader werd ingezet. Mogelijk speelt mee dat er de afgelopen jaren weinig capaciteit was en een wachttijd bestaat voor jeugdbescherming.

Verder wordt **Functional Family Therapy (FFT)** genoemd in één casus, een kortdurende gezinsgerichte behandelmethodede voor jongeren met gedragsproblematiek. Deze behandeling is gericht op het contact en sfeer tussen gezinsleden. In het gezin waar dit werd ingezet, werd eerst multisysteemtherapie (MST) overwogen, maar werd FFT uiteindelijk ingezet. De problemen werden echter niet minder. De problemen bleken meer vanuit verschillende gezinsleden

te komen, terwijl deze therapie – hoewel gezinsgericht – wel uitgaat van de problematiek van één jeugdige. Er was daarom een meer gezinsbrede aanpak nodig.

5.5.2. Inzet van werkwijzen rondom zwangerschap en jong ouderschap

In de casussen zijn voorbeelden te zien van werkwijzen rondom het begeleiden van ouders bij zwangerschap en jong ouderschap. Bij een gezin met diverse problematiek is Veilige Start ingezet. Niet in alle casussen met jonge kinderen is echter te zien dat er ondersteuning is geweest bij het voorbereiden op ouderschap. Maar het ontbreekt soms ook bij casussen waar het wel passend lijkt.

5.5.3. Inzet van het netwerk

In de dossiers zijn voorbeelden te vinden waarbij het sociaal netwerk een belangrijke rol had. Meest sprekend zijn jeugdigen die in een netwerkpleeggezin terecht komen, met een indicatie voor pleegzorg. In die gevallen wordt pleegzorg ook niet als 'jeugdhulp met verblijf' ervaren, terwijl het volgens de definitie van de gemeente wel hieronder valt. Een voorbeeld is een gezin met een conflictueuze relatie tussen ouders, waar ouders alle hulp afhouden en heel verschillende visies op opvoeding hebben. De oma van het kind was in staat te communiceren met beide ouders en kon als netwerkpleegouder een plek bieden aan jeugdige. Het komt ook voor dat de mogelijkheid van netwerkpleeggezin wel genoemd wordt in het dossier, maar dat dit schijnbaar niet verder onderzocht is.

5.5.4. Knelpunten in voorkomen (noodzaak voor) jeugdhulp met verblijf

Uit de analyse van 18 dossiers van jeugdigen in verblijf komen drie typen knelpunten naar voren, in het voorkomen van (noodzaak tot) inzetten van een jeugdbeschermingsmaatregel: 1) knelpunten in motivatie en medewerking, 2) knelpunten in systeem of personele omstandigheden, 3) knelpunten in het aanbod.

5.5.5. Knelpunten in motivatie en medewerking

In de dossiers is te zien dat ouders regelmatig hulp afhouden die volgens hulpverlening noodzakelijk is om verdere escalatie en zwaardere (gedwongen) hulp te voorkomen. Dit is vooral het geval bij ouders die zelf leiden onder zware problematiek. Ouders zijn dan vaak ambivalent in hun acceptatie en medewerking aan hulp voor hun eigen problematiek en problematiek rondom opvoeding. Zo wilde een ouder langer bedenktijd voordat het O&O traject zou starten. Deze ouder kon een baan krijgen die hij graag wilde en de kans groter maakte om een woning te krijgen met extra slaapkamer voor zijn kind, echter dit zou betekenen dat hij geen vrij zou kunnen krijgen tijdens het vaste bezoeksmoment. Na een aantal extra weken bedenktijd, weigert de ouder het traject en wordt besloten de jeugdige in een pleeggezin te laten opgroeien.

"Ik heb geen aanbod gemist. Wat ik mis is dan meer, zeg maar. de motivatie van moeder in dit geval om er iets mee te doen. Want natuurlijk, er zijn altijd hulpvormen voor ouders waarbij het lastig is met de jeugdige thuis."

■ Medewerker Toegang & Regie

5.5.6. Knelpunten in systeem of personele omstandigheden

Wachttijden spelen een grote rol in het proces van verwijzing en besluitvorming. In de dossiers zien we dat hulpverleners meewegen welke wachttijd er is voor een interventie, waardoor soms niet de meest passende hulp wordt ingezet. Of er wordt tijdelijk ambulante hulp of een alternatieve vorm van hulp met verblijf ingezet tijdens de wachtp periode voordat de jeugdige de meest passende hulp ontvangt.

"Mensen lopen vast. Dan heb je een jeugdige, daar is niet gelijk hulp in te zetten door wachtlijsten. Waardoor het verder escaleert en het niet meer haalbaar is thuis te zijn. Dat je daar eerder zou kunnen ingrijpen, zou misschien kunnen voorkomen dat inzet van verblijf nodig is."

■ Medewerker Toegang & Regie

“Daar kan ik heel kort in zijn. Eigenlijk hebben we zo afgesproken dat als een jeugdige dan is aangemeld, bij zo’n aanbieder, is die aanbieder eigenlijk ook verantwoordelijk voor die tijd ertussen. Maar zo’n aanbieder, ja, die heeft die wachtlijst. Die heeft niks anders, dus die kan eigenlijk niet veel meer dan misschien soms even een telefoontje of zo.”

■ Medewerker Toegang & Regie

In de casussen zijn geen voorbeelden van gezinsopname te vinden. In gesprekken met professionals wordt benoemd dat zij dit vaker zouden willen inzetten, en als instrument zien om langdurig verblijf te voorkomen. De kans dat een gezinsopname binnen redelijke termijn kan worden ingezet, is echter nihil, waardoor het vaak niet meer geprobeerd wordt het te realiseren. De situaties die vragen om een gezinsopname zijn urgent, en het is niet met urgentie in te zetten.

Escalaties in de overbrugging

Soms komt het voor dat jeugdigen tussen verschillende soorten verblijf tijdelijk thuis moeten verblijven om de wachtperiode voor de volgende vorm van verblijf te overbruggen. Of dat jeugdigen tijdelijk in het netwerk verblijft tot er een plek beschikbaar is. Dit leidt regelmatig tot escalaties. Een voorbeeld is een jeugdige van 16 jaar die naar aanleiding van een incident op de leefgroep weer thuis bij zijn moeder ging wonen, waar het escaleerde, vervolgens kon hij in zijn netwerk terecht, waar het ook escaleerde. Vervolgens is elders een plek gevonden waar jeugdige kon verblijven en vanuit daar zou hij doorstromen naar een trainingshuis, waar hij op het laatste moment op de afgesproken tijd niet terecht kon door externe factoren. De jeugdige is opnieuw thuis gaan wonen, omdat er niet per direct een andere plek was, met nieuwe escalaties tot gevolg.

Overbrugging bij wachttijd verslavingszorg lijkt te ontbreken

Jeugdigen moeten soms lange tijd wachten voor zij terechtkunnen bij (intramurale) verslavingszorg. Er lijkt weinig overbruggingszorg mogelijk voor deze groep jeugdigen en hun ouders. Een voorbeeld is dat een meisje met een verslaving zes maanden moest wachten om een traject verslavingszorg te starten. Bij instroom was zij inmiddels 17 jaar.

5.5.7. Knelpunten in het aanbod

Cultuursensitieve zorg

In de casuïstiek zien we veel gezinnen met een migratieachtergrond. In enkele gevallen is cultuursensitieve zorg ingezet. Hierbij bleef het vaak echter bij hulp bij vertalen en ontbrak inhoudelijke, cultuursensitieve ondersteuning. Niet in alle casussen zien we echter dat dit overwogen wordt, terwijl hier soms wel uitgesproken behoefte aan is of meerwaarde kan hebben.

Beperkte integraliteit in aanbod

Wanneer er bij een jeugdige meerdere (zware) problematieken gelijktijdig aanwezig zijn, leidt dit tot een moeilijke opgave in het bieden van passende zorg of het vinden van een passende vorm van jeugdhulp met verblijf. Organisaties die gespecialiseerd zijn in de ene problematiek, bieden geen ruimte aan jeugdigen met (ook) andere problematiek en vice versa. Zo vallen jeugdigen met meervoudige problematiek buiten de boot, of moeten lang wachten op een plek bij een instelling die wél ruimte biedt aan jeugdigen met meerdere typen problematiek. Zo komt het voor dat jeugdigen weer thuis komen te wonen, terwijl is vastgesteld dat het daar te onveilig is.

In één casus met een jeugdige met meervoudige, psychiatrische problematiek bleek het ontbreken van een gezamenlijke visie van betrokken organisaties: niemand kon het eens worden over welke hulp passend was, waardoor jeugdige uiteindelijk weer thuis kwam te wonen, waar zij een gevaar voor zichzelf was.

Daarnaast bleek dat wanneer verslavingsproblematiek speelde bij ouders, de hulp voornamelijk gericht was de desbetreffende ouder. Hierdoor was er weinig aandacht voor de impact op kinderen, en werd niet gekeken of kinderen (of de partner van degene waar verslavingsproblematiek speelde) ook hulp nodig had.

5.6. Conclusie

Jeugdhulp met verblijf is een brede groep vormen van hulp, bestemd voor een brede groep jeugdigen. Het biedt de mogelijkheid tot het bieden van een veiliger situatie van een jeugdige voor de korte of lange termijn. We zien een vrij stabiel verloop van het aantal jeugdigen in verblijf in de periode januari 2020 tot en met juni 2022. Uit de dossieranalyse blijkt dat jeugdhulp met verblijf vaak nodig is en soms zelfs eerder ingezet had mogen worden. Voor een specifieke groep jeugdigen is de thuissituatie geen geschikte plek om verder op te groeien en is jeugdhulp met verblijf niet te voorkomen.

Er is echter ook een groep jeugdigen te zien waar mogelijk voorkomen had kunnen worden dat jeugdhulp met verblijf moest worden ingezet, door meer in te zetten in het veiliger of geschikter maken van de thuissituatie. Bij een aanzienlijke groep jeugdigen in verblijf lijkt de aanleiding voor de plaatsing in verblijf niet bij de jeugdige, maar bij (een van) de ouders te liggen. De reden dat jeugdigen in een verblijfsinstelling terecht komen is vaak voor een belangrijk deel te herleiden naar individuele of relationele problematiek bij ouders. Zo zagen we dat bij verslaving of GGZ-problematiek bij ouders de reden van plaatsing in verblijf voor een belangrijk deel te herleiden is naar de problematiek bij ouders, meer dan bij de jeugdige zelf. Ook bij complexe scheidingen zien we dat de reden voor een plaatsing in verblijf meer te herleiden is naar onveiligheid in het gezin door conflicten tussen ouders dan tot de problematiek van een jeugdige zelf. Conflicten tussen ouders, psychische problematiek en/of verslavingsproblematiek zorgen voor een thuissituatie die niet veilig of geschikt genoeg is om verder in op te groeien. Hoewel de oorzaak hier bij ouder(s) ligt, wordt de oplossing bij de jeugdhulp gezocht; hier is nu eenmaal meer dringende en dwingende ondersteuning mogelijk. Tot slot zijn er nog enkele jeugdigen waarbij een of beide ouders al jaren buiten beeld zijn of overleden zijn.

6 Deel 2: Uitstroom jeugdhulp met verblijf 16+

In dit hoofdstuk bespreken we de resultaten uit het tweede deelonderzoek waarin we kijken naar de uitstroom van jeugdigen in jeugdhulp met verblijf¹⁷. We gaan eerst in kenmerken van jeugdigen in verblijf van 16 jaar en ouder (paragraaf 6.1) en de uitstroomcijfers (vanuit ZorgNed) in de periode januari 2020 tot en met juni 2022 (paragraaf 6.2). Daarna gaan we in op de resultaten uit het dossieronderzoek en de verdiepende interviews (paragraaf 6.3 t/m 6.6). We sluiten af met een conclusie (paragraaf 6.7).

6.1. Kenmerken van jeugdigen in verblijf van 16 jaar en ouder

In dit onderzoek zijn 63 dossiers bestudeerd van de in totaal 71 jeugdigen in verblijf van 16 jaar en ouder. Acht dossiers zijn niet bestudeerd, omdat de gemeente van deze jeugdigen geen dossier heeft en de aanbieder van verblijf niet meewerkte aan het onderzoek.

6.1.1. Persoonskenmerken

Van de 71 jeugdigen in verblijf van 16 jaar en ouder is iets meer dan de helft meisje (n=37) en iets minder dan de helft jongen (n=34). De meerderheid van deze jeugdigen is tussen de 16 en 18 jaar oud, of tussen de 18 en 21 jaar oud; 4 jongeren zijn 21 jaar of ouder (zie tabel 6.1).

¹⁷ Onder jeugdhulp met verblijf verstaan wij de 'producten' residentieel verblijf (zwaar/licht), jeugdzorgplus, klinische jeugdverslaving, LTA, LVB 4 en 5, maatwerk, gezinsvervangend, gezinsgericht en pleegzorg. Zie ook hoofdstuk 3.

Tabel 6.1 Leeftijdscategorieën jeugdhulp met verblijf 16+ (per 1 juli 2022)

Leeftijdscategorie	Aantal jeugdigen in verblijf
16-18	47
18-21	20
21+	4
Totaal aantal jeugdigen in verblijf 16+	71

6.1.2. Type jeugdhulp met verblijf

Van de 63 bestudeerde dossiers van jeugdigen van 16 jaar en ouder in verblijf is iets minder dan de helft van de jeugdigen woonachtig in een pleeggezin. Ook wonen er 6 jeugdigen in een gezinshuis en 4 krijgen kamertraining. De overige jeugdigen wonen in een residentiële context.

Tabel 6.2 Type jeugdhulp met verblijf 16+ (per 1 juli 2022)

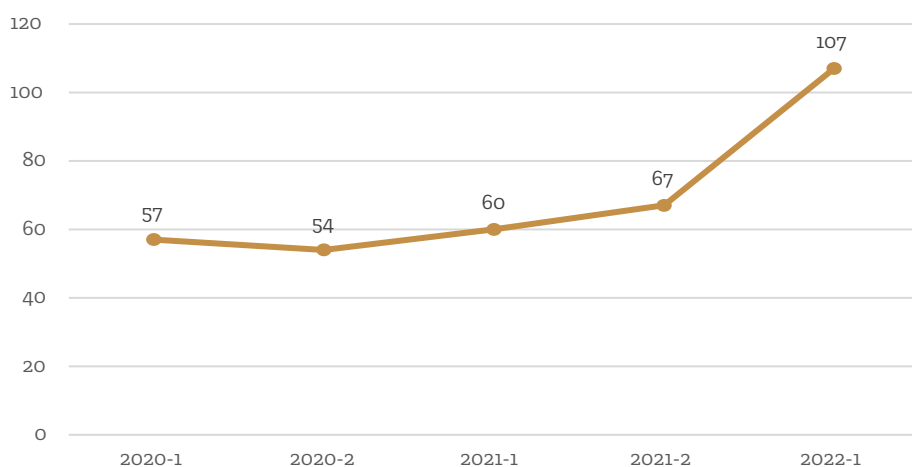
Type jeugdhulp met verblijf	Aantal jeugdigen 16+ per 1 juli 2022
Pleegzorg voltijd	29
Verblijf specialistisch - behandelgroep (zwaar)	8
Gezinsvervangend gezinsgericht - Zwaar	6
Verblijf intensief - 4/5 LVG / Driemilieuvoorzieningen	5
Verblijf basis kamertraining / woonbegeleiding	4
Verblijf specialistisch leefgroep (zwaar)	3
Verblijf intensief - Klinische jeugdverslavingszorg (gesloten groep)	3
Pleegzorg Deeltijd (weekendpleegzorg)	2
Verblijf specialistisch - ZZP 3 LVG	2
Verblijf intensief - oud provinciale jeugdzorg / Driemilieuvoorzieningen	1

**In dit onderzoek zijn JeugdzorgPlus en LTA niet meegenomen, omdat hier een ander onderzoek naar plaatsvindt.*

6.2. Cijfers uitstroom uit jeugdhulp met verblijf

Per half jaar is er gekeken naar de uitstroom van jongeren uit verblijf. Onder uitstroom verstaan we jongeren waarvan de laatste indicatie een einddatum heeft die al geweest is en op dit moment geen nieuwe indicatie voor verblijf heeft staan. In figuur 6.1 is te zien dat de uitstroom per half jaar toeneemt, vooral in de eerste helft van 2022 is er een exponentiële groei van het aantal jongeren die uitstromen uit verblijf. In 2020 stroomden er in totaal 111 jongeren uit verblijf, in 2021 lag dit aantal iets hoger namelijk op 127 jongeren.

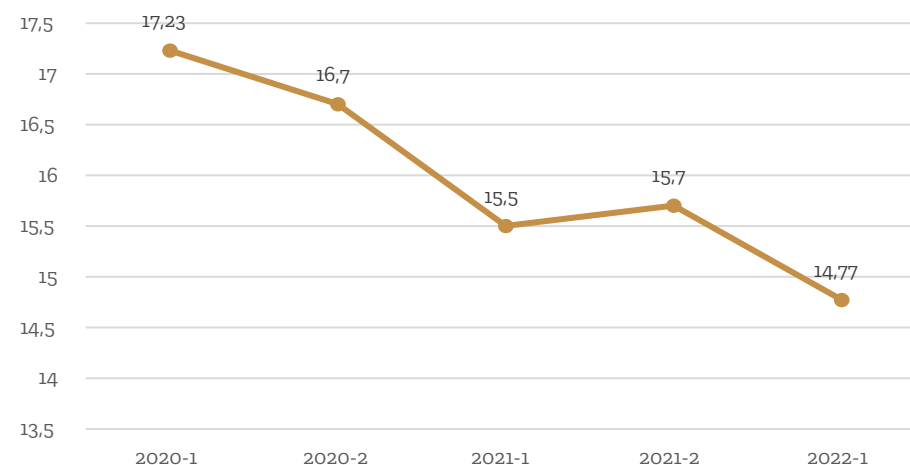
Figuur 6.1 Uitstroom van individuele jongeren uit verblijf

Leeftijd bij uitstroom uit verblijf jeugdigen die uitstromen uit verblijf

Van de jongeren die uitstromen valt er op dat deze groep per periode relatief jonger wordt. Waar de jongeren die uitstroomden in de eerste helft van 2020 gemiddeld nog 17,23 jaar oud waren, zien we dat in de eerste helft van 2022 dit nog maar 14,77 jaar is (figuur 6.2).

Figuur 6.2 Gemiddelde leeftijd jongeren uitstroom uit verblijf

6.3. Aanleiding voor jeugdhulp met verblijf (16+)

Vaak zijn er meerdere redenen waarom een jeugdige in verblijf terecht komt. Redenen die in de dossiers worden genoemd staan weergegeven in tabel 6.3.

Tabel 6.3 Redenen voor jeugdhulp met verblijf

Aanleiding voor jeugdhulp met verblijf	Omschrijving	Aantal keer genoemd
Gediagnostiseerde gedragsproblematiek bij JG	Jeugdige heeft ernstige gedragsstoornis/-problematiek (bijv. ASS)	42
Onvermogen bij opvoeding	Ouders zijn niet in staat een goede, veilige opvoeding te bieden	25
Ouders uit beeld of overleden	Ouders zijn uit beeld bij jeugdige (overleden, in detentie, vertrokken)	25
Overige vastgestelde problematiek bij JG (bijv. verslaving, eetstoornis)	Jeugdige heeft ernstige problematiek	21
Verslavingsproblematiek en/of ggz-problematiek bij ouders	Ouders hebben ernstige problematiek (verslaving, psychische problemen)	20
Onveiligheid door huiselijk geweld vanuit ouders (partnergeweld / KiMi)	Huiselijk geweld in het gezin zorgt voor onveiligheid.	18
Geweld door jeugdige	Jeugdige gebruikte geweld tegen andere gezinsleden.	18
Onveiligheid door conflictueuze partnerrelatie	Ouders hebben een conflict dat zorgt voor onveiligheid in het gezin	14
Niet-gediagnostiseerde problematiek bij JG	Er is een sterk vermoeden van problematiek, maar deze is niet vastgesteld/gediagnostiseerd.	13
Onvrede over thuissituatie	Jeugdigen vinden de thuissituatie zo onprettig, dat ze niet meer thuis willen wonen.	9

6.4. Toekomstplannen

In het Uitvoeringsplan 2020-2023 Jeugdhulp Noordoost Brabant is vastgesteld dat aanbieders een toekomstplan opstellen, wanneer een jeugdige met jeugdhulp de leeftijd van 16,5 jaar bereikt. Op deze manier kan onder andere geanticipeerd worden op de uitstroom en bijpassende woonvorm. Deze opgave is de verantwoordelijkheid van lokale teams en zorgaanbieders. Aan deze afspraak blijkt nog geen invulling te zijn gegeven; in geen van de dossiers zijn voorbeelden te vinden van concrete toekomstplannen. In de dossiers is überhaupt

weinig aandacht voor het toekomstperspectief voor een jeugdige, ook bij jeugdigen die ouder zijn dan achttien jaar. Een voorbeeld is een jeugdige van 18 jaar die ruim anderhalf jaar in een specialistische leefgroep woont. Er is wel gesproken over het opstellen van een toekomstplan rondom 'zelfredzaamheid' en 'zinnvolle daginvulling', maar dit is nog niet uitgevoerd. Ook in de pleegzorg ontbreken toekomstplannen. Een voorbeeld is een jeugdige van 19 jaar in een pleeggezin. Verlengde pleegzorg is aangevraagd, maar er is geen informatie te vinden over waar de jeugdige naartoe werkt en wat pleegzorg en pleeggezin hieraan kunnen bijdragen. Een ander voorbeeld is een jeugdige van 17 jaar in een specialistische behandelgroep. In gesprekken met hulpverleners geeft hij aan dat hij graag zelfstandig zou willen wonen, maar hier nog geen zicht op is. Hij heeft er moeite mee, dat er geen toekomstperspectief is.

Deels kan het eraan liggen dat toekomstplannen wel besproken worden in gesprekken, maar niet worden gedocumenteerd. Dit is problematisch voor overdracht, zeker wanneer het gaat om de overdracht naar volwassenenzorg. Maar ook zien we in de dossiers terug dat jeugdigen zelf aangeven perspectief te missen; niet weten wat hun toekomst is en de overgang naar volwassenheid voor hen nog ver weg is, terwijl zij de volwassenenleeftijd hebben bereikt of bijna bereiken. Een voorbeeld is een jeugdige in verblijf (intensief) waarbij benoemd wordt dat er bij 17,5 jaar een plan moet zijn, voor wanneer de jeugdige volwassen wordt. Er wordt wel gesproken over ontwikkelpunten, maar meestal niet direct gelinkt aan mogelijke uitstroom of (integraal) toekomstplan. Ook bij pleegzorg ontbreekt vaak visie op toekomst. Een concreet toekomstperspectief ná verlengde pleegzorg is hier niet beschreven; dit wordt vooruitgeschoven naar een later moment, wanneer ook verlengde pleegzorg afloopt. In de dossiers komt naar voren dat de ontwikkeling van een jeugdige veranderlijk kan zijn, zeker in de latere tienerjaren, wat professionals belemmert om vooruit te blikken op woontoeekomst en uitstroomvoorwaarden. In één dossier wordt wel verwezen naar een opgesteld toekomstplan, maar dit is niet vindbaar in het gemeentelijk dossier.

Er zijn ook een aantal 'goede' voorbeelden waarbij we zien dat volwassenzorg wel al voor de 18e verjaardag aanhaakt

Bij wegvallen voogd bij 18 jaar vallen er ook doelen weg (of iemand die doelen stelt)

Bij jeugdigen die een voogd hebben (ontzegging ouderlijk gezag) valt bij de 18^e verjaardag de voogdij weg. Daarmee valt er ook een partij weg die doelen stelt met de jeugdige. In principe zou een ambulante begeleider deze rol kunnen overnemen, maar jeugdigen komen hier niet altijd voor in aanmerking, bijvoorbeeld omdat daar niet voldoende aanleiding toe is of zij geen specifieke, uitgesproken hulpvraag hebben. Een voorbeeld is een meisje van bijna 18 jaar in een gezinshuis, met een zeer belast verleden. Bij het bereiken van haar 18^e verjaardag stopt de voogdij en is onduidelijk waar zij zal komen te wonen. In het dossier zijn geen toekomstperspectief of doelen besproken.

Na overdracht jeugdbescherming geen/weinig dossieropbouw bij gemeente

In de casussen waar naast verblijf ook een jeugdbeschermingsmaatregel loopt, valt op dat er meestal nauwelijks of geen dossiervorming bij de gemeente meer is. De regie ligt in deze gevallen bij de jeugdbescherming, echter als het gaat om toekomstige volwassenzorg maakt dit sturing en zicht houden door gemeente en toegang moeilijk. Daarnaast is het belangrijk vanwege de instroom in de Wmo.

6.5. Belemmeringen uitstroom 16+

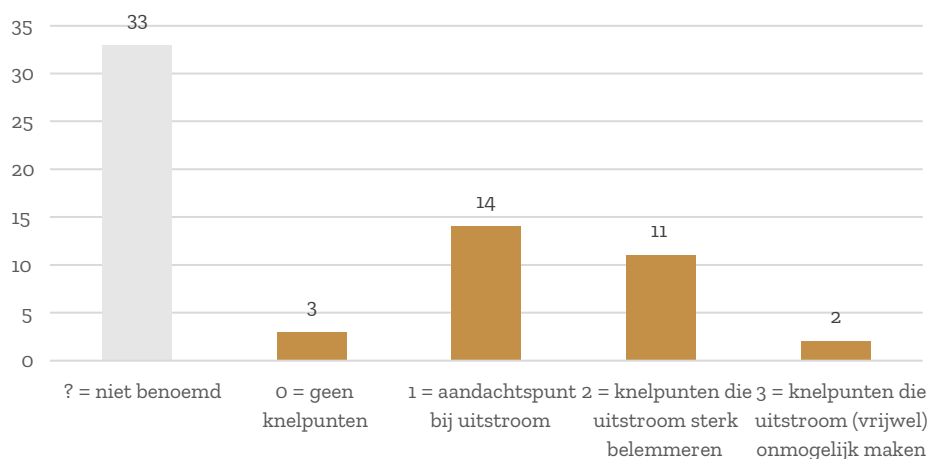
De gemeente ziet graag dat jeugdigen van 16 jaar en ouder waar mogelijk uitstromen, om zo zelfstandig mogelijk te leven en ruimte te maken voor jongeren inwoners die moeten wachten op een plek in verblijf. De gemeente onderscheidt vijf domeinen waarop uitstroom belemmerd kan worden (de 'big five'): 1) inkomen, 2) werk/onderwijs, 3) sociaal netwerk, 4) hulp en ondersteuning en 5) woningaanbod. In de dossiers van jeugdigen in een verblijfsinstelling van 16 jaar en ouder is in veel gevallen zeer beperkte informatie vindbaar

over deze knelpunten. Er zijn meestal wel onderzoeksplannen te vinden die zich richten op de problematiek van de jeugdigen (en hun gezin), maar in deze plannen is weinig aandacht voor mogelijkheden en knelpunten voor uitstroom. Omdat er niet op een structurele, gelijkvormige manier naar uitstroombmogelijkheden wordt gekeken, is het op basis van de dossiers vaak niet met zekerheid te zeggen aan welke uitstroomcriteria een jeugdigen voldoet en welke niet. Wel was op basis van de dossiers af te leiden welke problematiek speelt en in hoeverre deze de uitstroom beperkt.

6.5.1. Inkomen/financiële zelfstandigheid als knelpunt voor uitstroom

In ruim de helft van de dossiers worden inkomen en financiële zelfstandigheid niet beschreven (figuur 6.3). Bij 27 jeugdigen wordt financiële zelfstandigheid wel expliciet benoemd als aandachtspunt of knelpunt. In deze dossiers is te zien dat jeugdigen hun administratie en financiën nog niet zelfstandig kunnen bijhouden. Bij uitstroom hebben zij daarom hulp nodig bij financiën, omdat zij anders onverstandige financiële beslissingen zouden nemen en/of schulden opbouwen. Dit hoeft geen belemmering te zijn voor uitstroom uit verblijf, maar wanneer jeugdigen zelfstandiger gaan wonen, is wel hulp nodig hierbij. In de dossiers zien we weinig tekenen van samenwerking met werk & inkomen, wel zijn er enkele jongeren bij wie bewindvoering is aangevraagd vanaf hun 18^e verjaardag. In geen van de dossiers is echter expliciet aandacht voor inkomen. Dit terwijl inkomen voor uitstroom een belangrijke voorwaarde is, ook wanneer jeugdigen uit huis gaan om te studeren en ouders niet meebetalen.

Figuur 6.3 **Inkomen/financiële zelfstandigheid als knelpunt voor uitstroom**

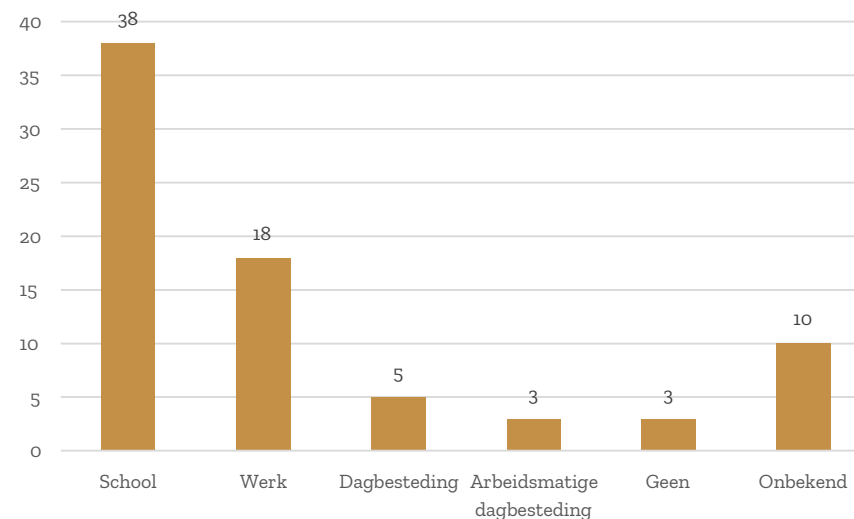
6.5.2. Onderwijs en werk als knelpunt voor uitstroom

Ruim de helft van de jeugdigen volgt onderwijs en bijna een derde heeft betaald werk. Slechts een kleine minderheid heeft geen dagbesteding volgens de laatste informatie in het dossier. Ondanks dat veel jeugdigen dagbesteding door onderwijs/werk hebben (figuur 6.4), kan werk/onderwijs een aandachtspunt zijn (figuur 6.5 en figuur 6.6).

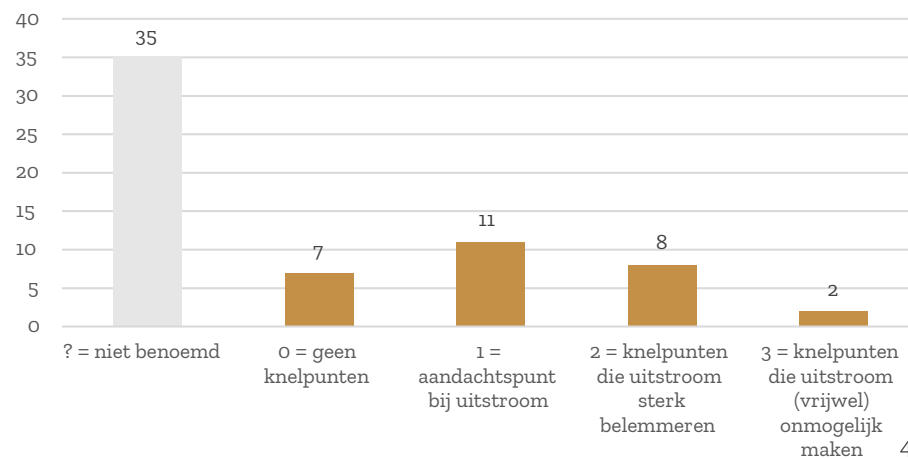
Bij een deel van de groep jeugdigen in verblijf 16+ is sprake van schoolverzuim of ervaren jeugdigen problemen op school zoals concentratieproblemen. Het niet volgen van onderwijs of het niet vinden van een passende vervolgopleiding is dan ook een aandachtspunt of belemmering voor uitstroom uit verblijf. Onderwijs wordt gezien als een randvoorwaarde voor andere uitstroomeisen rond werk en inkomen. Toch zijn er voorbeelden waar het afbreken van school er juist toe leidt dat jeugdigen passend werk vinden; in de dossiers is te zien dat jeugdigen zichzelf niet geschikt vinden voor het schoolsysteem en liever aan het werk gaan. Een voorbeeld is een jeugdige uit een gezin met meervoudige problematiek. Er was veel schoolverzuim en jeugdige vond zelf een fulltime baan.

Ook andere problemen kunnen ervoor zorgen dat het vinden van passend werk, vooral voor de langere termijn, voor jeugdigen in verblijf soms een uitdaging is. Een voorbeeld is een jeugdige met gedragsproblematiek, die snel agressief kan worden. Het vinden van een werkplek waar men (langdurig) om kan gaan met deze problematiek wordt benoemd als uitdaging voor uitstroom.

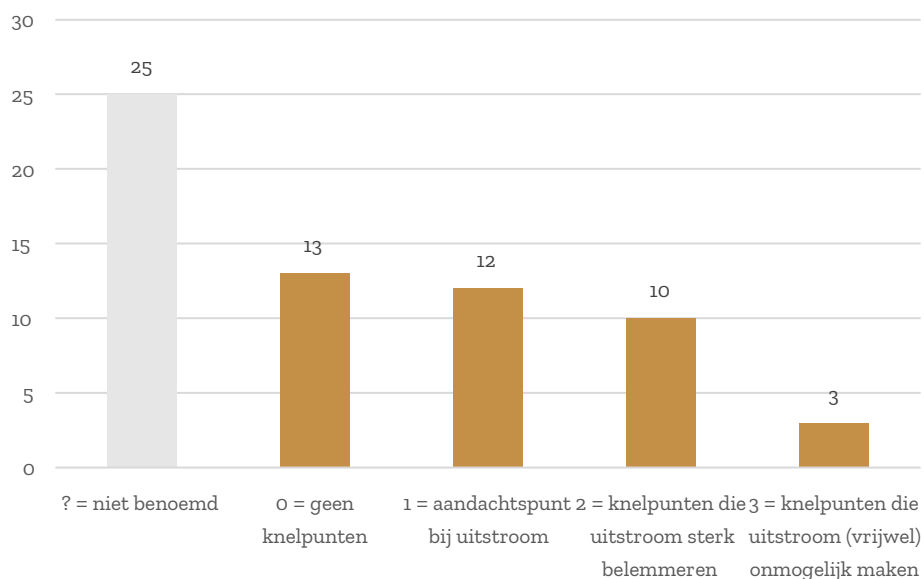
Figuur 6.4 **Daginvulling jeugdigen in verblijf 16+**

Figuur 6.5 **Werk als knelpunt voor uitstroom**

Figuur 6.6 Onderwijs als knelpunt voor uitstroom

6.5.3. Sociaal netwerk als knelpunt voor uitstroom

Een van de mogelijkheden is dat jeugdigen terugkeren naar het gezin, of dat gekeken wordt of ze bij andere familieleden kunnen wonen. Of dit tot de mogelijkheden behoort, is afhankelijk van de reden van instroom en de huidige gezinssituatie. Voor een deel van de jeugdigen is het gezin een logische plek om (terug) naar uit te stromen nadat zij in verblijf hebben gezeten. Niet alle jeugdigen hebben echter een thuissituatie die veilig of passend genoeg is om naar terug te keren.

Onveiligheid in het gezin

Zo waren de ouders bij 25 van de 63 jeugdigen uit beeld, doordat zij geen contact meer hebben, naar het buitenland zijn vertrokken, in detentie zitten of zijn overleden. Daarnaast komt het voor dat jeugdigen wel contact hebben met ouders, maar de thuissituatie nog steeds te onveilig is voor de jeugdige. Dit

kan komen door conflicten tussen ouders, met name bij complexe scheidingen, die ervoor zorgen dat terugkeer naar huis belemmerd wordt. Ouders kunnen kinderen geen veilige opgroei-klimaat bieden en jeugdigen worden slachtoffer van loyaliteitsconflicten of getuige van huiselijk geweld. Een voorbeeld is een jeugdige in kamertraining die vanaf haar vroege jeugd structureel mishandeld is; terugkeer naar huis zou haar opnieuw in een onveilige situatie brengen. Een ander voorbeeld is een jeugdige van 16 jaar in een pleeggezin waar ouders drugs gebruikten en er veel agressie en geweld was. Uitstroom naar huis is hier niet denkbaar. Het komt voor dat jeugdigen tijdelijk naar een (crisis)verblijf gaan, maar uiteindelijk langdurig in verblijf komen, omdat de thuissituatie ondertussen niet verbeterd is. Een voorbeeld is een jeugdige van 17 jaar die tijdelijk op een crisisplek terecht komt, nadat geweld thuis is geëscaleerd. Hij heeft meervoudige problematiek, waaronder trauma gerelateerde stoornis en ASS. De veiligheid thuis verbetert niet, waardoor hij in een driemilieuvoorziening terecht komt.

Niet accepteren van hulp

Een andere reden die vaak benoemd wordt in de dossiers is dat sprake is van tekortkomingen in de opvoedvaardigheden van ouders en/of onveiligheid thuis, zoals ook in de voorgaande paragraaf beschreven. In de dossiers is te zien dat ouders (ambulante) hulp soms afhouden of nadrukkelijk weigeren, waardoor uitstroom naar huis niet meer tot de mogelijkheden behoort. Een voorbeeld is een jeugdige van 18 jaar die na een korte periode in crisis verblijf terug mocht naar huis, mits ouders akkoord gingen met de inzet van multisysteemtherapie (MST). Ouders weigerden dit echter en jeugdige is daarom in een trajecthuis terecht gekomen. Ze werkt daar toe naar zelfstandig wonen.

Risico's sociaal netwerk

Een ander knelpunt is de onveiligheid die jongeren zelf veroorzaken. Zoals het hebben van 'verkeerde vrienden', waardoor zij bij uitstroom mogelijk (opnieuw) risico lopen om in aanraking te komen met criminaliteit. Of het hebben van verslavingsproblematiek, soms ontstaan tijdens hun verblijf.

Uitstroom naar familie

Naast terugkeer naar het gezin hebben sommigen een ander familielid hebben waar zij terecht kunnen. Echter hebben andere dit niet, wat de mogelijkheden tot uitstroom beperkt. Uit de dossiers werd vaak niet mogelijk welke andere familieleden er zijn, en of zij iets zouden kunnen betekenen.

6.5.4. Hulp en ondersteuning als knelpunt voor uitstroom

De meest genoemde knelpunten hebben betrekking op de benodigde hulp/ondersteuning die jeugdigen nodig hebben en de uitstroom belemmeren. Deze hulp kan geboden worden in de huidige verblijfscontext, maar niet (zomaar) wanneer zij uitstromen naar een andere woonvorm.

Behandeling en begeleiding vaak nodig bij jeugdigen met belast verleden

Bij jeugdigen met een belast verleden vereist de stap naar zelfstandigheid begeleiding en vaak ook behandeling van opgelopen trauma. Jeugdigen werken vaak op hun huidige verblijfplek aan herstel, of zijn juist net op een passende en veilige plek beland en traumabehandeling moet nog starten. Soms staan jeugdigen niet open voor traumabehandeling, maar zien hulpverleners wel de noodzaak vanwege gedrag dat de jeugdige vertoont. Een voorbeeld is een jeugdige van 17 jaar met een lichtverstandelijke beperking wiens ouders ernstig tekort schoten in het bieden van veiligheid en ontwikkelkansen. Met ambulante hulp is geprobeerd dit te verbeteren, maar dat bleek niet voldoende te zijn. Deze jeugdige kwam uiteindelijk in een pleeggezin terecht, maar is volgens betrokkenen gebaat bij verlengde pleegzorg, zodat jeugdige zich sociaal-emotioneel verder kan ontwikkelen in een veilige thuissituatie. Voor deze jeugdigen is 'verblijf' een mogelijkheid om een achtergebleven ontwikkeling in te halen die ontstaat is vanuit de jeugd. Bij veel jeugdigen is sprake van een onverwerkt trauma, vrijwel altijd ontstaan door traumatische gebeurtenissen in het gezin (huiselijk geweld, misbruik). Dit lijkt een knelpunt te zijn in de route naar zelfstandigheid, want deze trauma's belemmeren waarschijnlijk het functioneren van jeugdigen, waardoor ze problemen ervaren bij school of het vinden van

werk, en daardoor het ook financieel niet rond krijgen. Hierdoor hebben zij meer begeleiding nodig. Het gaat dus niet alleen om het verwerken van trauma's, wat eventueel ook ambulante behandeld kan worden, maar om het totale plaatje waardoor uitstroom niet wenselijk of moeilijk is.

Behandeling moet eerst afgerond worden voor (positieve) uitstroom

Zeker bij verslaving en traumabehandeling is het niet wenselijk om de behandeling en leefsituatie te onderbreken. Of soms voor duurzaam behoud van behandeling is het wenselijk dat jongere nog iets langer in jeugdhulp met verblijf woont, bijvoorbeeld na behandeling voor verslaving. Het komt ook voor dat jeugdigen pas kort in beeld zijn. Een voorbeeld is een jeugdige die gedurende haar hele jeugd mishandeld is en pas na haar 17^e in beeld is bij hulpverlening. De instroom is hier zo laat gebeurd, dat uitstroom nog niet aan de orde is.

Wachttijden belemmeren uitstroom

Door wachttijden komen jeugdigen soms later terecht bij de verblijfplek waar ze hulp ontvangen om uit te stromen. Wachttijden belemmeren daarmee uitstroom, omdat daardoor pas later gericht gewerkt kan worden aan uitstroom. Hierdoor zijn jeugdigen op hun 18^e verjaardag vaak er nog niet aan toe om uit te stromen omdat ze dan (eindelijk) op een plek zitten waar ze de juiste begeleiding krijgen om uit te stromen. Een voorbeeld is een jeugdige van 18 jaar die pas op zijn 17^e in een specialistische leefgroep terecht kwam, nadat hij hiervoor maanden op de wachtlijst had gestaan. De wachttijd zorgde voor uitstel van het werken aan verbetering en het creëren van een toekomstperspectief.

Een ander voorbeeld is een jeugdige van 17 jaar die op een wachtlijst staat voor klinische opname in een verslavingskliniek. De wachttijd leidt ertoe dat zij pas op volwassen leeftijd kan starten met het traject; verlate instroom zorgt logischerwijs voor verlate uitstroom.

Zelfzorg is vaak aandachtspunt

Vaak is persoonlijke verzorging een aandachtspunt bij uitstroom: jeugdigen hebben dit niet geleerd door ouders, zijn door ouders verwaarloosd en/of besteden door eigen problematiek onvoldoende aandacht aan zelfzorg. Dit wordt niet benoemd als knelpunt voor uitstroom, maar is wel een aandachtspunt voor de stap richting zelfstandigheid. Een voorbeeld is een jeugdige van 18 jaar in een pleeggezin, die volgens de pleegouders nog onvoldoende zelfstandig is. Zelfzorg en hygiëne is hier een onderdeel van: de pleegouders moeten hem erop aansturen te wassen/douchen. Zonder verlengde pleegzorg zou het proces van verzelfstandigen verstoord worden.

Voor sommige jeugdigen is instellingscontext voorlopig hoogst haalbare

Bij ernstige gedragsstoornissen is het voor sommige jongeren lastig te functioneren buiten een instellingscontext. De instelling biedt een overzichtelijke, aangepaste wereld voor een groep kwetsbaren. Het is voor hen prettig om in zo'n omgeving te wonen en verhuizen is niet gewenst, zeker niet wanneer zij er pas kort wonen. Sommige jeugdigen wonen al jaren in een instelling en zijn gewend om altijd begeleiders om zich heen te hebben. Ook zijn er meerdere voorbeelden van mislukte thuisplaatsingen of mislukte overplaatsingen van gesloten naar open verblijf, waarbij de overgang naar meer zelfstandigheid nog te groot bleek. Een voorbeeld is een jeugdige met ernstige gedragsproblematiek in een specialistische leefgroep. Door agressie en automutilatie kan hij niet alleen of met andere jeugdigen en zelfstandig wonen is voor betrokkenen ondenkbaar. De huidige leefgroep heeft positieve invloed op zijn problematiek, waardoor hij daar voorlopig zal blijven wonen.

Problematiek jeugdige of afwijzing Wlz aanleiding langere jeugdhulp nodig

Bij een deel van de jeugdigen lijkt het erop dat ze erbij gebaad zijn om langer in jeugdhulp te blijven, en nog niet toe zijn aan een 'volwassen' voorziening zoals begeleid wonen. Of dit traject dient goed begeleid en overdragen te worden, en de volwassen voorziening moet goed toegerust zijn op deze problematiek. Het gaat dan om jeugdigen met bijvoorbeeld een belast verleden, beperkt

verstandelijk vermogen, gedragsproblemen, of concentratiestoornissen: ze zijn vaak minder snel toe aan volwassenheid. Daar passen de werkwijzen en voorzieningen die geboden kunnen in de jeugdhulp wellicht meer bij, of de volwassenenzorg zal beter moeten aansluiten op de hulpbehoefte van deze jeugdigen.

In enkele casussen wordt een aanvraag vanuit Wlz ook afgewezen, en is de oplossing een verlenging van de jeugdwet. Een voorbeeld is een zeer kwetsbare jeugdige van 18 jaar in een verblijfsinstelling (intensief). Hij heeft 'hand-aan-hand' begeleiding nodig bij dagelijkse bezigheden en volgt geen onderwijs. De betrokken professionals zien geen enkele mogelijkheid tot zelfstandig wonen, ook niet in de toekomst. Een Wlz-indicatie is aangevraagd, maar afgewezen, omdat er geen perspectief op zelfstandigheid zou zijn. Voor hem is verlengde jeugdwet toegekend voor drie jaar, met de afspraak om in het laatste jaar een Wmo indicatie aan te vragen voor een passende vervolgplek (beschermd wonen).

6.5.5. Woonruimte als knelpunt voor uitstroom

Voor uitstroom uit verblijf is zicht nodig op een volgende woonplek. In de dossiers wordt woonruimte niet vaak genoemd als reden dat een jeugdige niet kan uitstromen; knelpunt zit meer in het nog niet kunnen bepalen wat voor woonvorm er passend is. In enkele gevallen is woonruimte wél benoemd als concrete belemmering voor uitstroom. Eén jeugdige in kamertraining is in principe klaar om uit te stromen, maar heeft nog geen woning kunnen vinden. Ook heeft hij geen steunend netwerk waar hij tijdelijk kan verblijven. Hij mag daarom langer op de plek blijven wonen. De krappe woningmarkt wordt in andere casussen wel benoemd als zorg voor de toekomst, maar niet als concrete belemmering voor uitstroom nu.

“Je weet dat een woning niet lukt, dus je moet ergens een kamer vinden of [jeugdige] bij iemand kunnen onderbrengen. Beschermd wonen is dan vaak meest gunstige oplossing.”

■ Medewerker Toegang & Regie

6.5.6. Combinaties van knelpunten voor uitstroom

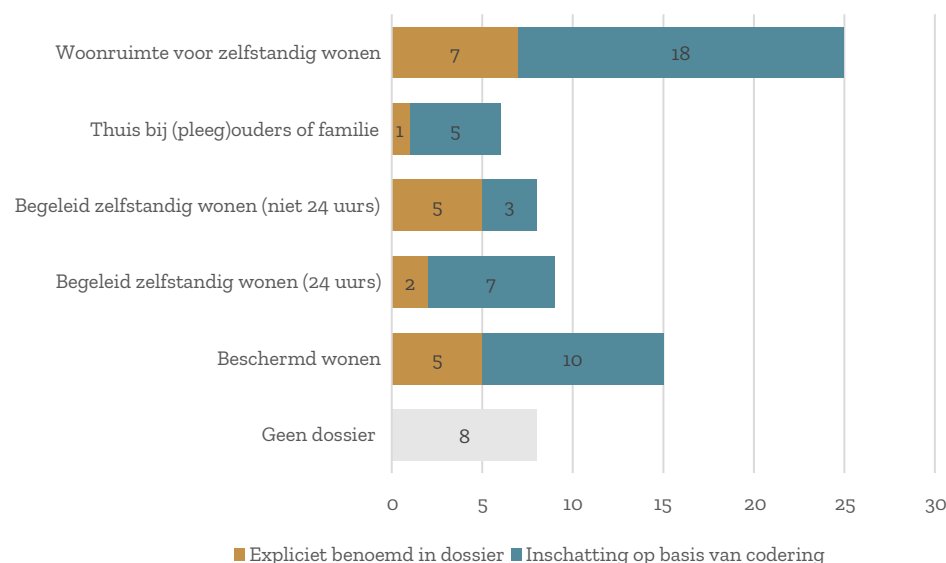
Er zijn geen patronen te ontdekken in de combinaties van knelpunten voor uitstroom. De grootste groep jeugdigen heeft alleen hulp/ondersteuning als knelpunt voor uitstroom, gevolgd door de combinatie van knelpunten in netwerk en in hulp/ondersteuning. Voor de rest zijn het meer unieke combinaties, al is in die combinaties vaak ook sprake van een knelpunt in hulp/ondersteuning.

6.6. Woontoekomst

In het Regionaal Beleidsplan Jeugdhulp 2020-2023 wordt benadrukt dat in het onderwerp wonen aandacht moet krijgen in de toekomstplannen van jeugdigen. Zo kan er geanticipeerd worden op woonbehoeften en kunnen op basis hiervan afspraken gemaakt worden met woningcorporaties. Door het ontbreken van deze toekomstplannen is er weinig informatie te vinden over de woontoekomst van jeugdigen. Bij 20 jeugdigen is in de dossiers expliciet benoemd welke beoogde woonvorm er voor uitstroom uit verblijf (zie figuur 6.7), maar dit zit vaak verscholen in gespreksverslagen en notities. Bij de overige 43 dossiers is de woontoekomst niet besproken of nog onzeker; hierbij hebben wij een inschatting gemaakt van de eerste stap in de woontoekomst na uitstroom verblijf (zie ook figuur 29).

Soms is het zichtbaar in gespreksverslagen tussen professionals en jeugdige, dat erover gesproken is, of dat jeugdige een voorkeur heeft. Vier jeugdigen van 16+ volgen kamertraining, een vorm van jeugdhulp met verblijf die sterk gericht is op verzelfstandiging en uitstroom naar regulier wonen.

Figuur 6.7 Woontoekomst van jongeren, expliciet en geschat

6.6.1. Uitstroomkoers per groep jeugdigen

Typologieën jeugdigen in verblijf 16+

In de dossiers zijn een aantal typologieën te herkennen waaraan jeugdigen voldoen. Uit de analyse komen vijf typologieën naar voren. Deels overlappen deze: jeugdigen kunnen voldoen aan kenmerken van meer dan één typologie.

Tabel 6.4 Typologieën jeugdigen in verblijf 16+

Typologie	Omschrijving en woontoekomst	Aantal jeugdigen 16+ (meerdere kenmerken mogelijk)
1) <i>Thuis in pleeggezin</i>	<p>Jeugdigen wonen 'als thuis' bij hun pleegouders. Hier blijven zij wonen tot zij natuurlijk uitstromen (studeren, werken, samenwonen). Twee van deze jeugdigen verblijven bij een familielid of naaste van het gezin (netwerkpleeggezin). Verlengde pleegzorg wordt ingezet tot 21 jaar, als zij erbij gebaat zijn tot die tijd thuis te wonen.</p> <p>Voor hen ligt de toekomst meestal in zelfstandig wonen, hoewel ze vaak nog een aantal jaar bij het pleeggezin blijven wonen na de 18^e verjaardag (verlengde pleegzorg). Zo hebben zij nog wat meer tijd om zich voor te bereiden op zelfstandigheid.</p> <p>De ingeschatte woontoekomst van deze groep is: <i>Woonruimte voor zelfstandig wonen</i> <i>Thuis bij (pleeg)gezin of familie</i></p>	19
2) <i>Verlengde jeugdproblematiek</i>	<p>De jeugdige heeft jeugd-eigen problematiek die zal voortduren na de 18^e of zelfs 21^e verjaardag. Hierdoor past de jeugdhulp beter bij hen dan volwassenen zorg. Dit heeft te maken met de specifieke problematiek die zij hebben. Jeugdigen die in een pleeggezin wonen, blijven daar vaak langer wonen (verlengde pleegzorg). Afhankelijk van de aard van de problematiek is er een tussenstap van begeleid zelfstandig wonen, maar uiteindelijk werkt deze groep naar zelfstandig wonen.</p> <p>De ingeschatte woontoekomst van deze groep is: <i>Thuis bij pleeggezin of familie</i> <i>Begeleid zelfstandig wonen (24- of niet 24 uren)</i> <i>Woonruimte voor zelfstandig wonen</i></p>	12
3) <i>Jeugdigen uit onveilige gezinssituatie</i>	<p>De jeugdige woont in een verblijfsinstelling. Vaak begon dat tijdelijk, maar werd permanent. Qua problematiek kunnen zij uitstromen, maar de situatie thuis is te onveilig. Ze blijven daarom voorlopig in de verblijfsinstelling, totdat zij klaar zijn zelfstandiger te wonen. Bij deze groep spelen vaak onverwerkte trauma's. Deze groep blijft vaak langer in behandeling in de jeugdhulp, voordat zij kunnen bewegen richting zelfstandiger wonen, met een eventuele tussenstap van begeleid zelfstandig wonen.</p> <p>De ingeschatte woontoekomst van deze groep is: <i>Begeleid zelfstandig wonen (24- of niet 24 uren)</i> <i>Woonruimte voor zelfstandig wonen</i></p>	16

4) <i>Jeugdigen met langdurige problematiek</i>	<p>Jeugdige woont in een verblijfsinstelling en zal waarschijnlijk nog lange tijd in een instellingscontext leven. De inschatting is dat een hoge mate van zelfstandigheid niet realistisch is. Voor hen wordt toegewerkt naar een Wlz of Wmo-indicatie voor beschermd wonen. Wlz-indicaties worden echter ook afgewezen binnen deze groep.</p> <p>De ingeschatte woontoekomst van deze groep is: <i>Beschermd wonen (Wmo of Wlz)</i> <i>Begeleid zelfstandig wonen (24-uurs)</i></p>	18
5) <i>Jeugdigen in herstel</i>	<p>Jeugdigen werken toe naar zelfstandigheid, maar moeten eerst hun verslaving, eetstoornis of andere acute problematiek overwinnen. Zij krijgen hiervoor behandeling, die tot na de 18^e verjaardag kan duren (mede door wachttijden).</p> <p>De ingeschatte woontoekomst van deze groep is: <i>Woonruimte voor zelfstandig wonen</i> <i>Begeleid zelfstandig wonen (24 of niet-24 uren)</i></p>	14

6.7. Conclusie

In dit deelonderzoek hebben wij onderzocht hoe het komt dat de uitstroom van jeugdigen met verblijf stagneert en wat er nodig is voor duurzame uitstroom van jeugdigen van 16 jaar en ouder. In tegenstelling tot het beeld dat bij de gemeente bestaat, zien we geen duidelijke stagnatie van uitstroom, zeker niet bij de groep 16+ in verblijf. De gemiddelde leeftijd bij uitstroom daalt juist in de periode januari 2020 tot juni 2022 van ruim 17 jaar tot bijna 15 jaar. Op peildatum 1 juli 2022 zijn er 71 jeugdigen met een beschikking verblijf (behalve Jeugdzorgplus en LTA), waarvan we 63 dossiers hebben bekeken. Iets minder dan de helft van deze 63 jeugdigen woont in een pleeggezin en krijgt pleegzorg.

Voor duurzame uitstroom moet geanticipeerd worden op de toekomst en moet gefocust worden op wat de voorwaarden zijn om de volgende stap te maken richting zelfstandigheid en uitstroom uit jeugdhulp met verblijf. Toekomstplannen ontbreken echter in de dossiers en het toekomstperspectief en woontoekomst zijn onderbelicht. Dossiers zijn sterk gericht op problematiek en behandeling, en minder op de volgende stappen richting zelfstandigheid. Dit geldt zowel voor pleegzorg en gezinshuizen als voor residentieel verblijf.

De meest voorkomende knelpunten voor uitstroom zijn te vinden binnen het domein hulp/ondersteuning. In de dossiers is te lezen dat jeugdigen nog niet uitstromen vanuit jeugdhulp met verblijf, omdat de problematiek die zij hebben volgens betrokken professionals het best aangepakt kan worden binnen de huidige verblijfssetting. Volwassenenzorg zou nog niet voldoende aansluiten bij hun hulpbehoefte. Daarnaast komt voor dat Wlz-beschikkingen worden afgewezen bij jeugdigen die nog geen perspectief hebben op zelfstandig wonen, waardoor zij langer in jeugdhulp met verblijf wonen. De reden dat zij niet uitstromen naar Wmo-voorzieningen is niet helder.

Naast hulp en ondersteuning wordt in de dossiers gesproken over knelpunten rondom het netwerk van de jeugdige. De reden dat jeugdigen in een verblijfscontext wonen is vaak dat de thuissituatie niet passend of veilig is. Van de 63 bestudeerde dossiers van jeugdigen in verblijf 16+, woonden slechts twee jeugdigen in een pleeggezin binnen het netwerk. Een grondige analyse van het sociaal netwerk van het gezin is echter nauwelijks vindbaar in de dossiers, waardoor er mogelijk kansen onbenut blijven.

Wat betreft de woontoekomst zien we dat bij het merendeel van de dossiers geen expliciete informatie te vinden is over de woontoekomst van de jeugdige. Jeugdigen in een pleeggezin werken meestal toe naar zelfstandig wonen, maar blijven ook vaak nog enige jaren binnen het pleeggezin wonen met verlengde pleegzorg. Voor jeugdigen die nog in behandeling zijn voor problematiek binnen de jeugdhulp, geldt hetzelfde, maar bij deze groep is er vaak een tussenstap van begeleid zelfstandig wonen in het vooruitzicht. Jeugdigen die uit een onveilige gezinssituatie komen en in een verblijfsinstelling wonen zullen vaker begeleid zelfstandig wonen nadat zij uitstromen uit jeugdhulp met verblijf, maar werken ook toe naar zelfstandig wonen op termijn. Jeugdigen met langdurige problematiek (gedragsstoornissen en -problemen) hebben vaak beschermd wonen in het vooruitzicht, of begeleid wonen met 24 uren begeleiding. Voordat zij de volwassenenhulp in gaan, blijven zij echter vaak nog binnen de jeugdhulp, omdat verhuizen geen goede optie zou zijn, een Wlz-beschikking wordt

afgewezen of dat zij nog in behandeling zijn binnen de verblijfsinstelling. Tot slot heeft de groep Jeugdigen in herstel – jeugdigen in een klinische verblijfssetting met acute problematiek – vaak zicht op zelfstandig wonen, maar afhankelijk van zwaarte van problematiek met een tussenstap van begeleid zelfstandig wonen.

7 Deel 3: Instroom Jeugdbescherming

In 's-Hertogenbosch is het aantal jeugdigen in een jeugdbeschermingstraject de afgelopen jaren toegenomen. Hiermee zit de gemeente boven het landelijk gemiddelde. De gemeente ziet dat vooral in wijken met een lagere sociaaleconomische positie het aantal maatregelen hoger. In gezinnen waar de Raad voor de Kinderbescherming onderzoek doet is vaak sprake van complexe scheidingen. Deze samenhang is niet uniek voor 's-Hertogenbosch en zien wij op veel plekken in het land. In dit deelonderzoek trachten wij verklaringen te vinden voor de constatering dat er relatief veel jeugdbeschermingstrajecten zijn in 's-Hertogenbosch en welke aangrijpingspunten er zijn om dit terug te brengen. In hoeverre is er sprake van een probleem van onveiligheid? En/of ontbreekt er passend aanbod, om veiligheid te verbeteren en te voorkomen dat jeugdbescherming wordt ingezet?

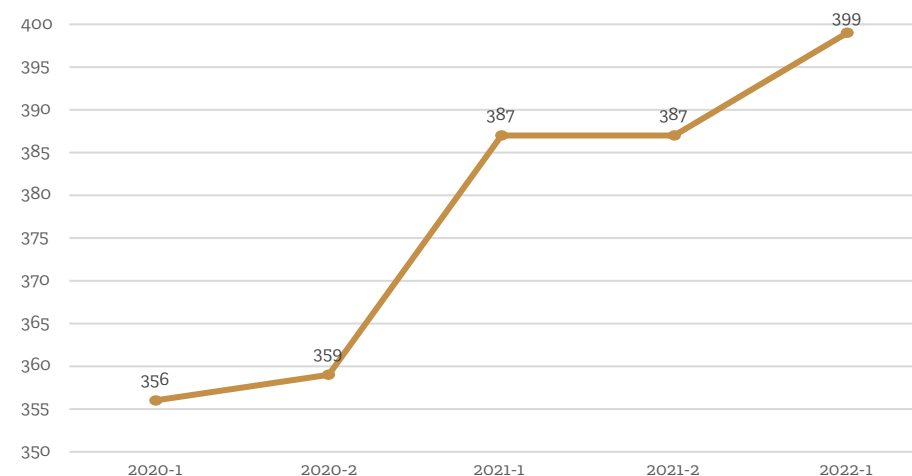
7.1. Omvang inzet jeugdbeschermingsmaatregelen

Zoals in onderstaande tabel te zien is, waren er binnen de onderzoeksperiode in totaal 1191 indicaties jeugdbescherming, waarbij het gaat om 593 jeugdigen. Per halfjaar zien we een stijging van het aantal jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel. Dit betreffen jeugdigen die binnen de periode een lopende indicatie voor jeugdbescherming hebben (figuur 7.1).

Tabel 7.1 **Indicaties jeugdbescherming**

Totaal aantal indicaties binnen de onderzoeksperiode (1 januari 2020 – 30 juni 2022)	1.191
Aantal personen die een of meerdere indicaties hebben lopen binnen de onderzoeksperiode	593
Aantal personen met een indicatie	257
Aantal personen met meerdere indicaties	336

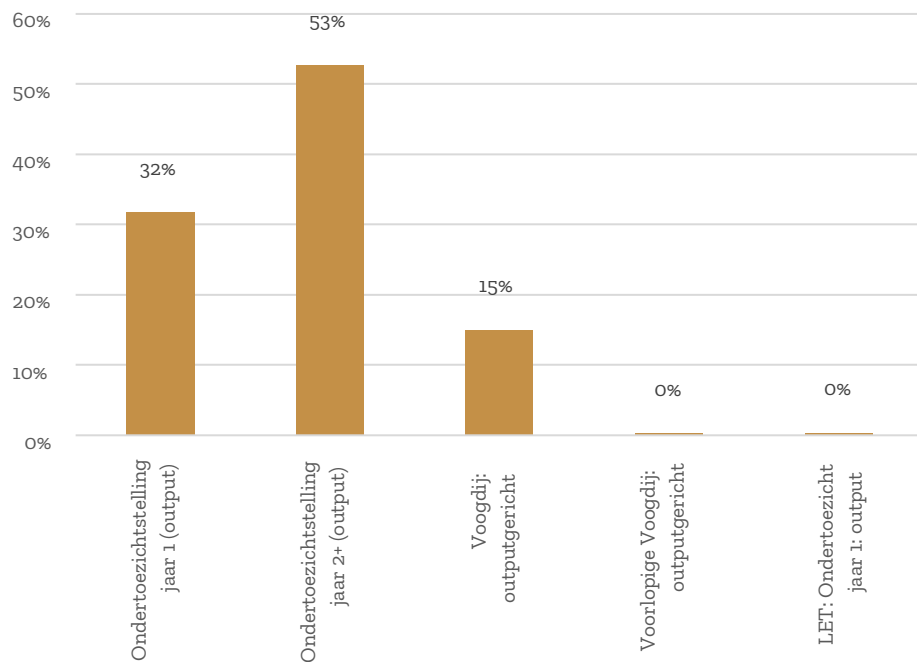
Figuur 7.1. **Aantal jeugdigen met jeugdbescherming per half jaar**

7.1.1. Voorzieningen

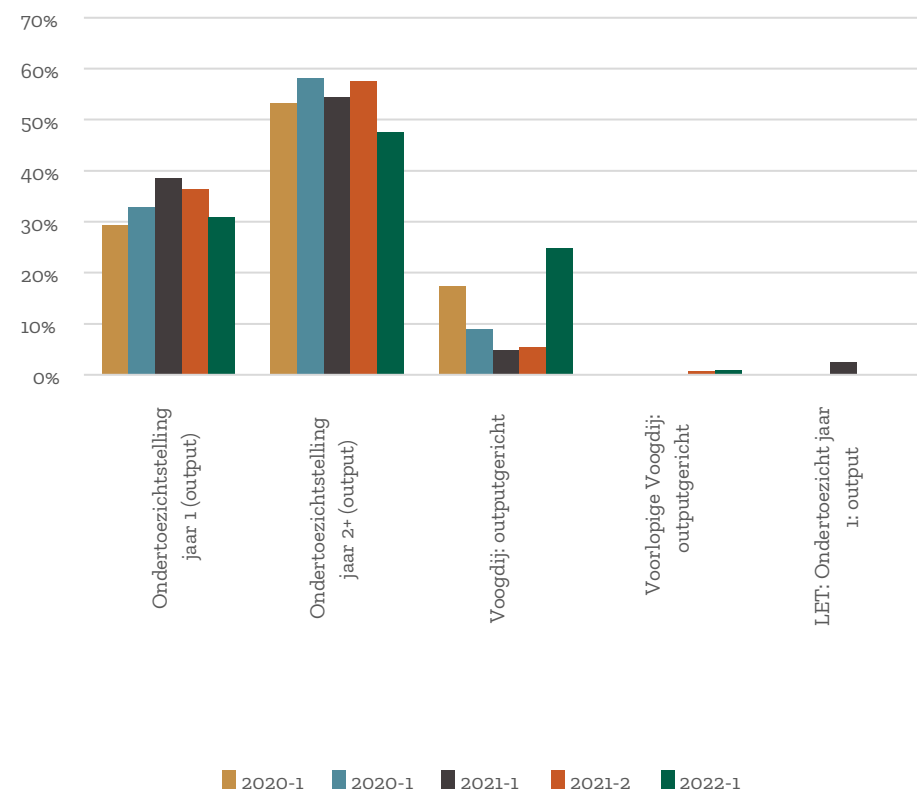
Van het totaal aantal afgegeven/lopende indicaties in de onderzoeksperiode is te zien dat meer dan de helft van de indicaties 'ondertoezichtstelling jaar 2+' betreffen (53%). Meer dan een kwart betreft een ondertoezichtstelling jaar 1 (32%) en 15% voogdij: outputgericht. Voor voorlopige voogdij en ondertoezichtstelling via het Landelijke Expertise Team (LET) worden in verhouding relatief weinig indicaties afgegeven (zie figuur 7.2).

Figuur 7.2. Voorzieningen waarnaar verwezen wordt voor het totaal aantal afgegeven indicaties (N=1191)

Op basis van de startdatum van de indicatie is er gekeken of er bepaalde trends te zien zijn in de voorzieningen waarnaar verwezen wordt. Te zien is dat dit vrij stabiel is over tijd. In het eerste deel van 2022 is een lichte verschuiving te zien waarbij de ondertoezichtstellingen jaar 1 en jaar 2+ in verhouding afnemen en de indicaties voor voogdij toenemen (zie figuur 7.3).

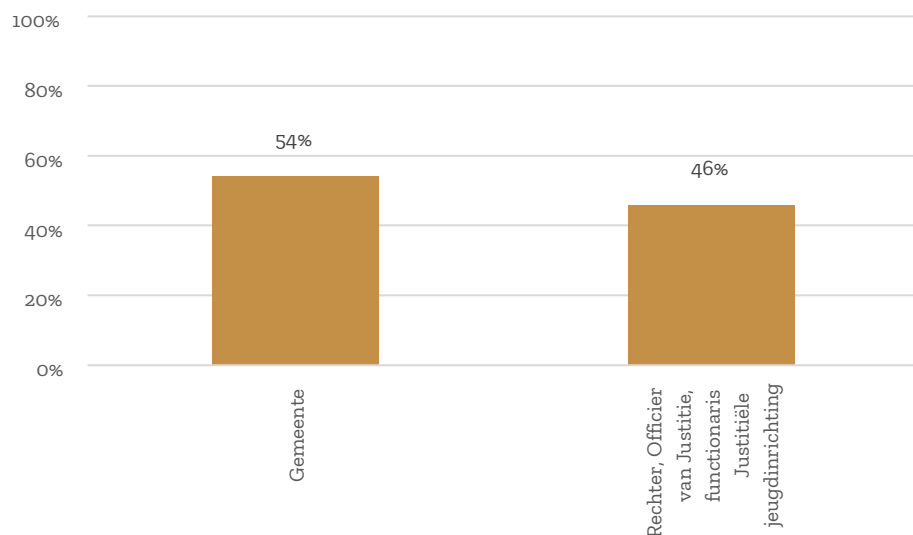
Figuur 7.3. Voorzieningen op indicatieniveau op basis van startdatum

7.1.2. Verzoek tot onderzoek

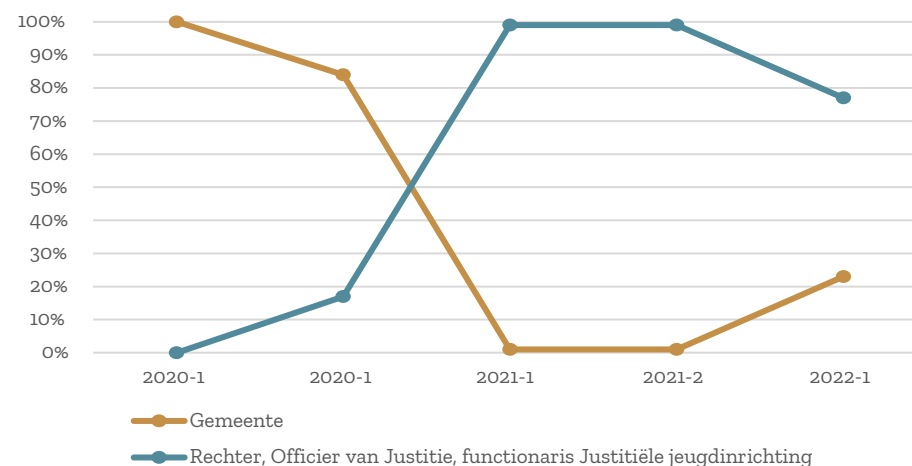
Van het totaal aantal afgegeven/lopende indicaties in de onderzoeksperiode wordt iets meer dan de helft van de verzoeken (54%) door de gemeentelijke toegang gedaan. De andere helft (46%) van de verzoeken worden door de rechtelijke macht gedaan. In de data wordt dit niet verder gespecificeerd (zie figuur 7.4).

Figuur 7.4. Partijen die verzoek doen tot onderzoek voor het totaal aantal afgegeven indicaties (N=1191)

Op basis van de startdatum van de indicatie is er gekeken of er bepaalde trends te zien zijn in de partijen die verzoek doen tot onderzoek. Te zien is dat er een grote verschuiving is, tot 2021 kwamen de meeste verzoeken van de gemeente zelf. Vanaf 2021 wordt het merendeel van de verzoeken tot onderzoek uitgevoerd door de rechterlijke macht (zie figuur 7.5).

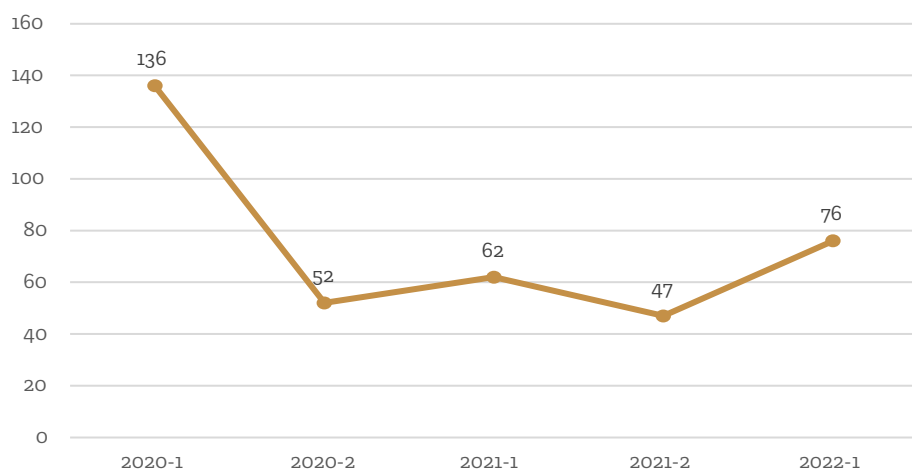
Figuur 7.5. Partijen die verzoek doen tot onderzoek op basis van instroomdatum

7.2. Cijfers nieuwe instroom jeugdbescherming 2021-2022

Per half jaar is er gekeken naar de nieuwe instroom van jongeren in jeugdbescherming. Onder nieuwe instroom verstaan we jongeren die in de beschikbare dataset geen eerdere indicatie voor jeugdbescherming hebben gehad. Wegens de onvolledigheid van de dataset is het mogelijk dat dit bij enkele jongeren wel het geval was. In figuur 7.6 is te zien dat er meer jeugdigen instromen in de eerste helft van het jaar. In de tweede helft van het jaar is het aantal nieuwe jeugdigen dat instroomt in de jeugdbescherming lager. In 2020 stroomden er in totaal 188 jongeren in, in 2021 lag dit aantal een stuk lager namelijk op 109 jongeren.

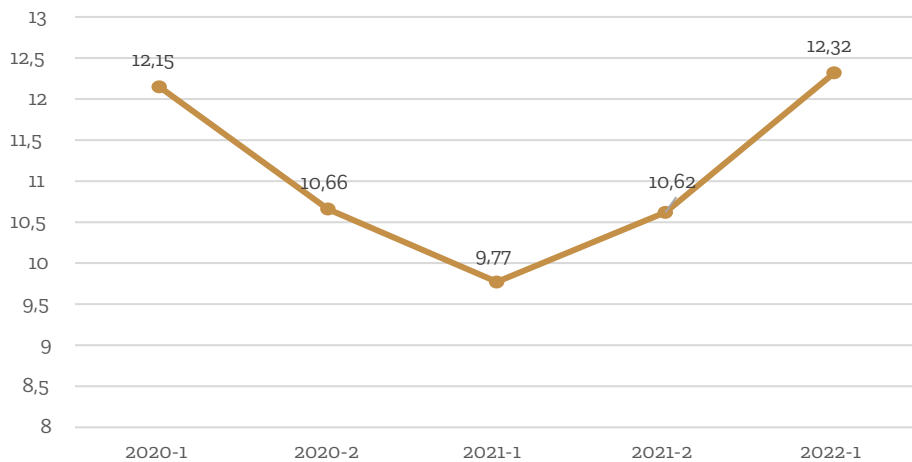
Figuur 7.6. Nieuwe instroom van individuele jongeren in de jeugdbescherming

Kenmerken jeugdigen die instromen in jeugdbescherming

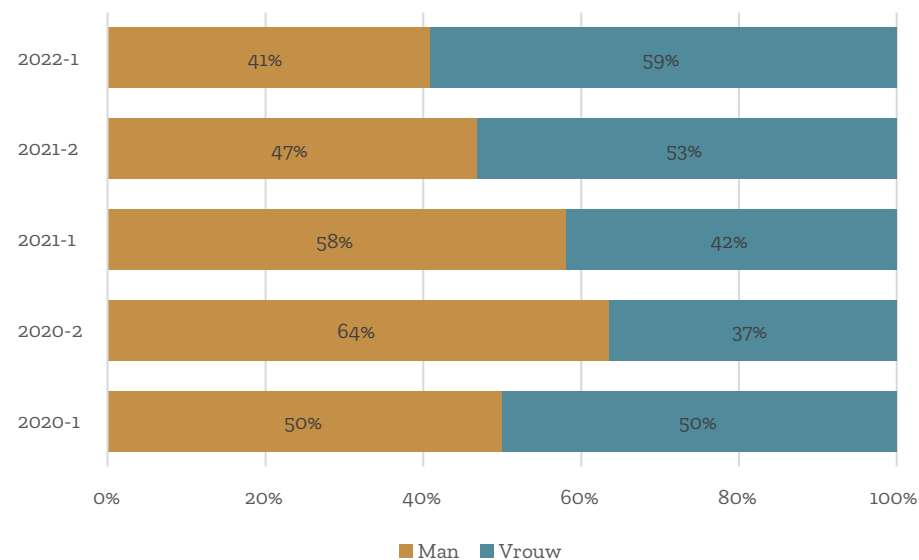
Van de jongeren die nieuw instromen valt op dat deze groep tot 2021 relatief jonger wordt. Daarna neemt de leeftijd weer toe en komt het in de eerste helft van 2022 weer op hetzelfde niveau als begin 2020 (figuur 7.7).

Figuur 7.7. Gemiddelde leeftijd jongeren die nieuw instromen in de jeugdbescherming

Wat betreft gender stromen er steeds meer meisjes in naarmate de tijd vordert. Alleen in het tweede half jaar van 2020 is een piek van het aantal jongens te zien die instromen in de jeugdbescherming (Figuur 7.8).

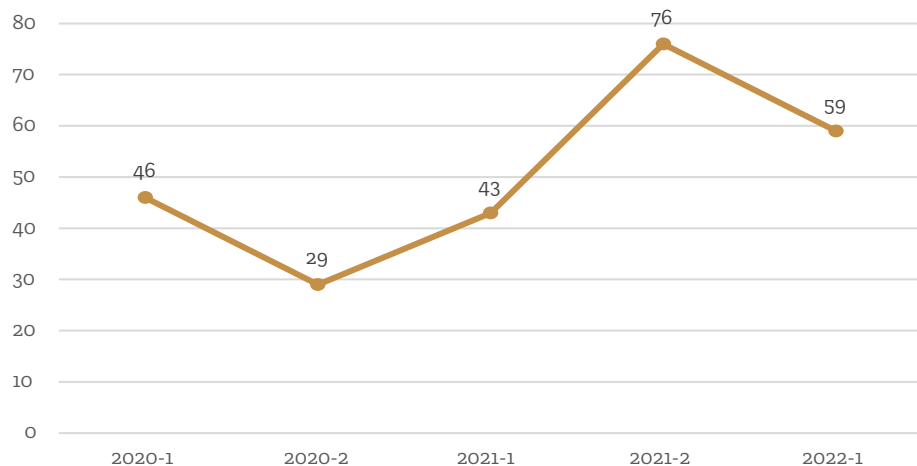
Figuur 7.8. Gender jongeren die nieuw instromen in de jeugdbescherming

7.3. Uitstroom jeugdbescherming

Per half jaar is er gekeken naar de uitstroom van jongeren uit de jeugdbescherming. Onder uitstroom verstaan we jongeren waarvan de laatste indicatie een einddatum heeft die al geweest is en op dit moment geen nieuwe indicatie voor jeugdbescherming heeft staan. In figuur 7.9 is geen duidelijk patroon te zien in de uitstroom. Zo neemt in 2020 de uitstroom af waarna deze eind 2021 exponentieel toeneemt. In 2020 stroomden er in totaal 75 jongeren uit de jeugdbescherming, in 2021 lag dit aantal een stuk hoger namelijk op 119 jongeren.

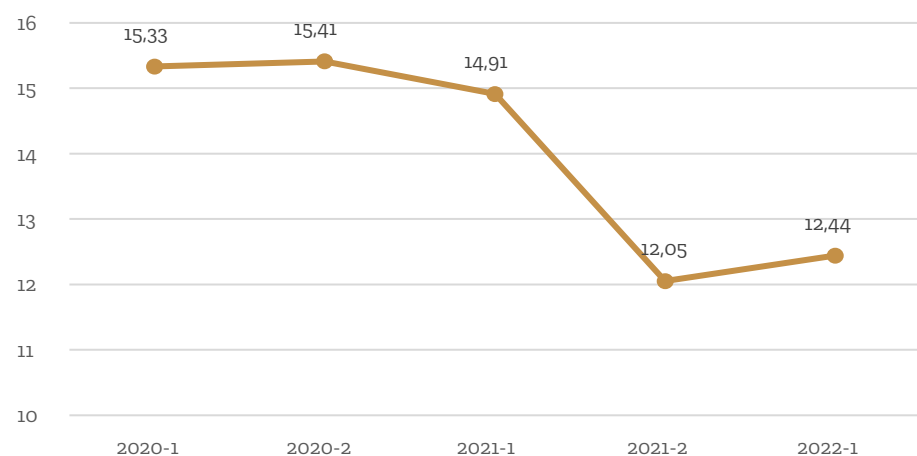
Figuur 7.9. Uitstroom van individuele jongeren uit de jeugdbescherming

Kenmerken jeugdigen die uitstromen uit jeugdbescherming

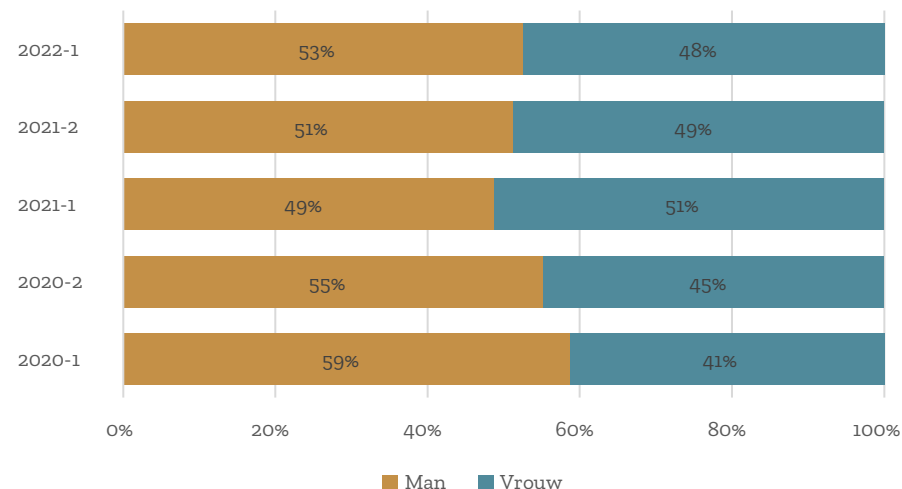
Van de jongeren die uitstromen valt er op dat deze groep per periode relatief jonger wordt. Waar de jongeren die uitstroonden in de eerste helft van 2020 gemiddeld nog 15,23 jaar oud waren, zien we dat in de eerste helft van 2022 dit nog maar 12,44 jaar is (figuur 7.10).

Figuur 7.10. Gemiddelde leeftijd jongeren uitstroom jeugdbescherming

Wat betreft gender zijn er geen bijzonderheden zichtbaar, ongeveer de helft van de jongeren die uitstromen is jongen en de andere helft is meisje (zie figuur 7.11).

Figuur 7.11. Gender jongeren uitstroom uit de jeugdbescherming

7.4. Afwegingen en redenen

In dit deelonderzoek hebben wij 18 dossiers bekeken van jeugdigen bij wie in de periode 1 januari 2020 tot 1 juli 2022 een jeugdbeschermingsmaatregel is opgelegd en uitgevoerd door Jeugdbescherming Brabant. Dossiers van andere jeugdbeschermingsorganisaties zijn niet meegenomen, omdat deze organisaties niet hebben meegewerkt aan dit onderzoek. Het gaat om ondertoezichstellingen (OTS) en voogdijmaatregelen. Jeugdreclassering en preventieve interventies vanuit de jeugdbescherming vallen buiten de scope van dit onderzoek. Het onderzoek is gericht op de periode voorafgaand aan het opleggen van de jeugdbeschermingsmaatregel. We gaan in op de redenen die genoemd worden voor de maatregel, wat er is overwogen en ingezet voorafgaand aan de maatregel. Bij vier dossiers zijn aanvullende, verdiepende interviews afgenomen met professionals, jeugdigen en ouders.

In slechts 2 van de 18 onderzochte gezinnen is er sprake van een gezinssituatie met twee betrokken, samenwonende ouders die de jeugdige erkennen als hun kind. In 9 gezinnen is er sprake van een scheiding of aanstaande scheiding, waarvan er 7 te typeren zijn als een conflictueuze relatie tussen ouders. In 4 casussen is alleen een moeder in beeld. In één casus zijn beide ouders van de jeugdige overleden.

De gronden voor jeugdbeschermingsmaatregelen zijn wettelijk vastgelegd. Voor een ondertoezichtstelling is vastgelegd in artikel 1:255 van het Burgerlijk Wetboek dat een ondertoezichtstelling wordt opgelegd wanneer 1) een minderjarige ernstig in de ontwikkeling wordt bedreigd, of 2) zorgen om ontwikkelingsbedreiging weg te nemen niet of onvoldoende worden geaccepteerd door ouders. Voor een ondertoezichtstelling geldt dat de verwachting moet zijn dat ouders binnen redelijke termijn in staat zullen zijn hun opvoedingsverantwoordelijkheid te kunnen waarmaken. Is dit niet zo, of is er sprake van misbruik van gezag, is ontheffing van ouderlijk gezag gerechtvaardigd (1:266) en wordt voogdij verlegd naar de jeugdbescherming.

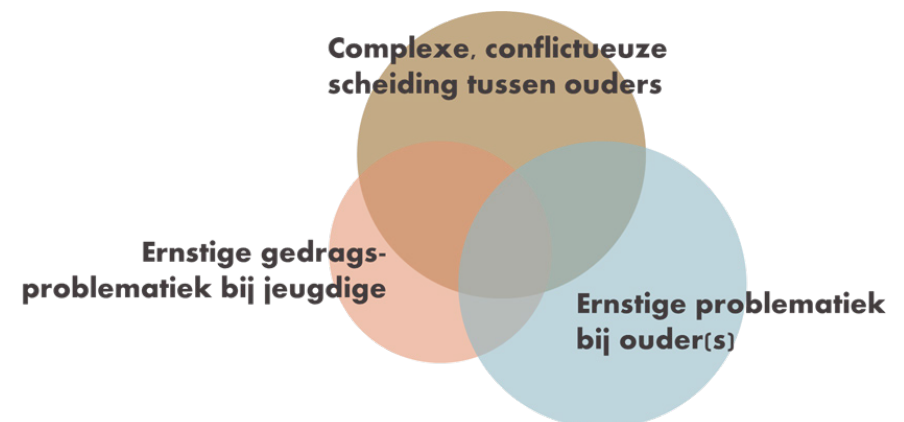
Aangezien jeugdbeschermingsmaatregelen aan bovengenoemde gronden zijn gebonden, zijn de afwegingen en redenen in grote lijnen bekend. In de dossiers zijn ook geen voorbeelden te zien waar twijfels zijn over de gronden voor de maatregelen, hoewel 'voldoende veiligheid' niet door iedereen hetzelfde beoordeeld wordt, ook niet met gebruik van instrumenten als de LIRIK. Zo geeft een medewerker Toegang & Regie aan dat de ene gedragswetenschapper zich sneller zorgen maakt dan de andere en dat er ook binnen het team verschillen zijn in inschatting van (on)veiligheid.

De precieze aanleidingen van de onveiligheid en onvoldoende ontwikkelkansen en de mogelijkheden om vrijwillige hulp in te zetten zijn echter niet altijd goed af te leiden. We zien grote verschillen in de invulling van de rapportages van raadsonderzoeken. Waar bij de ene casus heel duidelijk is wat de situatie zo onveilig maakt, is bij andere casussen de urgentie moeilijker te herleiden.

Dit is met name zo bij complexe scheidingen: hier lijkt de algehele situatie meer aanleiding te zijn dan concrete incidenten. De precieze aanleiding en zwaarte van problematiek zijn echter niet goed af te leiden uit de dossiers: de besluiten worden onderbouwd maar het proces van afweging en de mogelijkheden tot alternatieve (vrijwillige) vormen van ondersteuning is in de dossiers niet of nauwelijks zichtbaar. De gesprekken van het Zorg- en Veiligheidshuis, de veiligheidstafel en jeugdbeschermingstafel zijn niet altijd opgenomen in het dossier, of zijn niet in detail omschreven. Duidelijk is wel dat jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel een diverse groep jeugdigen zijn, met als kenmerk dat zij allen in een situatie zaten waar er onvoldoende veiligheid en/of ontwikkelingsmogelijkheden waren in het gezin.

Er zijn grofweg drie – sterk overlappende – profielen te onderscheiden: 1) gezinnen met een conflictrelatie tussen ouders (complexe scheidingen), 2) gezinnen waar ernstige (persoonlijke of psychiatrische) problematiek is bij ouders en 3) jeugdigen met ernstige gedragsstoornis/gedragsprobleem (figuur 7.12). Er is deels overlap met de groep jeugdigen in verblijf (zie paragraaf 5.4), doordat een deel van de jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel ook in verblijf terecht komt. Hieronder gaan we per profiel in op de afwegingen en redenen voor de jeugdbeschermingsmaatregel.

Figuur 7.12 Profielen van jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel

Profiel 1: gezinnen met een conflictrelatie tussen ouders (complexe scheidingen)

In 7 van de 18 onderzochte casussen is sprake van een **conflictueuze relatie** tussen ouders. Ouders binnen dit profiel zijn dermate niet in staat goed met elkaar te communiceren, waardoor een (sociaal of fysiek) onveilige situatie voor kind(eren) ontstaat. In deze gezinnen vormen de kinderen en/of jeugdbeschermingsmaatregel soms onderdeel van de strijd in de complexe scheiding. In deze gezinnen zijn kinderen slachtoffer van het conflict tussen ouders, of erkennen ouders hun aandeel in de problematiek niet of onvoldoende. Ook bestaan er verschillende visies op opvoeding en wat voor hulp er nodig is in het gezin. Dit betekent dat hulp die wordt aangereikt geweigerd wordt of onvoldoende aan wordt meegewerkt. We zien hier ook terug dat omgangsregelingen en veiligheidsafspraken niet worden nageleefd.

Profiel 2: gezinnen waar ernstige problematiek is bij ouder(s)

In 9 van de 18 onderzochte casussen is sprake van **ernstige problematiek** bij een ouder (psychisch en/of verslavingsproblematiek), waardoor een opvoedcrisis ontstaat. In deze gezinnen lijden de kinderen onder de problematiek van de ouders en ontwikkelen hieruit eigen problematiek. Hier kan intergenerationele overdracht van trauma's en hechtingsproblematiek spelen. In de casussen zien we meerdere keren alleenstaande moeders die met ernstige psychische problematiek te maken hebben, waardoor zij tekortschieten in opvoedvaardigheden en het bieden van een veilige thuissituatie met voldoende ontwikkelingsmogelijkheden voor de kinderen.

Profiel 3: jeugdigen met ernstige gedragsstoornis/gedragsprobleem

In 6 van de 18 onderzochte casussen staat het **problematische gedrag van de jeugdige** op de voorgrond. Het kan daarbij gaan om aangeboren gedrag (gedragsstoornis) of gedrag voortkomend uit problemen in het gezin (gedragsproblematiek). Het gedrag is zodanig complex en problematisch, dat de veiligheid en ontwikkelingskansen van de jeugdige en andere gezinsleden onder druk staat. In het onderzoek rond instroom jeugdhulp met verblijf kwamen we deze groep vaker tegen dan bij jeugdbeschermingsmaatregelen, omdat er bij

deze groep vaker sprake lijkt van vrijwillige uithuisplaatsingen of vrijwillige plaatsing in een verblijfsinstelling. Toch komt het voor dat er jeugdbeschermingsmaatregelen worden opgelegd bij gezinnen waar de problematiek van de jeugdige op de voorgrond staat en dit leidt tot opvoedstress en onvermogen bij ouders om een veilige en ontwikkelgerichte omgeving te bieden. In deze gezinnen is een overlap met de andere profielen; problematiek van jeugdige en ouders en conflicten tussen ouders lijken elkaar te versterken.

Huiselijk geweld en seksueel misbruik

In 6 van de 18 onderzochte dossiers wordt benoemd dat er huiselijk geweld in het gezin heeft plaatsgevonden. Dit wordt vaak als een van de belangrijkste redenen genoemd voor het opleggen van een jeugdbeschermingsmaatregel. Huiselijk geweld komt voor in alle drie de genoemde profielen. Het gaat daarbij om geweld tussen ouders, geweld van kind richting ouder en geweld van ouder richting kind. In één casus heeft ook geweld plaatsgevonden richting hulpverlening. In de casussen zijn geen voorbeelden waarin seksueel misbruik direct aanleiding is van een jeugdbeschermingsmaatregel, maar wel van trauma gerelateerde klachten door seksueel misbruik uit het verleden.

7.5. Hulp die wordt overwogen in plaats van een jeugdbeschermingsmaatregel

Voorafgaand aan een jeugdbeschermingsmaatregel worden in de gezinnen meestal altijd andere vormen van hulp overwogen of ingezet. Alleen wanneer er acute onveiligheid is, komen andere hulpvormen niet (zichtbaar) ter sprake; dit was in 2 van de 18 dossiers het geval. Wanneer andere hulpvormen worden overwogen, gaat het in deze dossiers om 1) opvoedondersteuning, 2) integrale, intensieve gezinsondersteuning, 3) behandeling van individuele problematiek, 4) opvang in het netwerk en 5) therapie gericht op omgang/relatie. Daarbij moet opgemerkt worden dat de dossiers geen volledige weergave geven van het proces van afweging. Wij gaan hieronder in op de hulpvormen die wel expliciet benoemd worden in de dossiers.

7.5.1. Opvoedondersteuning

Beperkingen in de opvoedvaardigheden zijn een belangrijke aanleiding voor een jeugdbeschermingsmaatregel. Voorafgaand aan een jeugdbeschermingsmaatregel wordt daarom vaak opvoedondersteuning overwogen of ingezet. In de casussen zien we terug dat ouders deze vorm van hulp weigeren of onvoldoende meewerken, waardoor het niet op gang komt of niet effectief kan worden uitgevoerd. Een voorbeeld is een gezin met gescheiden ouders, waar beide ouders gezag hebben. Omdat één van de ouders geen toestemming gaf voor opvoedondersteuning (waar ook kinderen gezien worden), kon dit niet opgestart worden. Het komt ook voor dat de problematiek bij ouders te zwaar blijkt voor deze vorm van vrijwillige hulp: ouders willen wel maar vanwege hun persoonlijke problematiek lukt het niet. De vrijwillige hulp leidt dan tot onvoldoende verbetering van de ontwikkelkansen en veiligheid.

7.5.2. Integrale, intensieve gezinsondersteuning

Wanneer alternatieven voor een jeugdbeschermingsmaatregel worden overwogen, ligt het voor de hand om intensieve, ambulante gezinsondersteuning in te zetten. Dit kan een waardevolle aanvulling in het aanbod zijn om jeugdbeschermingsmaatregelen mogelijk te voorkomen, wanneer de hulpvraag te zwaar is voor bijvoorbeeld opvoedondersteuning. In de onderzochte dossiers zijn nauwelijks aanwijzingen te vinden dat dergelijke ondersteuning overwogen is. In één casus is de interventie Begeleiding zonder maatregel aangevraagd, maar afgewezen. Dit is een interventie van jeugdbeschermingsorganisaties binnen het vrijwillig kader, gericht op de ontwikkeling van kinderen in het gezin veilig te stellen, door herstel van het ouderlijk oplossend vermogen en versterken van banden binnen gezin en familie. De reden van afwijzing was dat de jeugdbescherming op dat moment geen personele ruimte had om de begeleiding uit te voeren; het advies was om een verzoek tot onderzoek (VTO) in te dienen.

“Eerder hadden we de mogelijkheid om begeleiding zonder maatregel in te zetten. Ik durf bij al deze casussen te zeggen dat als ik dat had ingezet, als laatste kans voor het gedwongen kader, dat het gedwongen kader niet nodig was.”

■ Medewerker Toegang & Regie

7.5.3. Behandeling van individuele problematiek

In de dossiers is te zien dat individuele problematiek zoals verslaving, psychische problematiek bij ouders of kind de belangrijkste aanleiding kan zijn voor de jeugdbeschermingsmaatregel. De behandeling van deze individuele problematiek wordt daarom besproken, om de noodzaak van inzet van een jeugdbeschermingsmaatregel te voorkomen. Ook hier zien we dat ouders de problematiek die door hulpverleners wordt gezien, niet zelf erkennen, of dat ouders niet of onvoldoende meewerken in de behandeling. Een voorbeeld is een jeugdige met trauma gerelateerde problematiek. De rechter heeft bepaald dat wanneer deze therapie niet start een jeugdbeschermingsmaatregel nodig is. Ouders komen er echter niet toe om therapie van hun kind daadwerkelijk op te starten. Enige tijd later is de therapie nog steeds niet in gang gezet en wordt overgegaan tot een ondertoezichtstelling.

“Al die persoonlijkheidsproblematiek, als ouders daar niets aan veranderen... En dan moet alles vanuit jeugdwet ingezet worden, terwijl de problemen bij volwassenen liggen.”

■ Medewerker Toegang & Regie

“Ik zeg altijd: het kind is het product van het systeem. Er was van alles aan de hand met deze moeder. Je kunt niet zeggen: beste moeder/vader: ga maar aan jezelf werken en dit is een verplichting. Het liefst zou je systeemhulp hebben gehad. Mee bezig geweest, maar er moet stabiliteit zijn, toen stond moeder niet achter plaatsing in een pleeggezin”

■ Medewerker jeugdbescherming

7.5.4. Inzet van het netwerk

In de dossiers is in de meeste gevallen geen analyse van het netwerk van het gezin vindbaar. Wel is te zien dat inzet van het netwerk wordt overwogen als manier om veiligheid te creëren. In deze gevallen kwam dit niet van de grond omdat de problematiek van de jeugdige te zwaar was voor de betreffende familieleden, of konden familieleden ook geen veilige thuissituatie bieden aan de jeugdige. Een voorbeeld is een alleenstaande moeder waar grootouders meerdere avonden in de week kwamen helpen, maar dit was niet voldoende om de alleenstaande moeder in het gezin te ontlasten.

7.5.5. Omgang tussen gezinsleden (relatie- en systeemtherapie, scheidingsinterventies)

De aanleiding van jeugdbeschermingsmaatregelen kan een conflictueuze relatie tussen ouders zijn of tussen ouder en kind zijn. In verschillende voorbeelden worden behandelingen voorgesteld specifiek gericht op relaties binnen het gezin. Een voorbeeld is een gezin waar multisysteemtherapie (MST) is ingezet, maar dit had onvoldoende effect om de veiligheid in het gezin te versterken. In een andere casus kwam systeemtherapie niet van de grond, omdat gezinsleden hun aandeel in de problematiek niet erkenden; zij zagen alleen problematiek bij de jeugdige.

7.6. Knelpunten in voorkomen (noodzaak van) jeugdbeschermingsmaatregel

Er zijn geen aanwijzingen dat er jeugdbeschermingsmaatregelen worden ingezet, terwijl dit niet strikt noodzakelijk is. In alle dossiers is de noodzaak duidelijk op het moment dat de jeugdbeschermingsmaatregel is opgelegd. In de periode voor het besluit zijn wel knelpunten te herkennen in het voorkomen van de uiteindelijke noodzaak om tot een maatregel over te gaan. Uit de analyse van 18 dossiers van jeugdigen met een jeugdbeschermingsmaatregel

komen drie typen knelpunten naar voren, in het voorkomen van (noodzaak tot) inzetten van een jeugdbeschermingsmaatregel: 1) knelpunten in motivatie en medewerking, 2) knelpunten in samenwerking, 3) knelpunten in het systeem

7.6.1. Knelpunten in motivatie en medewerking

Een van de gronden voor een jeugdbeschermingsmaatregel is dat ouders onvoldoende meewerken aan (vrijwillige) hulp om de veiligheid en ontwikkelmogelijkheden in het gezin te versterken. Dit geldt met name bij casuïstiek waar ouders een conflictueuze relatie hebben en bij ouders met zware problematiek hebben (GGZ/verslavingsproblematiek). Het komt voor dat ouders uitgesproken weigeren mee te werken aan hulp. In die gevallen is de route naar een jeugdbeschermingsmaatregel duidelijk en helder. Maar ook gebrek aan medewerking bij wel geaccepteerde hulp komt voor; dit leidt vaak tot lastige afwegingen in wat voldoende medewerking is en wat niet.

“Vrijwillig kader: het zat er wel in, maar zeker bij multiprobleemgezinnen is het vaak: niet meewerken. Hier was het: moeder wilde niet tekenen”

■ Medewerker jeugdbescherming

“Toch gaat er vaak weer veel tijd in zitten. Toch proberen of ouders op een of andere manier gemotiveerd gaan raken. Soms zijn we lang mee bezig, terwijl je eigenlijk weet dat het hem niet gaat worden. Je voelt wel aan of mensen open staan om met elkaar in gesprek te gaan.”

■ Medewerker Toegang & Regie

In 5 van de 18 onderzochte casussen worden trauma's genoemd als (mogelijke) oorzaak van problematiek bij jeugdige en in het gezin en als aanleiding voor een jeugdbeschermingsmaatregel. Trauma's kunnen gediagnostiseerd zijn, maar professionals hebben ook vaak vermoedens van trauma gerelateerde problematiek, maar kunnen dit niet helemaal doorgronden. Vaak is er ook weerstand bij ouders tegen onderzoek en behandeling van trauma's.

7.6.2. Knelpunten in samenwerking

In de gezinnen is in alle gevallen sprake van problematiek op meerdere domeinen, waaraan verschillende organisaties en hulpverleners gebonden zijn. Samenwerking is in die gevallen van belang, zodat de aanwezige ondersteuning in samenhang wordt aangeboden. Samenwerking kent echter knelpunten op verschillende niveaus.

Samenwerking volwassenenzorg

De samenwerking tussen jeugdhulp en volwassenenzorg verloopt in de meeste gevallen niet goed. Waar jeugdhulp vaak wel op zoek is naar de integraliteit en oorsprong van problematiek vaak bij ouders ligt, komt samenwerking nauwelijks van de grond. In de gezinnen is vaak ggz-zorg of verslavingszorg aanwezig. Deze disciplines hebben een individuele benadering en onderwerpen als ouderschap en opvoeding krijgen weinig aandacht.

“Ik merk dat nog steeds veel hulpverleners gericht op volwassenen niet zo goed kijken wat dit betekent voor kinderen, omdat ze dat hun taak niet vinden. [...]. Ze hebben ook geen kennis van jeugd. Als aan de bel wordt getrokken, dan is het pas als het misgaat.”

■ Medewerker Toegang & Regie

Bovendien zijn aanpakken in de ggz en verslavingszorg aan afgebakende, individuele doelen verbonden, waardoor ruimte maken voor samenwerking niet altijd mogelijk wordt geacht. Voor samenwerking en informatie delen is ook toestemming nodig van de betreffende ouders. Deze verzoeken worden niet altijd ingewilligd door ouders, vooral als het om informatie van hun eigen hulpverlener of behandelaar gaat (huisarts, ggz-zorg, etc.). Dit recht is geborgd in de privacywetgeving. Het niet hieraan willen meewerken zorgt er echter voor dat een integrale benadering moeilijk te realiseren is en de achterliggende oorzaken niet verhelderd worden door jeugdhulpprofessionals. De oplossing voor de problemen in het gezin wordt dan toch in de jeugdhulp/jeugdbescherming gezocht, terwijl de oorzaak daar niet ligt.

“Jeugdbescherming zegt: wij zijn er puur en alleen voor het kind. [...] Soms mis ik het grote geheel. Laten we met alle partijen die in hele gezin zitten. Schuldhulpverlening, hulp voor volwassenen een keer om tafel zitten en een heel plan maken. Nu wordt er in eilandjes gewerkt. Nu wordt er veel ingezet. Dat kost veel geld en dingen die spaak lopen omdat partijen heel erg binnen hun kader blijven werken. Iedereen zegt: ‘hoort niet bij mij’.

■ Medewerker Toegang & Regie

“Samenwerking met volwassenen ggz, dat gebeurt gewoon niet, om heel eerlijk te zijn. [...] Snap het ook wel. Ggz heeft voor volwassenen een andere wetgeving, financiering: “we krijgen geen geld om dit soort overleggen te plegen”. Gaat ten koste van behandeltijd, snap ik dan ook wel weer.”

■ Medewerker Toegang & Regie

Samenwerking onderwijs

In de dossiers zien we dat de samenwerking met scholen sterk verschilt per casus en scholen vaak pas laat in het proces worden betrokken, bij escalatie of grote zorgen rondom een jeugdige. Ook hier kan toestemming van ouders om contact op te nemen met school in de weg staan; dit mogen jeugdhulpprofessionals niet zonder toestemming. In de meeste dossiers lijken er echter ook geen pogingen/verzoeken gedaan te zijn om school en hulpverlening met elkaar te verbinden.

Samenwerking Toegang & Regie en jeugdbeschermers

Binnen team Toegang & Regie en de jeugdbeschermingsketen worden knelpunten in samenwerking ervaren, vooral waar het gaat om informatiedelen. Wanneer een jeugdbeschermingsmaatregel wordt opgelegd, gaat de regie naar de jeugdbescherming en is team Toegang & Regie niet of nauwelijks nog betrokken. Bij Toegang & Regie bestaat een behoefte aan meer inzicht in wat er precies is ingezet tijdens een periode dat een jeugdbeschermingsmaatregel liep en wat de effecten van een jeugdbeschermingsmaatregel waren. Wanneer zij uitstromen, is hier nu nauwelijks inzicht in. Dit maakt het voorkomen van

nieuwe instroom moeilijker, omdat er beperkingen in kennis zijn over wat werkt, en wat niet. Vanuit jeugdbescherming wordt een behoefte uitgesproken om meer samen op te trekken met team Toegang & Regie in de laatste fase van een jeugdbeschermingsmaatregel, om overdracht naar vrijwillige hulpverlening te versterken. Nu komen jeugdigen vaak vrij plotseling terug bij team Toegang & Regie, zonder dat er ruimte is voor geleidelijke, warme overdracht. Tot slot wordt benoemd dat de samenwerking met Veilig Thuis als vluchtig wordt ervaren. Vooral wanneer ouders niet meewerken aan vrijwillige hulpverlening – iets wat dus vaak voorkomt – is het terugleggen bij Veilig Thuis meestal niet mogelijk en wordt gestuurd op het aanvragen van een jeugdbeschermingsmaatregel.

“Ik heb het idee dat ouders maar JA roepen tegen Veilig Thuis en zodra wij in het vrijwillig kader erin gaan, en adviezen geven die ze niet leuk vinden dan gaan ze weigeren. Dan kan ik weinig vanuit het vrijwillig kader en mis ik de samenwerking met Veilig Thuis om het samen op te pakken. Soms wil ik het dan terugleggen bij Veilig Thuis, maar dan zeggen ze: ga maar naar beschermtafel.”

■ Medewerker Toegang & Regie

7.6.3. Knelpunten in systeem / personele omstandigheden

In heel Nederland staat er grote druk op het systeem van jeugdhulp en jeugdbescherming. Ook in 's-Hertogenbosch is dit het geval, wat voor grote knelpunten zorgt en de sfeer en aanpak binnen jeugdhulp en jeugdbescherming in grote mate bepaalt. In de periode dat dit onderzoek liep waren er wachttijden bij Veilig Thuis, de Raad voor de Kinderbescherming, jeugdbeschermingsorganisaties en aanbieders van o.a. jeugdhulp met verblijf. Het proces van de jeugdbeschermingstafel is eveneens langdurig. Ook in de volwassenenzorg, waar deze gezinnen ook veel mee te maken hebben, bestaan momenteel lange wachttijden. Tot slot heeft ook de gemeentelijke toegang te maken met hoge werkdruk, met wachttijden tot gevolg. Passende zorg is daarom niet altijd tijdig

in te zetten, ook niet in gezinnen waar dit hard nodig is. In de dossiers is te zien dat situaties verergeren gedurende wachttijd, waardoor kansen gemist worden om noodzaak jeugdbeschermingsmaatregel te voorkomen. Uit gesprekken met professionals blijkt ook dat bepaalde zorg niet eens wordt aangevraagd, omdat hiervoor te lange wachttijden bestaan.

“Ik heb laatst de Raad [voor de Kinderbescherming] gebeld. Dan zeggen ze: 17,5 jaar? Dan hoef je het niet meer te doen. [...] Voordat het onderzoek gedaan zou worden is zij al 19 jaar.”

■ Medewerker Toegang & Regie

“Als je een OTS binnenkrijgt bij 17,5 jaar. Je moet dan mensen leren kennen, een verzoek tot onderzoek (VTO) schrijven, dan ligt het bij de Raad, duurt 3 maanden. Dan moet het ook op zitting komen, dan kijk ik niet eens naar wachttijd van de Raad.”

■ Medewerker jeugdbescherming

De wachttijden voor vrijwillige hulp zorgen ervoor dat de noodzaak tot inzet van jeugdbeschermingsmaatregelen groeit. Dit legt vervolgens weer druk op de jeugdbescherming, waar tevens wachttijden bestaan. In de periode waar dit onderzoek zich op richt, bestond ook voor een ondertoezichtstelling een maandenlange wachtlIJst. Hierdoor worden ondertoezichtstellingen vaker verlengd, omdat bijvoorbeeld pas in de vijfde maand van de looptijd daadwerkelijk gestart kan worden met uitvoer van de maatregel. In de tussentijd zorgt dit weer voor verhoging van druk bij team Toegang & Regie, omdat jeugdbescherming en aanbieders in de jeugdhulp niet voor overbrugging kunnen zorgen.

De opnamestop bij jeugdbescherming leidde tot oploop in wachtlijsten bij ons> We moeten heel lang betrokken zijn. Waarbij soms ook echt wel problematiek is opgelopen. Het werd onrustiger in het gezin omdat er geen duidelijkheid was. Wij waren contactpersoon maar als ouder weigert, kun je niet zoveel. Pappen en nathouden op iets wat wel risicovol is.”

■ Medewerker Toegang & Regie

7.6.4. Knelpunten in aanbod

In gesprekken met professionals komt naar voren dat er niet zozeer behoefte is aan nieuw aanbod van zorg en ondersteuning, maar vooral behoefte is aan het kunnen benutten van het bestaande aanbod. Door knelpunten in het systeem (paragraaf 7.5.3) is dit aanbod in de huidige situatie niet goed te benutten. Uit de dossieranalyse komt naar voren dat het meerwaarde kan hebben als het bestaande aanbod vaker ingezet kan worden.

Aanbod interventies rondom scheidingen

Hoewel de conflicten tussen ouders vaak aanleiding vormen voor een jeugdbeschermingsmaatregel, zien we weinig tekenen van hulp ingezet rondom scheidingen. Hulp raakt vaak pas betrokken in ver stadium van escalatie. Soms zijn ouders wel vanwege andere persoonlijke problematiek reeds in beeld bij hulpverlening, maar is niet duidelijk in de dossiers in hoeverre hierbij aandacht is voor (jonge) kinderen en de conflicten tussen ouders. Ouders lijken moeilijk te motiveren voor hulp rondom scheiding, vaak komt deze hulp pas op gang tijdens de jeugdbeschermingsmaatregel. Of soms is wel eerder scheidingshulp ingezet, maar vervallen ouders weer in oude patronen.

“Het is heel onduidelijk, wat het echt oplevert op lange termijn. Je zet zoiets in, dat wordt positief afgerond. Dan gaat het ook echt even weer goed, en dan is weer terugval en gaan ze weer terug naar wat ze gewend en dat is allebei vechtmodus aan. Je mist daar eigenlijk nazorg.”

■ Medewerker Toegang & Regie

“Ik denk wel dat het helpend zou zijn, voorliggende ondersteuning voor het voorkomen van vechtscheidingen. Het lastige is, wij raken pas betrokken op moment dat het al misgelopen is, wat is lastig. Wat is moment dat het ingezet wordt. Op moment dat ze besloten hebben dat ze gaan scheiden? Dat is al laat, vechtscheiding ligt er vaak al onder (niet altijd, absoluut niet). Het sluipt er ook in. Moeilijk te bepalen: wanneer ga je iets inzetten? Is lastig, op moment dat ze denken: we gaan scheiden, dat je meteen inspringt om in goede banen te leiden”

■ Medewerker Toegang & Regie

Aanbod cultuursensitieve zorg

In 5 van de 18 casussen wordt benoemd dat gezinnen een migratieachtergrond hebben. Jeugdhulpprofessionals hebben hierdoor vaak aanvullende zorgen, omdat er taalproblemen zijn, maar ook omdat er culturele verschillen zijn in opvattingen rondom opvoeding en ouderschap. De inzet van cultuursensitieve zorg is beperkt. Voor gezinnen uit specifieke landen/culturen is er wel ondersteuning (maatschappelijk werk) beschikbaar, of beperkt zich tot vertalers. Voor gezinnen met een zwaardere zorgvraag is dit moeilijker te realiseren. Ook voor gezinnen met een culturele achtergrond die minder vaak voorkomt in de gemeente, is cultuursensitief aanbod beperkt of afwezig. Dit maakt het voor jeugdhulpverleners moeilijker om aan te sluiten bij het gezin en passend hulp in te zetten en de noodzaak van jeugdbeschermingsmaatregelen te voorkomen.

“Ik zie wel, veel mensen met een niet Nederlandse achtergrond in onze zaken. Zou fijn zijn als je daarin aanbod helpt dat cultureel kan aansluiten. [...] Toch met telefonische tolk diensten: er komt een verhaal terug waarvan ik denk: lastig dat er een vertaalprobleem is.”

■ Medewerker Toegang & Regie

“Soms wordt het vooral op taal ingezet, maar niet hoe je je cultuur kunt verweven met de Nederlandse cultuur. We hebben best wel een beeld hoe de opvoeding en gezin moet zijn. Andere cultuur heel anders. Sommige dingen zijn niet oké. Je kind een tik geven, bijvoorbeeld”

■ Medewerker Toegang & Regie

Inzet netwerk niet altijd zichtbaar onderzocht

In de meeste dossiers zijn geen tekenen van een systematische, methodische netwerkanalyse te vinden. Team Toegang & Regie is wel getraind met de methode VERVE, maar dit wordt niet structureel toegepast. Ook in de raadsonderzoeken van de Raad voor de Kinderbescherming en verslagen van de Jeugdbeschermingstafel wordt het onderwerp ‘netwerk’ niet altijd besproken. Betrokkenen geven aan dat er wel altijd aandacht naar gaat, maar dat dit

meestal niet methodisch wordt aangepakt. De -TOP3-methodiek, die ten tijde van het onderzoek wordt geïntroduceerd in 's-Hertogenbosch kan bijdragen, maar is wel een tijdsintensieve werkwijze.

Inzicht in effectieve interventies scheidingen

Zoals benoemd zijn complexe scheidingen vaak aanleiding voor een jeugdbeschermingsmaatregel. Professionals geven aan dat er moeilijk zicht is te krijgen op effectieve maatregelen rondom scheidingen.

“Ik mis: wat werkt nou echt, wat weten we nu wat echt werkt op de langere termijn. Ik heb ook bij Oosterpoort aangegeven hoeveel procent werkt nu daadwerkelijk. Oosterpoort heeft dat helemaal niet Oosterpoort is daar ook mee bezig, om daar meer zicht op te krijgen.”

■ Medewerker Toegang & Regie

Sociale kaart

's-Hertogenbosch en omgeving kent een rijk aanbod aan werkwijzen rondom jeugdigen en gezin. Het blijkt echter moeilijk zicht te houden op wat er aan mogelijkheden zijn en waar er wachttijden bestaan.

“Er mist denk ik nog heel veel, maar ik merk dat ik soms ook te weinig zicht heb op wat er is. Voorheen werkten we veel met het buurtteam samen en die hadden heel veel zicht op wat er allemaal was binnen voorliggend veld. Ik merk dat nu het veel meer gescheiden is, dat het voorliggend veld ook verdwijnt uit je zicht. Mensen bellen naar KOO en KOO maakt de schifting of 1) voorliggend of 2) doorzetten. Ik merk dat we daardoor überhaupt vrij weinig met het voorliggend veld te maken hebben, ja behalve als MEE of Farent er in zit. Volgens mij is er heel veel [in het voorliggend veld], maar niet dat wij weten.”

■ Medewerker Toegang & Regie

“Instroom in jeugdbescherming verlagen? We krijgen ze er niet eens in! We hebben heel veel complexe zaken en gaan niet snel meer naar de beschermtafel. [...] Ik vraag me af of we het kunnen terugdringen. En ook alles wat er niet meer doorheen komt [bij de beschermtafel]. Ik denk eerder dat [jeugdbescherming] soms meer nodig is.

■ Medewerker Toegang & Regie

Juridische kennis in team Toegang & Regie

Medewerkers van team Toegang & Regie krijgen rondom gezinnen met jeugdbeschermingsmaatregelen te maken met zeer diverse en vaak complexe juridische vraagstukken. Expertise op dit gebied wordt gemist binnen het team.

7.7. Conclusie

Het aantal jeugdbeschermingsmaatregelen neemt de afgelopen jaren toe. Uit de dossieranalyse blijkt dat in geen enkel dossier twijfels waren over de gronden waarom een jeugdbeschermingsmaatregel is ingezet. De groep jeugdigen die een beschermingsmaatregel opgelegd heeft gekregen is divers, maar alle jeugdigen zaten in een situatie waar onvoldoende veiligheid en/of ontwikkelingsmogelijkheden waren in het gezin. Drie belangrijke kenmerken – vaak overlappend – kunnen onderscheiden worden; complexe, conflictueuze scheiding tussen ouders; ernstige problematiek bij ouders; ernstige gedragsproblematiek bij de jeugdige. De exacte aanleiding om een beschermingsmaatregel op te leggen is echter niet altijd duidelijk terug te lezen in de dossiers, vooral bij complexe scheidingen. De besluiten worden altijd onderbouwd, maar het proces waarin alternatieven van hulp en ondersteuning worden afgewogen is niet of nauwelijks zichtbaar in de dossiers.

De oorzaak van de toename is niet met zekerheid af te leiden uit cijfers en dossiers, maar duidelijk is dat een druk ligt op de jeugdhulp door het ontstaan van wachttijden, het uitblijven van integrale analyse en aanpak van problematiek en het uitstellen van inzet van passende hulp. Hierdoor wordt – in sommige gevallen heel bewust expliciet – een jeugdbeschermingsmaatregel aangevraagd, omdat vrijwillige hulp niet tijdig ingezet kan worden.

Hoewel de aanleiding voor een jeugdbeschermingsmaatregel vaak voor een belangrijk gedeelte in de problematiek van ouders en/of de relatie tussen ouders, is de interventie vaak op de jeugdige gericht. De hulp die uiteindelijk wordt ingezet is erop gericht om kinderen veilig te stellen en is niet zozeer gericht op de ouders, maar op het kind. De oorzaak van het probleem wordt zo niet aangepakt. Bovendien herkennen of erkennen ouders de problematiek vaak niet, weigeren hulp of zijn ze niet voldoende gemotiveerd om hulp te accepteren, waardoor hulp in het vrijwillige kader niet lukt. Een meer 'dringende' vorm van hulp gericht op de relatie en omgang tussen ouders zou een manier kunnen zijn om de oorzaak van problematiek die leidt tot een jeugdbeschermingsmaatregel aan te pakken. Een knelpunt hierbij is dat jeugdbescherming enkel mandaat heeft voor het verplichten van interventies gericht op het kind, en het daarom niet mogelijk is om ouders te verplichten hulp te accepteren voor eigen problematiek (zoals verslaving) of het huiselijk geweld dat speelt.

Tot slot komt uit zowel de interviews als dossierstudie naar voren dat niet zozeer behoefte is aan nieuw aanbod, maar dat vooral oplossingen gezocht dienen te worden voor het kunnen benutten van het bestaande aanbod. Zo zou in sommige gevallen mogelijk eerder hulp ingezet kunnen worden zodat een scheiding niet escaleert, en is het aanbod rondom effectieve interventies voor complexe scheidingen beperkt, net als cultuursensitieve zorg en juridische kennis. Ook zou het inzetten van het netwerk structureler bekeken kunnen worden, en meer doorgevraagd aangezien jongeren vrij snel zeggen dat hier geen mogelijkheden zijn.

8 Conclusies

De gemeente 's-Hertogenbosch heeft uitgesproken de hulp aan jeugdigen te willen verbeteren, zodat jeugdigen zo veilig en zo kansrijk mogelijk en zoveel mogelijk thuis opgroeien. Naar aanleiding van eerder uitgevoerd onderzoek en signalen vanuit de praktijk zijn er een drietal deelonderzoeken uitgevoerd:

- 1. Deelonderzoek 1: instroom jeugdhulp met verblijf.** De hoofdvraag van dit onderzoek luidt: *Hoe komt het dat de instroom in jeugdhulp met verblijf in 's-Hertogenbosch is gestegen, en welke aangrijpingspunten zijn er om de instroom in jeugdhulp met verblijf terug te brengen?*
- 2. Deelonderzoek 2: uitstroom jeugdhulp met verblijf 16+.** De hoofdvraag van dit onderzoek luidt: *Hoe komt het dat de uitstroom uit jeugdhulp met verblijf in 's-Hertogenbosch stagneert, en wat is nodig voor een duurzame uitstroom van jeugdigen van 16 jaar en ouder?*
- 3. Deelonderzoek 3: instroom jeugdbescherming.** De hoofdvraag van dit onderzoek luidt: *Hoe komt het dat er in 's-Hertogenbosch relatief veel jeugdbeschermingstrajecten zijn, en welke aangrijpingspunten zijn er om dit terug te brengen?*

Conclusies per deelonderzoek

Voor de conclusies van de afzonderlijke onderzoeken, zie **5.7** (instroom jeugdhulp met verblijf), **6.7** (uitstroom jeugdhulp met verblijf 16+) en **7.7** (instroom jeugdbescherming).

Overkoepelende conclusies

Gemeente 's-Hertogenbosch geen uitschieter in aantallen en instroom

Op basis van CBS-data en lokale registratiedata stellen we vast dat het aantal en de instroom van jeugdigen in verblijf in 's-Hertogenbosch de afgelopen jaren redelijk stabiel is gebleven, vergelijkbaar met referentiegemeenten. De gemeente 's-Hertogenbosch is dan ook geen uitschieter als het gaat om aantal of instroom van jeugdigen in verblijf. Kijkend naar de uitstroom van jeugdigen in verblijf van 16 jaar en ouder zien we ook daar geen stagnering. We zien de leeftijd bij uitstroom juist dalen door de tijd heen. Wat we wel zien is een lichte stijging van het aantal jeugdbeschermingstrajecten, al is de nieuwe instroom (jeugdigen die niet eerder jeugdbescherming kregen) wisselvallig. Kijkend naar de informatie uit de onderzochte dossiers kunnen we stellen dat zowel verblijf als jeugdbescherming ingezet worden waar dit nodig is en over het algemeen in het belang zijn van de veiligheid en ontwikkelkansen van de jeugdigen. Deze bevindingen tonen aan dat al veel goed gaat in 's-Hertogenbosch en de instroom en uitstroom niet heel anders zijn dan elders in het land. Dat al veel goed gaat, wil echter niet zeggen dat er niets te verbeteren valt. We zien een aantal mogelijkheden om de oorzaken van instroom in jeugdhulp met verblijf of jeugdbescherming te voorkomen en zien ook kansen voor het bevorderen van omstandigheden voor veilige uitstroom.

Oorsprong problemen deels in systeemwereld

Uit de analyse van dossiers blijkt dat een deel van de instroom-, doorstroom- en uitstroomproblemen hun oorzaak hebben in de systeemwereld. Wachttijden en capaciteitsproblemen spelen een belangrijke rol in de jeugdhulp en jeugdbescherming en zijn lastig aan te pakken, zeker voor individuele professionals, organisaties of zelfs een gemeente. Het beleid van de gemeente 's-Hertogenbosch stuurt erop om opvoed- en opgroei problemen zo vroeg mogelijk te signaleren, aan te pakken en jeugdigen, gezond, veilig, kansrijk en waar mogelijk

thuis te laten opgroeien. Het uitvoeren van dit beleid is echter lastig door genoemde problemen in het systeem (o.a. wachttijd en capaciteitsproblemen). Hierdoor blijft passende hulp bij opvoedvragen vaak te lang uit, waardoor opvoedvragen uitgroeien tot opvoedproblemen die ouders vaak niet meer zelf aankunnen, zeker als zij ook zelf over beperkte draagkracht of opvoedvaardigheden beschikken. Tekorten aan personeel en wachttijden in alle onderdelen van de keten (vrijwillige jeugdhulp, Veilig Thuis, jeugdbescherming) vormen een belemmering in het preventief werken, waardoor de instroom in zwaardere vormen van hulp toeneemt. Tegelijkertijd is door diezelfde tekorten en wachttijden ook te weinig passend ambulante aanbod beschikbaar om veilige uitstroom te faciliteren. Er is daardoor vaker verlengde jeugdhulp nodig voor achttienplussers.

Samenhang problematiek vraagt om meer integraliteit

Uit het dossieronderzoek blijkt verder dat dat bij het merendeel van de casussen sprake is van een combinatie van problemen bij zowel jeugdigen als hun ouders. Problemen op het gebied van onder andere onderwijs, werk, inkomen en gezondheid van de ouders hangen sterk samen met jeugdproblematiek en worden nog weinig in samenhang, integraal benaderd. Bovendien, wanneer hulp voor de ouders niet beschikbaar of aanvaard wordt, wordt vaak jeugdhulp ingezet in het kader van veiligheid en ontwikkelkansen voor de jeugdigen; ook wanneer de oorsprong van problematiek niet bij de jeugdige, maar bij ouders ligt. Dit omdat er vanuit de jeugdhulp nu eenmaal meer dringend en dwingend kan worden ingezet. Dat zien we overigens niet alleen in 's-Hertogenbosch, maar ook in andere gemeenten gebeuren. Een integrale benadering vraagt van jeugdprofessionals om te zorgen dat er ook (dringend of dwingend) hulp komt voor problematiek van ouders, naast de jeugdhulp. Dit blijft echter lastig te realiseren, omdat hiertoe geen formele mogelijkheden zijn. Momenteel is er een afwegingskader jeugdhulp in ontwikkeling, dat wellicht kan helpen bij een

betere afbakening van wat wel en niet op te lossen is binnen de jeugdhulp¹⁸. Gevaar is natuurlijk dat er jeugdigen tussen wal en schip vallen, wanneer zowel jeugdhulp als volwassenenzorg geen oplossing biedt. Vandaar ook dat de samenwerking tussen de verschillende domeinen zo belangrijk is.

Jeugdhulp nog beperkt toekomstgericht, toekomstplannen ontbreken

De gemeente 's-Hertogenbosch wil graag dat er toekomstgericht gewerkt wordt en vanuit de regionale samenwerking is afgesproken dat elke jeugdige van 16 jaar en ouder een toekomstplan krijgt. De onderzochte dossiers laten zien dat hier nog belangrijke stappen gemaakt moeten worden. Vanuit de dossiers en interviews vonden we weinig informatie over stappen richting uitstroom, zoals doelen die gerealiseerd moeten zijn om de stap naar huis of zelfstandig(er) wonen te kunnen maken of wat ambulante nog nodig zou zijn. Het in kaart brengen van deze stappen en doelen is nuttig zodat dit tijdig georganiseerd kan worden. Ook dit is een aandachtspunt dat niet alleen in 's-Hertogenbosch actueel is. We weten al jaren dat perspectief bieden en toekomstgericht werken lastig is in de jeugdhulp en ook in de jeugdbescherming. Er is dan ook een richtlijn toekomstgericht werken in ontwikkeling. Tevens is het dossier toekomstgericht werken van het Nederlands Jeugdinstituut interessant in dit kader¹⁹.

Nazorg verblijf en jeugdbescherming vraagt aandacht

Samenhangend met bovenstaande is ook de nazorg nog een punt dat aandacht vraagt. Nazorg wordt vaak pas laat georganiseerd/ingezet, terwijl daar tijdens verblijf of tijdens een jeugdbeschermingstraject al gestart mee kan worden. Een veelgehoord probleem is dat degenen die de nazorg uitvoeren niet goed weten wat er van hen verwacht wordt en de instelling hoort juist niet terug

¹⁸ https://www.verwey-jonker.nl/wp-content/uploads/2023/01/222310_Belang_van_zorgvuldig_afwegen.pdf.

¹⁹ <https://www.nji.nl/van-jeugd-naar-volwassenheid/toekomstgericht-werken-in-begeleiding-naar-volwassenheid>

of de nazorg nu helpend was, welke doelen wel en niet zijn gerealiseerd en wat dat betekent voor de jeugdige en diens naasten. In de dossiers is hiervoor nog weinig tot geen aandacht. Wellicht dat er in de dossiervorming ruimte kan worden gemaakt voor nazorg, waarbij doelen worden opgesteld zodat de partij die de nazorg uitvoert ook weet wat te doen en waarin ook terugkoppeling vanuit nazorg naar de instelling of jeugdbeschermer wordt voorzien. Uiteraard is dit aanvullend op een warme overdracht die nooit mag ontbreken.

Werk en onderwijs onderbelicht in dossiers jeugdigen

De onderwerpen onderwijs en werk krijgen weinig aandacht in de onderzochte dossiers en de interviews bevestigen dat deze thema's soms onderbelicht worden in de praktijk. Integraal werken betekent niet alleen een integraal zorgaanbod; ook school, arbeidsmarkt en werk horen daarbij en dit zou dus een thema moeten zijn dat in elk dossier terugkomt en ook doorloopt in het nazorgtraject.

Systeemgericht aanbod is beperkt

Kijken we naar de hulpvormen die we gezien de combinatie van ouder- en kindproblematiek zouden verwachten, dan zien we dat systeemgericht aanbod beperkt wordt ingezet. Vaak worden er in plaats van systeemgerichte interventies wel interventies ingezet gericht op opvoedondersteuning, maar bijvoorbeeld geen integrale gezinsaanpak of mediation voor ouders. Het wordt niet duidelijk uit de dossiers of een dergelijk aanbod wel is overwogen maar niet passend leek of dat het ook niet is overwogen. Hetzelfde geldt voor meer cultuursensitief aanbod. Is dit aanbod beschikbaar en zo ja, voor welke groepen zou dit iets kunnen betekenen om de oorzaken van problematiek meer op maat aan te pakken? Professionals benadrukken daarbij dat cultuursensitieve zorg verder gaat dan alleen vertalen en maatwerk vraagt. 's-Hertogenbosch kent een diverse bevolking en elke cultuur heeft natuurlijk andere eigenschappen.

Samenwerking volwassenenzorg vraagt aandacht

Tot slot blijkt dat het verbinden van problematiek van ouders en jeugdigen tot grote uitdagingen lijdt. Ouders zijn vaak niet bereid openheid te geven over hun problematiek, zeker waar dit gaat om verslavingen en psychische problematiek. Huisartsen en behandelaars zijn terughoudend in samenwerking en zonder toestemming van ouders mag informatie niet zomaar gedeeld worden. In een lopend onderzoek naar pilots rondom samenwerking tussen volwassenen-ggz en jeugdhulp zien we dat problematiek in gezinnen nu vaak nog individueel wordt aangepakt, vooral waar het gaat om volwassenenzorg²⁰. Ouderschap is nog nauwelijks een onderwerp van aandacht in de volwassenenzorg, terwijl jeugdhulp nauwelijks mogelijkheden heeft om zich op de problematiek van de ouders te richten. Er liggen dan ook kansen in het verbinden van deze domeinen, om richting gezinnen met een samenhangend, gezamenlijk aanbod te komen, met een gezamenlijke afweging wat wel, niet, nu, of later, wordt ingezet.

²⁰ Gilsing et al., verwacht begin 2023.

9 Reflectie en aanbevelingen

De conclusies van dit onderzoek leiden tot een aantal aanbevelingen en ontwikkelrichtingen voor de gemeente 's-Hertogenbosch. In dit hoofdstuk gaan we in op 14 punten die direct of indirect kunnen bijdragen aan het voorkomen van oorzaken dat jeugdigen instromen in jeugdhulp met verblijf en jeugdbescherming en het bevorderen van omstandigheden voor veilige uitstroom.

1. Zet in op doorlopende monitoring, evaluatie en dialoog

Terugkijkend op dit onderzoek bevelen we aan een doorlopende monitoring te ontwikkelen, waarbij gemeente en aanbieders gemakkelijk inzicht krijgen in ontwikkelingen in de jeugdhulp – zowel cijfermatig als kwalitatief – en tijdig met elkaar bespreken hoe ontwikkelingen te verklaren zijn en wat kan bijdragen aan verbetering. De gemeente heeft nu onvoldoende actueel zicht en grip op onder andere ontwikkelingen in instroom en uitstroom in jeugdhulp met verblijf en jeugdbescherming, wat het uitvoeren van beleid en de mogelijkheden tot bijsturen in de weg staat. Belangrijk bij een dergelijke vorm van monitoring is om de cijfers altijd aan te vullen met praktijkkennis en verhalen van cliënten en professionals, zodat een zo accuraat mogelijk beeld verkregen wordt. Vervolgens is het belangrijk om in gesprek te blijven over ontwikkelingen in cijfers en praktijk. In het opzetten van een doorlopende manier van monitoring en evaluatie is gemeente Utrecht een goed voorbeeld. Zij doen dit met cijfers en verhalen en gebruiken die informatie ook in een verbetercyclus. Ook de gemeente Roosendaal heeft daarmee goede ervaringen²¹. Rotterdam doet dat met hun wijkprogrammering ook.

21 Sondejker, F., Helderma, J.K., Zwart, O. de, Kruijff, J. de & Kwakernaak, M. (2021). Eigenwijs transformeren. Utrecht/Nijmegen: Verwey-Jonker Instituut / Radboud Universiteit Nijmegen.

2. Werk met een integrale, verklarende analyse: dat helpt om te komen tot een meer integrale aanpak

In de dossiers lijkt steeds één organisatie met óf de ouders óf een jeugdige aan de slag te gaan op een specifiek onderdeel van de problematiek. Een gedegen, gezamenlijke, integrale analyse van wat er speelt in een gezin op de verschillende leefdomeinen, wat dat integraal vraagt, wie daar regie op gaat voeren samen met het gezin, welke partijen er betrokken gaan worden en hoe gekozen aanbod in samenhang tot doorbraken kan leiden, zijn we in de onderzochte dossiers niet tegen gekomen. Dit terwijl we weten dat problematiek binnen gezinnen sterk samenhangt en wordt overgedragen van persoon op persoon en van generatie op generatie. Een gezamenlijke, integrale analyse van problematieken en krachten in het gezin – inclusief individuele problematiek bij ouders – kan bijdragen aan het inzetten van meer passende hulp en het afstemmen van zorg op elkaar. Ook kan het eraan bijdragen dat achterliggende problematiek wordt verhelderd en wordt aangepakt: jeugdhulp met verblijf is nu te vaak het antwoord op een probleem dat primair bij ouders ligt. Starten met zo'n gedegen analyse aan de voorkant maakt dus ook dat er meer samenhang komt in de aanpak. Het is van belang dat deze analyse gedegen gebeurt, door experts en dat deze bekend en gedragen zijn door betrokken partijen. In de MDA++-pilots²² in Friesland, Drenthe, Breda, Tilburg en Rotterdam is geoefend met het uitvoeren van een dergelijke analyse in gezinnen. Wellicht is het inspirerend om met een of enkele van hen – want ze doen het ook allemaal net weer anders – van gedachten te wisselen hierover. Binnenkort verschijnt ook het rapport over de effecten van MDA++, daarin is ook informatie te vinden over de analysefase die heel positief gewaardeerd wordt en een van de werkzame bestanddelen van de MDA++ aanpak vormt.

22 De Multidisciplinaire Aanpak (MDA++) voorziet in een bundeling van psychosociale, medische, forensische en justitiële specialisten in de aanpak van kindermishandeling, huiselijk en seksueel geweld. Specialistisch: alle professionals hebben kennis over het effect van trauma's, van ernstige vormen van geweld op individuen en relaties: de 1e +. Multi-sectoraal: samenwerking tussen de hulpverleningsketen, de veiligheidsketen en het medische zorgcircuit: de 2e +.

3. Maak gebruik van beschikbare expertise

Naast de inzet van lokale experts zou bij de integrale verklarende analyse en de mogelijke oplossingsrichtingen zou meer gebruikgemaakt kunnen worden van het Regionaal Expertteam Noordoost-Brabant en Bovenregionale expertisenetwerken; hiervan zien we in de onderzochte dossiers nog nauwelijks voorbeelden, ondanks de hoge complexiteit. Waar het gaat om gezinnen met huiselijk geweld zal de uitrol van de TOP3-methodiek moeten bijdragen aan integrale analyses.

4. Overdenk preventiestrategie vanuit verschillende profielen

De jeugdigen in de onderzochte dossiers vormen een zeer diverse groep. De zwaarte en aard van problematiek van de jeugdigen en hun gezinssituatie lopen sterk uiteen. Er zijn grofweg vier – sterk overlappende – ‘profielen’ te onderscheiden: 1) gezinnen met een conflictrelatie tussen ouders (complexe scheidingen), 2) gezinnen waar ernstige problematiek is bij ouders, 3) jeugdigen met ernstige gedragsstoornis/gedragsprobleem en – alleen bij jeugdhulp met verblijf - 4) een lastige gezinssituatie en daardoor behoefte bij ouders en/of jeugdige dat jeugdige uit huis gaat.

Preventiestrategieën voor de verschillende profielen

Hoewel de profielen sterk overlappen als jeugdigen eenmaal in verblijf of jeugdbescherming zitten, loont het toch om te kijken wat deze groepen nu eerder nodig hadden gehad (preventie). Als de conflictrelatie tussen ouders de aanleiding is voor problematiek bij de jeugdige (profiel 1), dan had relatietherapie, mediation of een andere meer systeemgerichte aanpak wellicht uitkomst kunnen bieden voor – in ieder geval – een deel van de groep. En als ernstige psychische problematiek of verslaving bij ouders op de voorgrond staat (profiel 2) en zij daardoor niet meer optimaal voor hun kind kunnen zorgen, dan is de vraag of dat binnen de jeugdzorg moet/kan worden opgelost, of dat volwassenen-ggz hier aan zet is. Probleem is dat de problematiek van ouders vaak pas zichtbaar wordt als het met de kinderen niet goed gaat. Via de jeugdgezondheidszorg of het onderwijs is vaak wel contact met ouders en we zien ook

dat soms bij het onderwijs al eerder signalen bekend zijn. Samenwerking met dergelijke partijen is cruciaal om hierin een doorbraak te creëren. De vraag is ook of dit onderwerp al besproken is met bijvoorbeeld de volwassenen-ggz en huisartsen, want ook de volwassenen-ggz kent professionele standaarden over hoe er aandacht moet zijn voor de rol als ouder bij patiënten. Bovendien zijn er effectieve preventieve interventies gericht op de kinderen van ouders met psychische of verslavingsproblematiek (KOPP/KOV). Bij profiel 3, waarbij ernstige problematiek van jeugdigen op de voorgrond staat, lijkt het passend dit binnen de jeugdzorg op te lossen. Ook hier is het gewenst dit zo vroeg mogelijk te doen, zodat opschaling van jeugdhulp zonder verblijf naar jeugdhulp met verblijf of jeugdbescherming in een deel van de gevallen voorkomen kan worden. Jeugdigen die de behoefte hebben uit huis te gaan (profiel 4) hebben dat niet zonder reden; er speelt veel in de gezinnen waarin ze opgroeien en er zijn vaak heftige conflicten tussen ouders of tussen ouders en jeugdige. Wellicht dat voor deze groep wel al in een eerder stadium systeemgericht had kunnen worden gekeken en gewerkt, in combinatie met bijvoorbeeld time-out mogelijkheden door steungezinnen. Dit soort mogelijkheden lijken op basis van de onderzochte dossiers en de afgenomen interviews niet of slechts beperkt te worden benut. Hierin is mogelijk winst te behalen. Al zullen er ook altijd gezinnen blijven bestaan waarin jeugdhulp met verblijf of jeugdbescherming de enige en noodzakelijke optie zijn om de veiligheid en ontwikkelkansen van de jeugdige te waarborgen.

5. Benut sociale netwerken door methodisch werken

In de casussen zijn een aantal goede voorbeelden te vinden van hoe het netwerk van het gezin een belangrijke rol kan spelen in het creëren van veiligheid, het verlichten van stress binnen het gezin en het voorkomen van zwaardere jeugdzorg. Dit zijn vaak mensen uit het netwerk die al langer een belangrijke rol spelen in het gezin, zoals grootouders of goede vrienden van ouders. In verreweg de meeste casussen is echter onduidelijk of een degelijke analyse van het netwerk is uitgevoerd. Ook zagen we geen voorbeelden waar mensen het uit het netwerk betrokken werden die tot dan toe nog geen grote rol speelden.

Het methodisch analyseren van het netwerk en vergroten van de inzetbaarheid van het netwerk kan bijdragen aan een grotere rol van familie, vrienden en burens bij gezinnen met problematiek en het verlagen van (noodzaak tot) instroom in verblijf en jeugdbescherming. Ook meer aandacht voor het netwerk van het kind is van belang (naast aandacht voor school/grootouders); waar het kind even kan ontlasten en/of ouders door ontlast kunnen worden. Ook aandacht voor meerderjarige kinderen is noodzakelijk: hebben zij bijvoorbeeld een positieve of negatieve invloed op hun minderjarige broertje of zusje? Wellicht zijn er mogelijkheden om sociale netwerkstrategieën opnieuw onder de aandacht te brengen, (her)scholing te bieden en netwerkanalyse op te nemen als cruciaal (en noodzakelijk) onderdeel van de afweging rondom verblijf. Andere vormen van ondersteuning zoals mentoring, maatjesprojecten, steungezinnen of de rol van sport of scouting kunnen ook helpend zijn voor de jeugdige en de ouders. In de onderzochte dossiers zijn we inzet van dit soort vormen van ondersteuning niet of nauwelijks tegen gekomen. Het helpt om dergelijke opties, door methodisch te werken, altijd langs te lopen om te bedenken of ze al dan niet passend zijn bij een gezin en kunnen helpen om het verergeren van problematiek te voorkomen, of indien sprake is van jeugdhulp met verblijf of jeugdbescherming, uitstroom te bevorderen.

6. Zet ervaringsdeskundigheid in bij ouders

Met name bij complexe scheidingen blijkt het moeilijk om ouders inzicht te geven in welke problematiek er speelt in het gezin, wat hun aandeel hierin is en hulp te accepteren. In de casussen zien we nog geen voorbeelden van de inzet van (professionele) ervaringsdeskundigheid van andere ouders. Bijvoorbeeld van ouders die zelf verslaafd zijn geweest of met huiselijk geweld te maken hebben gehad. Het inzetten van ervaringsdeskundige ouders kan helpen bij het motiveren van ouders om bepaalde hulp te accepteren en in het erkennen van wat er aan de hand is. Met name binnen MDA++ regio West-Brabant is hier al veel ervaring in op gedaan.

7. Zet interventies rondom scheiding breder in

In de dossiers zien we terug dat conflicten tussen ouders vaak de bron van problematiek zijn in het gezin en zowel door professionals als door gezinsleden worden aangemerkt als belangrijke aanleiding voor het ontstaan van onveiligheid en/of gebrek aan ontwikkelmogelijkheden, met plaatsing in verblijf als gevolg. Niet altijd lijkt er gebruik te worden gemaakt van interventies gericht op het voorkomen van of omgaan met conflictueuze relaties. Soms wordt dit gewijd aan het feit dat ouders hiertoe niet gemotiveerd zijn, maar we zien ook gezinnen waar dergelijke aanpakken niet overwogen lijken te zijn. Ook kunnen methoden, interventies en voorzieningen zoals SCHIP, Ouderschap Blijft, Scheiden zonder Schade, Villa Pinedo of het Omgangshuis eraan bijdragen dat scheidingen minder schade veroorzaken bij de jeugdige en de relatie tussen gezinsleden verbetert. Erkend als goed onderbouwd zijn Ouderschap Blijft (vorm van omgangsbemiddeling en begeleiding) en Ouderschap Na Scheiding (vorm van omgangsbemiddeling voor gescheiden ouders van minderjarigen). Daarnaast zijn ook enkele interventies ontwikkeld gericht op zowel ouders als kinderen in een gezin waar sprake is van een complexe scheiding: erkend als goed onderbouwd is de gezinsgerichte groepstherapie Kinderen uit de Knel met parallelsessies voor ouders en kinderen tussen de 4 en 18 jaar.

Groepsinterventies die ingezet kunnen worden voor kinderen zijn: "Stoere Schildpadden" voor kinderen van 4 tot 6 jaar (goed onderbouwd), Dappere Dino's voor kinderen van 6 tot 8 jaar (effectief volgens goede aanwijzingen), KIES Kinderen In Een Scheiding voor kinderen tussen 7 tot 12 jaar (effectief volgens goede aanwijzingen) en JES jij en scheiden voor kinderen van 8 tot 12 jaar (goed onderbouwd). Bij elk van deze groepsinterventies worden ook ouders betrokken door onder andere oudersessies (Van der Valk et al., 2020)²³.

23 van der Valk, I., van den Berg, G., van der Veldt, M.C., Anthonijsz, I., & Spruijt, E. (2020). Richtlijn Scheiding en problemen van jeugdigen voor jeugdhulp en jeugdbescherming. Utrecht: BPSW, NIP, NVO. <https://richtlijnenjeugdhulp.nl/wp-content/uploads/2020/03/Richtlijn-Scheiding-en-problemen-jeugdigen.pdf>

8. Zet preventieve interventies in bij spanningen in de relatie

Niet alleen bij (complexe) scheidingen, maar ook bij ouders die nog bij elkaar zijn maar wel spanningen in hun relatie of rondom de opvoeding ervaren, liggen mogelijkheden aandacht voor relaties in het gezin. Zo zouden bijvoorbeeld vormen van relatietherapie en systeemtherapie kunnen worden ingezet in gezinnen waar spanningen tussen ouders bestaan. Ook programma's rond de voorbereiding op ouderschap (Voorzorg, Veilige Start) zijn mogelijkheden die ingezet kunnen worden, aangezien ouderschap vele stressoren met zich mee kan brengen.

9. Verbeter de overdracht, met name na jeugdbeschermingstraject

Wanneer een jeugdbeschermingstraject wordt afgerond, is er niet altijd een uitgebreide overdracht naar vrijwillige hulp. Zowel jeugdbeschermers als medewerkers van de toegang geven aan dat de overstap terug naar het vrijwillig kader daardoor soms niet goed verloopt. Met name wanneer een aangevraagde verlenging van de maatregel onverwacht wordt afgewezen. Momenteel wordt gekeken naar een 'tandemfunctie' waar jeugdbeschermers en jeugdhulpverleners uit het vrijwillig kader enige tijd samen optrekken, om zo de overgang te verbeteren en jeugdbeschermingstrajecten te verkorten.

10. Haak als gemeente aan bij belangrijke ontwikkelingen in de jeugdhulp

Wij raden aan dat de gemeente de ontwikkeling van het *Afwegingskader jeugdhulp* goed volgt. Het Nederlands Jeugdinstituut werkt hier momenteel aan. Een dergelijk kader zou ondersteunend moeten gaan werken bij het maken van een keuze wat wel en niet binnen de jeugdhulp op te lossen is en de samenwerking te zoeken met relevante andere partijen om tot een samenhangend aanbod te komen.

Ook is de *Richtlijn toekomstgericht werken* in ontwikkeling. Het ontwikkeltraject bestaat uit verschillende fasen waarin ook input wordt opgehaald en kennis wordt gedeeld. Mogelijk kan 's-Hertogenbosch of kunnen professionals en cliënten uit 's-Hertogenbosch hierin een rol bij spelen. Hiervoor kan het

Verwey-Jonker Instituut of het Nederlands Jeugdinstituut benaderd worden. Tot slot zal ook de ontwikkeling van het *Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming* van belang zijn voor de gemeente, aangezien dit veel gaat betekenen voor in de jeugdhulp en veel van gemeenten zal vragen.

Specifiek rond de samenwerking tussen jeugdhulp en volwassenen-ggz zijn er een aantal pilots in het land en gaat er een actieonderzoek lopen in een aantal regio's. Voor het actieonderzoek kunnen regio's zich binnenkort aanmelden bij ZonMw. Wellicht is dat voor 's-Hertogenbosch en de andere regiogemeenten in Noordoost-Brabant een interessante optie.

Niet alleen landelijk volgen, ook lokaal handelen

Landelijke ontwikkelingen hebben vaak een lange aanloop en dit kan soms tot een afwachtende houding bij gemeenten leiden. Onze aanbeveling is om landelijke ontwikkelingen goed te volgen, waar mogelijk aan te sluiten, maar niet af te wachten en ook lokaal en regionaal te blijven ontwikkelen. Wat duidelijk is, is dat samenwerking tussen verschillende domeinen belangrijk is en ook zal blijven. Dus die samenwerking versterken is sowieso iets om mee aan de slag te gaan. Rotterdam is een mooi voorbeeld als het gaat om samenwerking rond huiselijk geweld en kindermishandeling. Filomena kan een interessante partij zijn voor 's-Hertogenbosch om eens mee uit te wisselen.

11. Verbeter de dossiervoering

Vanuit het onderzoek hebben we een aantal punten waarop dossiervoering verbeterd kan worden.

11a. Leg het proces van overweging beter vast

Het is van belang om de overwegingen die hebben geleid tot een besluit te documenteren. Dat gebeurt nu nog heel beperkt. Anderen weten op die manier waarom ergens wel of niet voor is gekozen en of iets al eerder is geprobeerd of niet en wat er wel en niet werkte in het verleden voor het gezin.

11b. Leg de doelen van gezin en jeugdige vast

Een ander punt in de dossiers dat beter kan is het documenteren van de doelen waaraan gewerkt wordt en wanneer een volgende stap of einde verblijf of maatregel in beeld komt. Monitoren op doelbereik is motiverend voor jongeren en professionals, en geeft de instelling en gemeente inzicht in hoe de vlag erbij hangt. Bij elke zestienplusser zou er een perspectiefplan of toekomstplan moeten zijn waarin de doelen en voortgang op de verschillende leefdomeinen terugkomt; dit is ook regionaal afgesproken. Hierbij is van groot belang dat niet star vastgehouden wordt aan doelen uit het verleden, maar dat deze doorlopend bijgesteld worden, meebewegend met de situatie van de jeugdige en het gezin.

11c. Geef jeugdige een stem in het dossier

In de onderzochte dossiers is met name de stem van de betrokken professionals terug te vinden. Wat een jeugdige zelf ervaart is veel minder zichtbaar. Waar het wel zichtbaar is, is het vertaald door professionals. Dit zorgt voor een eendimensionaal beeld van hoe een jeugdige zich ontwikkelt. Het bieden van ruimte aan de jeugdige in de dossiervorming kan bijdragen aan een meer compleet, meervoudig beeld van de situatie en ontwikkeling.

11d. Leg samenwerking met andere partijen structureel vast

Daarnaast zou het goed zijn als samenwerking met andere partijen, en specifiek met onderwijs, een prominentere plek krijgt in de dossiers. De rol van scholen is niet helder in de dossiers, terwijl een nauwere samenwerking tussen school, schoolmaatschappelijk werk en de jeugdhulp zou kunnen bijdragen aan het beter afstemmen van ondersteuning, sneller signaleren en vergroten van kansen om met preventieve hulp escalatie te voorkomen (Jonkman et al., 2021)²⁴. Ook bij nazorg is de samenwerking met onderwijs of werk en inkomen/arbeid belangrijk. Nazorg hoort dus ook een plek in krijgen in de dossiers.

11e. Maak netwerkanalyses een vast onderdeel van dossier

Vervolgens is het raadzaam om netwerkanalyses standaard onderdeel te laten zijn van de dossiervorming, zodat het duidelijk is dat dit is uitgevoerd en dit niet steeds opnieuw gedaan hoeft te worden. Bovendien kan het netwerk wellicht ook een rol vervullen in een stukje nazorg, dan geef je daar direct ook handen en voeten aan.

12. Herintroduceer centraal punt actuele informatie aanbod en wachttijden

Voor professionals blijkt het niet eenvoudig om zicht te krijgen op alle mogelijke inzetbare hulp en de huidige wachttijden voor verschillende vormen van hulp. Professionals zien niet zozeer hiaten in het aanbod van hulp aan gezinnen, maar merken op dat het huidige aanbod niet voldoende benut kan worden. Een groot deel van het werk van jeugdprofessionals gaat daardoor zitten in het rondbellen naar organisaties over hun aanbod en wanneer dit inzetbaar is. Ook ouders merken op dat het niet eenvoudig is om erachter te komen waar zij passende zorg voor hun gezin kunnen vinden. Een optie die uit het onderzoek naar voren komt is het maken van een routebeschrijving voor ouders met een kind met een beperking, zodat het zoekproces verkort wordt en deze gezinnen sneller bij passende zorg terecht komen.

Er is eerder gewerkt met een centraal punt waar professionals naar kunnen bellen met hun verzoek en daar krijgen ze dan ook gelijk informatie over mogelijkheden en wachttijden. Dit heeft eerder goed gefunctioneerd, maar zou een nieuw leven ingeblazen kunnen worden. Het helpt natuurlijk als de monitoring op orde is en de mensen werkzaam bij dat centrale punt ook actuele informatie kunnen verstrekken. Het effect van een centraal punt hangt daarmee samen.

13. Ontwikkel waar nodig nieuw aanbod

Hoewel er vooral behoefte lijkt te zijn aan het meer inzichtelijk maken en beter kunnen benutten van huidig aanbod (zie vorige punt), zijn er toch een aantal vormen van (jeugd)hulp die lijken te ontbreken in het aanbod van de gemeente.

24 Jonkman, H., Brock, A., Britt, A. & De Winter-Koçak, S. (2021). Kennis versterken over de verbinding tussen onderwijs en jeugdhulp. Naar een nieuwe onderzoeksprogrammering. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut, NRO, ZonMW.

Versterken/verbreden jeugdhulp met verblijf in de gezinscontext

Pleegzorg en gezinshuizen geven jeugdigen een zo genormaliseerd mogelijke vorm van verblijf als ze niet thuis kunnen wonen. In de dossiers is te zien dat jeugdigen in deze context inderdaad meestal een veilige thuissituatie ervaren. Het valt echter op dat er slechts een klein gedeelte van de jeugdigen in een gezinshuis terecht komt en dat pleegzorg in het netwerk bij de groep 16+ zeer beperkt is. De reden dat weinig jeugdigen in gezinshuizen worden geplaatst is niet op te maken uit de dossiers, maar een gebrek aan plaatsen ligt voor de hand. Pleeggezinnen bieden voor ongeveer de helft van de jeugdigen een plaats, maar het aantal jeugdigen in pleeggezinnen neemt af. Betrokkenen benoemen dat de ondersteuning van pleeggezinnen beperkt is en deze gezinnen vaak de kennis en professionaliteit missen om zelfstandig voor jeugdigen te zorgen met zwaardere problematiek. Uit onderzoek naar geweld in jeugdhulp met verblijf blijkt dat pleegzorg door pleegouders als te licht en te weinig ondersteunend wordt ervaren (Lünnemann et al, 2021)²⁵. Zowel voor het behouden van bestaande pleeggezinnen als het stimuleren van nieuwe gezinnen zou er baat zijn bij versterken van intensiteit van pleegzorg of pleegzorgondersteuning. Gezinshuizen bieden een gezinscontext met professionele expertise, hetgeen voor een groep jeugdigen die nu in een verblijfsinstelling woont een betere en meer genormaliseerde oplossing zou kunnen bieden.

Ontwikkeling van woonvormen tussen verblijf en zelfstandig wonen

Lichte vormen van jeugdhulp met verblijf zoals kamertraining bieden een tussenvorm tussen verblijfsinstelling en zelfstandig wonen. Dergelijke voorzieningen zijn echter alsnog kostbaar en voor sommige jeugdigen lijkt zelfstandig wonen met ambulante begeleiding voldoende om te werken aan zelfstandigheid. Het bieden van voorrang voor zelfstandige woonruimte aan jeugdigen die uit een verblijfscontext komen kan bijdragen aan eerdere uitstroom uit verblijf.

Ontwikkeling intensieve ambulante gezinsbegeleiding

Bij gezinnen waar zorgen zijn over de veiligheid wordt vaak ambulante hulp zoals opvoedondersteuning of het Crisis en Interventie Team (CIT) van Farent ingezet. In dit onderzoek zijn casussen geselecteerd waar dit niet voldoende bleek te zijn om de veiligheid te versterken en de problematiek te verlichten en werd een jeugdbeschermingsmaatregel ingezet. In het aanbod lijkt een hiaat te bestaan tussen relatief 'lichte' gezinsondersteuning en jeugdbeschermingsmaatregelen. Begeleiding Zonder Maatregel is onderdeel van het aanbod van jeugdbeschermingsorganisaties in 's-Hertogenbosch, maar wordt momenteel niet uitgevoerd, in verband met personeelstekorten. In andere gemeenten zien wij aanpakken zoals Switch, Veilig Verder of Voorkomen Uithuisplaatsing (VUPH), die vanuit het vrijwillig kader intensieve hulp bieden aan gezinnen, gericht op veiligheid. Een opgelegde jeugdbeschermingsmaatregel ontnemt ook bepaalde verantwoordelijkheden van ouders en we zien dat dit ook vaak verwelkomd wordt door ouders. In bepaalde gevallen kan een andere aanpak juist zorgen voor het versterken van verantwoordelijkheden. Er wordt daarvoor ook gewerkt aan duurzame veiligheid.

Ontwikkelen traumasensitief werken

In alle drie de deelonderzoeken is vaak sprake van traumagerelateerde klachten bij jeugdigen en ouders. Deze kunnen ontstaan door het geweld dat plaatsvindt in het gezin of door andere ingrijpende gebeurtenissen in het leven. Trauma is niet altijd gediagnosticeerd, maar in meerdere casussen zijn er vermoedens van het bestaan van trauma's bij ouders of bij jeugdigen. Met name bij gezinnen met een migratieachtergrond zijn vermoedens van trauma's, opgelopen tijdens de vlucht en in land van herkomst en onzekerheid rondom verblijf in Nederland. Meer aandacht voor het signaleren van traumagerelateerde problematiek en het doorbreken van handelingsverlegenheid rondom trauma's bij kinderen en ouders zou kunnen helpen bij het doorgronden van aanleidingen van problematiek die leidt tot een jeugdbeschermingsmaatregel of verblijf.

²⁵ Lünnemann, K., Kwakernaak, M., Compagner, M., & Voorwinden, T. (2021). Geweldsmeldingen en calamiteiten in de jeugdzorg. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

14. Kijk kritisch naar de voorkant

Graag sluiten we dit hoofdstuk af met een altijd lastige maar toch ook nog steeds niet overbodige aanbeveling; kritisch zijn aan de voorkant. We noemen een tweetal voorbeelden:

14a. Woonsituatie

De belangrijkste aanleiding voor jeugdhulp met verblijf of jeugdbescherming is een gebrek aan veiligheid of ontwikkelmogelijkheden in de thuissituatie. De woonsituatie is hier onderdeel van en in enkele casussen zien we dat de woonsituatie van ouders meeweegt in de beslissing om een beschikking voor verblijf te geven, met name bij lichtere vormen van jeugdhulp met verblijf. Voorbeelden zijn een moeder met meerdere kinderen, die in een tweekamerwoning woont en een vader die in een kleine studiowoning woont en ouderschap niet zou kunnen combineren met werk. Hoewel er meer speelde dan alleen de woonsituatie, woog het wel mee en zou maatwerk rondom woonsituatie kunnen helpen in het creëren van een thuissituatie die passend en veilig genoeg was om bij de ouder(s) te blijven wonen. Hier liggen kansen voor ontwikkelingen rondom maatwerk in de gemeente en de implementatie van de Doorbraakmethode. Naast maatwerk in woonvormen is het mogelijk om ouders meer te wijzen op hun verantwoordelijkheden, rechten én plichten in de zorg voor hun kind en niet (snel) mee te gaan in een behoefte aan een andere woonplek voor de jeugdige, die opgelost wordt met jeugdhulp met verblijf.

14b. Wmo of jeugdhulp?

Hetzelfde geldt ook voor het maken van de afweging jeugdhulp of Wmo. Soms wordt voor jeugdhulp met verblijf of jeugdbescherming gekozen, omdat wel de mogelijkheid bestaat van verlengde jeugdhulp maar niet van vervroegde Wmo. Dit is heel begrijpelijk en continuïteit van zorg is zeker een werkzaam element, maar wil je instroom beperken en uitstroom bevorderen dan is kritisch kijken naar dit soort zaken en zoeken naar soms ook out-of-the-box oplossingen vaak behulpzaam en bovendien sneller

dan het systeem veranderen. Denk hierbij ook aan urgentie geven aan bepaalde groepen. Ook het toekennen van een woning met urgentie of het verschaffen van een eenmalig bedrag om schulden af te lossen om in aanmerking te komen voor een bepaalde baan zijn zaken waar dan aan gedacht kan worden.

Dit kritisch kijken vraagt uiteraard ook iets van professionals. Het vraagt om stilstaan en samen nadenken om die nieuwe paden te vinden. En te reflecteren op hoe het bewandelen van die paden is verlopen en wat er in het vervolg anders moet. De cirkel is daarmee rond, want we zijn terug bij onze eerste aanbeveling: zet in op doorlopende monitoring, evaluatie en dialoog en brengt dit onder in een verbetercyclus.

Bijlage 1 Hercodering productcodes

Om een analyse naar type verblijf te maken, is gebruik gemaakt van de productcodes en namen zoals gehanteerd door de gemeente 's-Hertogenbosch. Deze zijn echter in de loop der tijd veranderd. De codes die in de periode 2018-2020 zijn gebruikt komen niet overeen met de codes die vanaf 2021 zijn gebruikt. Er zijn met name codes toegevoegd door de gemeente om een extra specificatie aan te brengen. Deze specificatie is daarmee dus alleen mogelijk voor indicaties die zijn afgegeven voor 2021. Om toch een trend te kunnen analyseren is er gekozen om de productcodes te clusteren onder de verschillende hoofdcategorieën. In Tabel B.1 is weergegeven welke oude (periode 2018-2020) en nieuwe (2021-heden) productcodes er vallen onder de verschillende categorieën.

Tabel B.1 Conversie productcodes 's-Hertogenbosch en indeling hoofdcategorieën t.b.v. analyse.

Hoofdcategorie	Codes 2018 -2020	Beschrijving 2018-2020	Code 2021	Beschrijving 2021			
Pleegzorg	43A03	Pleegzorg	43A62	Pleegzorg Deeltijd (weekendpleegzorg)			
			43A09	Pleegzorg Voltijd			
			46A05	Crisis Pleegzorg			
Verblijf Licht	43A15	Overig	43A10	Gezinsvervangend gezinsgericht - Middel			
			43C10	Gezinsvervangend gezinsgericht - Zwaar			
			44A30	Verblijf Basis - Fasehuis / Deeltijdverblijf			
			44A27	Verblijf Basis - Kamertraining / woonbegeleiding			
			44A28	Verblijf Basis - Leefgroep Licht			
Verblijf Zwaar	43A18	Verblijf Zwaar	43B38	Verblijf specialistisch - behandelgroep (zwaar)			
			54Z01	Verblijf specialistisch - GGZ verblijfprestatie A			
			54Z02	Verblijf specialistisch - GGZ verblijfprestatie B			
			54Z03	Verblijf specialistisch - GGZ verblijfprestatie C			
			54Z04	Verblijf specialistisch - GGZ verblijfprestatie D			
			54Z05	Verblijf specialistisch - GGZ verblijfprestatie E			
			43A36	Verblijf specialistisch - leefgroep (middel)			
			43A38	Verblijf specialistisch - leefgroep (zwaar)			
			54013	Verblijf specialistisch - ZZP 3 LVG			
			54Z06	Verblijf intensief - GGZ verblijfprestatie F			
			54Z07	Verblijf intensief - GGZ verblijfprestatie G			
			54Z08	Verblijf intensief - GGZ verblijfprestatie HIC			
			54014	Verblijf intensief - 4/5 LVG / Driemilieuvoorzieningen			
			46A03	Crisis verblijf			
			44A08	Gezinsopname - In eigen woning voor 2 personen (1 ouder, 1 kind)			
			44A09	Gezinsopname - Op locatie aanbieder, 2 personen (1 ouder, 1 kind)			
			44B09	Gezinsopname - Op locatie aanbieder, opslag extra persoon			
			LVB 4 en 5	43B19	Driemilieu-voorziening	43B37	Verblijf intensief - oud provinciale jeugdzorg/ Driemilieuvoorzieningen
				43A56	LVB 4		
				43A57	LVB 5		
Klinische Jeugdverslaving	Klinische Jeugdverslaving	43A92	43B51	Klinische jeugdverslavingszorg (gesloten groep)			
			43B50	Klinische jeugdverslavingszorg (open groep)			
Jeugdzorgplus			43A12	Jeugdzorgplus			

LTA	55015	Behandeling en verblijf JeugdzorgPlus
	55006	Deelprestatie verblijf GGZ A (Lichte verzorgingsgraad)
	55007	Deelprestatie verblijf GGZ B (Beperkte verzorgingsgraad)
	55008	Deelprestatie verblijf GGZ C (Matige verzorgingsgraad)
	55009	Deelprestatie verblijf GGZ D (Gemiddelde verzorgingsgraad)
	55010	Deelprestatie verblijf GGZ E (Intensieve verzorgingsgraad)
	55011	Deelprestatie verblijf GGZ F (Extra intensieve verzorgingsgraad)
	55012	Deelprestatie verblijf GGZ G (Zeer intensieve verzorgingsgraad)
	55014	Deelprestatie verblijf GGZ H (High Intensive Care)
	55018	DOEB IC (afschaling van VIC)
	55019	DOEB VIC
	55016	JSGLVG
	Maatwerk	50A99
50W99		Maatwerk woonplaatsbeginsel met verblijf

De productgroepen Jeugdzorgplus, LTA en Maatwerk zijn wel meegenomen in de kwantitatieve analyse in dit onderzoek rond jeugdhulp met verblijf, maar niet in de dossieranalyse, op verzoek van de gemeente.

Voor de dataset zijn de volgende productcodes meegenomen onder de definitie jeugdbescherming (zie tabel B.2).

Tabel B.2 Productcodes jeugdbescherming

Product-code	Productnaam
48A01	Ondertoezichtstelling jaar 1: outputgericht
48A02	Ondertoezichtstelling jaar 2 en verder: outputgericht
48A03	Voogdij: outputgericht
48A07	Voorlopige voogdij: outputgericht
48C01	Landelijk Expertise Team: Ondertoezichtstelling jaar 1: outputgericht
48C02	Landelijk Expertise Team: Ondertoezichtstelling jaar 2 en verder: outputgericht
48C03	Landelijk Expertise Team: Voogdij: outputgericht
48C07	Landelijk Expertise Team: Voorlopige voogdij: outputgericht

Bijlage 2 Format codering

In elk deelonderzoek is een dossieronderzoek uitgevoerd. Elk dossier is geanalyseerd op een aantal thema's. Onderzoekers maakten een korte geanonimiseerde samenvatting op de volgende thema's: achtergrondkenmerken jeugdigen, achtergrondgegevens verblijf, reden verblijf, andere/eerdere vormen van hulp, visie op toekomst bij 16+. Afhankelijk van het deelonderzoek werden aanvullende onderdelen gecodeerd, bijvoorbeeld bij deelonderzoek 1 (instroom jeugdhulp met verblijf) is gekeken naar afwegingen gemaakt tijdens het instroomproces en bij deelonderzoek 2 (uitstroom 16+) is gekeken naar knelpunten bij uitstroom. Daarnaast gaf de onderzoeker in een aparte kolom opvallendheden met betrekking tot de casus en leerpunten vanuit de casus met betrekking tot het betreffende deelonderzoek aan.

Hoofdthema	Subthema	Toelichting
Achtergrondkenmerken jeugdige	Geslacht	m/v
	Geboortemaand/jaar	Vul geboortedatum in
	Behaald opleidingsniveau	Vul hier voltooide opleiding in
	Huidige opleiding	Vul hier opleiding in waar JG mee bezig is - ook als deze tijdelijk stop staat
	Dagbesteding	Selecteer: school, werk, dagbesteding, anders, nl.
	Herkomstgemeente (woonplaats ouders/vz)	Noteer woonplaats ouder(s)/verzorger(s)

Achtergrond verblijf	Productcode - productomschrijving	
	Productcode - productomschrijving	
	Omvang	
	Datum laatste keer instroom in huidige voorziening	Neem over uit Excel
	Start huidige indicatie	A.d.h.v. documentatie (systeem klopt door conversie niet altijd)
	Start zorg	
	Einddatum huidige indicatie	
	Verwijzer naar huidige verblijfsvoorziening	
	Huidige aanbieder verblijfsvoorziening	
	Locatie verblijfsinstelling (huidige woonplaats jongere)	Plaats instelling
	Duur van huidige verblijf in maanden (peildatum 1 juni 2022)	
	Huidige rol afdeling Jeugd	Beschrijf huidige rol afdeling Jeugd (bijv. toegang, regie, monitoring/evaluatie en/of waakvlam)
	Huidige rol afdeling Volwassenen	Beschrijf huidige rol afdeling Volw. (bijv. toegang en/of regie)
Redenen residentieel verblijf	Som redenen op (beter teveel info dan te weinig info hier)	

Andere/eerdere vormen van hulp	Overige lopende andere beschikkingen in gezin	Vermeld: Organisatie - Productcode - productomschrijving - Tijdsperiode
	Overige lopende niet gemeentelijke ondersteuning	Beschrijf d.m.v. opsomming
	Eerder vormen van jeugdhulp voorafgaand aan huidige verblijf	Vanaf oudst naar meest recent (hier zijn productcodes niet relevant)
	Eerder medisch en/of psychologisch onderzoek	Vermeld: o Jaartal - Organisatie - Diagnose o Jaartal - Organisatie - Diagnose
Visie op toekomst bij 16+	Toekomstplan jeugdige (indien 16: dan plan voor 18+)	> Ja, beschrijf op hoofdlijnen Nee, is bekend waarom niet?
	Indien genoemd, welke woonvoorziening nodig om uit te stromen?	Via keuzelijst
	Toelichting	Indien JA, vermeld reden focus op deze woonvoorziening Indien NEE, licht toe wat er wel bekend is over toekomstperspectief wonen
	Verlengde pleegzorg/verlengde jeugdwet ingezet	
Perspectief betrokkenen		Wat is bekend over perspectief jeugdige of ouders m.b.t. instroom met verblijf/jeugdbescherming of uitstroom 16+
Aanvullende codeerinformatie	Persoonlijke reflectie of overige zaken	o Welke lessen/inzichten levert deze casus op m.b.t. uitstroom? o Welke andere relevante zaken zien we verder terug in de notitie?

Aanvullend voor deelonderzoek 1: instroom jeugdhulp met verblijf

Hoofdthema	Subthema	Toelichting
Andere/eerdere vormen van hulp	Overige afgegeven beschikkingen in gezin na meest recente instroom	Vermeld: Organisatie - Productcode - productomschrijving - Tijdsperiode
	Overige niet gemeentelijke ondersteuning na meest recente instroom	Beschrijf d.m.v. opsomming
	Eerder vormen van jeugdhulp voorafgaand aan huidige verblijf	Vanaf oudst naar meest recent (hier zijn productcodes niet relevant)
	Redenen waarom eerdere hulp niet is geslaagd	Bijv. gebrek aanbod, wachtlijst, veiligheid, weigeren vrijwillige hulp
	Eerder medisch en/of psychologisch onderzoek	Vermeld: o Jaartal - Organisatie - Diagnose o Jaartal - Organisatie - Diagnose
Afwegingen	Tijdlijn	
	Redenen residentieel verblijf	Som redenen op (beter teveel info dan te weinig info hier)
	Welke alternatieven zijn onderzocht voor JG in verblijfinstelling komt + waarom deze niet zijn ingezet	Som alternatieven op
	Perspectief betrokkenen	
	Anderen alternatieven vanuit codeur	Denk ook aan preventief/voorliggend/ sociaal netwerk

Aanvullend voor deelonderzoek 2: uitstroom jeugdhulp met verblijf

Hoofdthema	Subthema	Toelichting
Knelpunten voor duurzame uitstroom ? = Niet bekend 0 = Geen knelpunten 1 = Aandachtspunt voor uitstroom 2 = Knelpunten die uitstroom sterk belemmeren 3 = Knelpunten die uitstroom (vrijwel) onmogelijk maken	Financiële zelfstandigheid	
	Werk	
	Onderwijs	
	Sociaal netwerk	
	Hulp/ondersteuning/zorg	
	Overige knelpunten voor uitstroom	<i>Bijv. mentale gezondheidsproblemen (bijv. suïcideneigingen), etc.</i>
Oplossingsrichtingen knelpunten	Oplossingsrichtingen voor uitstroom vanuit dossier	
	Oplossingsrichtingen voor uitstroom vanuit codeur	

Aanvullend voor deelonderzoek 3: instroom jeugdbescherming

Hoofdthema	Subthema	Toelichting
Achtergrond jeugdbescherming	Jeugdbeschermingsorganisatie	
	Soort verwijzer	
	Naam verwijzer	
	Partij die verzoek tot onderzoek heeft gedaan	<i>Uit Excel (keuzelijst)</i>
Andere vormen van lopende hulp	Overige lopende andere beschikkingen in gezin	<i>Vermeld: Organisatie - Productcode - productomschrijving - Tijdsperiode</i>
	Overige lopende niet gemeentelijke ondersteuning	<i>Beschrijf d.m.v. opsomming</i>
Eerdere hulp	Eerder vormen van jeugdhulp voorafgaand aan jeugdbescherming	<i>Vanaf oudst naar meest recent (hier zijn productcodes niet relevant)</i>
	Eerder medisch en/of psychologisch onderzoek	<i>Vermeld: o Jaartal - Organisatie - Diagnose o Jaartal - Organisatie - Diagnose</i>
Afwegingen	Aanleiding Jeugdbeschermingsmaatregel	<i>Som redenen op (beter teveel info dan te weinig info hier)</i>
	Beschrijf de route die de jeugdige doorlopen heeft richting de jeugdbeschermingsmaatregel (keten)	<i>Melding, JBT, onderzoek, uitspraak, maatregel, etc. Beschrijf ook als er bijzonderheden zijn qua wachttijd, termijnen, tegenstrijdige adviezen, etc.</i>
	Conclusie RvdK op basis waarvan overgegaan wordt tot kinderschermingsmaatregel?	
	Welke alternatieven zijn onderzocht voor JG in jeugdbeschermingsmaatregel kreeg?	<i>Som alternatieven op (benoem bijv. ook overleggen waar de casus is ingebracht)</i>
	Redenen waarom alternatieve hulp niet is ingezet of niet is geslaagd	<i>Bijv: o Netwerk: [Toelichting] {geef ook aan als er niets over netwerk is} o Gebrek aanbod: [Toelichting] o Wachttijd, veiligheid, weigeren vrijwillige hulp, etc.</i>
	Andere alternatieven vanuit codeur	

COLOFON

Opdrachtgever	Gemeente 's-Hertogenbosch
Auteurs	M. Kwakernaak, MSc M. Compagner, MSc L. Reches, MSc M. van der Hoff, MSc Dr. F.E.P.L. Sondejker
Met medewerking van	Dr. O. de Zwart A.L.I.I. Hoogenbosch, MSc M.K.M. Lunnemann, MSc
Co-onderzoekers Team	E. de Beer
Toegang & Regie	M. Verhaegh E. Vervoort B. Williams
Foto omslag	ANP - De Beeldstudio
Uitgave	Verwey-Jonker Instituut Kromme Nieuwegracht 6 3512 HG Utrecht T (030) 230 07 99 E secr@verwey-jonker.nl I www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload worden via onze website:
<http://www.verwey-jonker.nl>

ISBN 978-94-6409-210-3

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht, februari 2023.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.